

Л 6 1788
19

БОЈИСЛАВ ИЛИЋ

ЦЕЛОКУПНА ДЕЛА

I

БЕОГРАД
ИЗДАЊЕ СВЕСЛОВЕНСКЕ КЊИЖАРНИЦЕ
1923.

Dimitrije Mitrinović

Ex Libris

255 104894
Свероберу Грбину,

Здравом Юриеву и

Трицаеву

Тосорину Зуммаруи; Муосунуву,

За геромеу,

Арсена Товобу.

25 · IX · 1876

Golders Green.
London.

ЛБ 19 1788

ДЕЛА
ВОЈИСЛАВА ИЛИЋА

с предговором
СИМЕ ПАНДУРОВИЋА

I

уредио
РАНКО МЛАДЕНОВИЋ

1922

ИЗДАЊЕ СВЕСЛОВЕНСКЕ КЊИЖАРЕ
М. Ј. Стефановића и Друга
БЕОГРАД

II

46895

Штампарија М. Карић, Београд, Краљев Трг 25.

ПОЕЗИЈА ВОЈИСЛАВА ИЛИЋА.

Деветнаести век дао је српској књижевности три знаменита лирска песника, који су нашу поезију подигли близу високог нивоа европске књижевности, и који су, истовремено, били од пресуднога утицаја на развијање генерација које су дошле после њих. То су Бранко Радичевић, Ђура Јакшић и Војислав Илић. Стварно њихова појава значи три крупна датума у историји наше литературе. У времену примитивног и неуког псевдокласицизма наше поезије, у доба студене, кабинетске, такозване „објективне“ лирике, када су српски песници, по речима једнога историчара књижевности „свечано и укрупњено“ певали, појава Бранка Радичевића доиста личи на долазак пролећа у једну књижевност, а његове песме у сивој и досадној поезији тога времена потсећају на кратак, али сјајан ватромет лиризма. Затим, и слично томе, када је око половине прошлог века српска лирика спала на дилетантизам школованих људи, али слабих или никаквих талената, поезија Ђуре Јакшића представља ерупцију осећања једног елементарног и снажног талента, и ти стихови, ма да фор-

мално и технички још несавршени, показују готово све елементе високе поезије. И најзад, са појавом Војислава Илића у нашу тадашњу лирику и садржајно и формално запуштену, сведеху на очајну фразеологију, на стереотипију мисли и фраза, улази једно богатство мотива упоредно са модернијим схватањима и чисто уметничким црљевима; и поезија Војислава Илића значи не само корениту реформу него и крупан корак унапред. Није без интереса потсетити на чудновату случајност да се прва Јакшићева песма појавила исте године када је умро Бранко Радичевић, а да је година смрти Јакшићеве забележена као година првих, почетничких стихова Војислава Илића.

I.

Оно што Војислава Илића одваја од свију његових претходника, што га чини особенијим, управо усамљеним све до почетка наше књижевности двадесетог века, то је, по општем запажању и неподељеном мишљењу, извесан артистички, чисто уметнички карактер његовог певања, предилекција за „уметност ради уметности“, за поезију идејно одређенију, емоционално утанчанију, формално усавршенију. С погледом на те особине њему је сличан још само Лаза Лазаревић, који је имао сличних амбиција и заслуга за српску приповетку тога времена. Сви који су писали о Војиславу и његовој по-

езији истичу, или додирују, ту артистичку страну његове природе и његових песама. Др. Љубомир Недић, резимирајући своје утиске и своја запажања, каже у уводу своје студије о Војиславу: „Он је од свију њих највише уметник-песник, уметник у правом и најлепшем значењу овог лепог имена. Тиме, уметношћу својом, он стоји усамљен међу песницима нашим. У томе му је снага, а у томе му је, у исто време, и слабост његова.“¹⁾ Не одбацујући мишљење да је та уметничка, артистичка црта врло видна у меланхоличној, отменој поезији Војислава Илића, Др. Јован Скерлић указује на велики број политичких, патриотских и пригодних песама Војислављевих, чији број достиже ваљда половину укупнога броја његових песама, по чему је очигледно да овај песник изузетних, рафинираних осећања и симпатије за egzотичне стране удаљених крајева и прошлих времена није био увек равнодушан према своме времену и његовим идеалима и страстима; да је Војислав исто тако, и чешће но што би на први поглед изгледало, улазио у политичке струје свога доба, водио страначке и личне борбе, „остајући тако у једној од главних и најстаријих традиција наше поезије“, као што каже Скерлић.²⁾

¹⁾ Др. Љубомир Недић: *Из Новије Српске Лирике*, Београд, 1893. стр. 200.

²⁾ Др. Јован Скерлић: *Војислав Ј. Илић*, С. К. Заоруга, 1907. књ. 108. стр. 33.

Треба признати да је Скерлић учинио несумњиву услугу Историји Српске Књижевности кад нам је рад Војислава Илића приказао и са једне мало или недовољно познате стране. Он је у праву кад тврди да оцену о једноме песнику треба доносити с обзиром на целокупан рад његов, а не с обзиром на једну половину или чак и један мањи део тога рада. Али је он у праву само дотле док ствари и појаве посматра као историчар књижевности. Међутим, Недић је, као књижевни критичар, имао исто тако неоспорна права да уметнички домет једног талента и естетичку вредност једне поезије цени не по свима него само по најмаркантнијим и најбољим примерцима у њој. Према томе, било би неправо задржавати се у оцени Војислављеве поезије и на оним песмама које је он радио по поруџбини, за дневну потребу појединих листова, из мотива који могу бити врло оправдани и веома добри, али који нису чисто уметничке природе, те по томе са правом књижевношћу имају само индиректне везе. Писац критичких студија „Из Новије Српске Лирике“ није, дакле, погрешно када је, говорећи о Војислављевој поезији, узео у обзир, у главном, само збирке од 1887 и 1889 године. Те збирке представљају оно што је у оетскоме раду Војислава Илића најбоље; оне су, у неку руку, антологија његове поезије. Карактеристично је да је сам песник, који је имао редак и врло

пречишћен укус за послове ове врсте, вршио избор песама за ове збирке, и што је значајније, тај избор је у издању за 1889 био још строжији; јер су неке песме из првога издања, одиста најслабије, изостале у другом издању *Песама*. Према томе, нема сумње да је и сам аутор сматрао за репрезентативан и главни део својих песама онај који је објављен у издању од 1889 године. Што је он, поред ових стихова који су непосредан и спонтани израз његових најинтимнијих осећања, најличнијих болова и радости, најдражих мотива и најсроднијих расположења, писао и друге, који су израз нарочите ситуације и, у главном, представљају реакцију на расположења наметнута споља, то не може бити ни мало чудно. Познато је да је један метафизичар поп plus ultra, човек који се није много интересовао не дневним, политичким и социјалним питањима него ни целим спољним светом уопште, у једном моменту, захваћен снажном струјом јавнога мњења, писао патриотске, шовинистичке „Говоре Немачком Народу“; зна се да је сентиментални, болећиви и сављачки Алфред Де Мисе имао изразитих и патетичних патриотских строфа; као што је наш Јакшић, најдиректнији и најсубјективнији лиричар нашег романтизма, па вероватно и целе наше лирике, написао извесан број песама и приповедака са врло провидном политичком и социјалном тенденцијом. Питање је увек у томе,

које су црте у природи и књижевној физиономији једнога писца битне и најмаркантније, које су најкарактеристичније за његов индивидуалитет и које га, према томе, издвајају од песника једнога времена или једне књижевности.

Поезија Војислава Илића, као и свака добра поезија уосталом, била је условљена особинама његове личности и његовог темперамента. Војислав је, у основи својој, био сентементални меланхолик. Нежно осетљив, он је врло лако примао утиске и врло лако реагирао на њих. Узто, рођен у једној угледној и честитој, али материјално необезбеђеној породици, он је већ од ране младости био из ложен свима суровостима и недаћама у животу. Он је те недаће тешко подносио, и сасвим је разумљиво што му је прва младост, која је увек драга, али је брзо прошлост, изгледала једино лепа и достојна љубави и одушевљења. Тако је он, ма да је млад и умро, још много раније, као човек од двадесет и неколико година, већ певао најрадије о тој прошлости која у перспективи успомена добија нарочито тужан и леп сјај. Његова љубав према личној прошлости проширила се брзо у љубав према прошлости уопште. У истини, кадгод је био инспирисан мотивима из прошлости, његови стихови добијају нарочиту мекоту, мелодичност и сугестивност. Није случајност да је он на чело своје велике збирке, коју је сам уредио, ставио на

уводно место ону лепу, топлу, па ипак програ-
матичну песму, која почиње стиховима:

„Преко плоча и гробова људи,
Тавна прошлост што их травом скрива,
Млади путник са трепетом блуди
И будућност у заносу снива.“

Тај млади путник који иде преко гробља, та
сањалица о далекој, тамној прошлости и срећ-
нијој будућности, то је дваестогодишњи песник,
који је већ осетио меланхолију пролазности жи-
вота, колебљивост наших снова о срећи, елеги-
чар који ће се из својих контемплација тргнути са-
мо онда, када та прошлост у сећању и фантазији
добije изузетну јасност и лепоту. У једној пе-
сми из истога времена, 1883, он изрично говори
о тој вредности коју за њега има прошлост:

„Само кад прошлост пробуди се древна,
И старе среће загреје ми жар,
Очајне сузе помуте ми поглед,
У души сине заборављен чар.

Ја љубим онда, ја верујем онда...“

Пречишћена меланхолија поезије Војислава
Илића, која је готово увек и искључиво била
инспирисана прошлошћу и пролазношћу свију
ствари видно се разликовала од холеричне и
сангвиничне поезије ранијих романтичара; и не
само према њој, већ и према целој српској по-
езији деветнаестог века, лирика Војислава Или-
ћа значила је један преокрет како у садржајном
тако и у формалном погледу. Никад пре тога
у српској поезији није опевање прошлости за-

узело тако угледно место, нити је кроз стихове једнога нашег песника струјало више благе туге, дискретне и отмене сете, у форми која је изгледала савршено подешена према тим расположењима. Чак и поезија Јов. Ст. Поповића, у његовом „Даворју“, у коме је пролазност и ништавило живота опевано са много патетичности и успеха, личила је на сув филозофски песимизам, у најбољем случају на добру лирику мисли, док су Војислављеви стихови у сваком случају били меланхолична и елегична поезија осећања.

Мислило се и говорило се да цео поетски рад Војислава Илића јако потсећа на карактер и тенденције француских Парнасоваца, на уметност правилних облика, оштрих али хладних линија, незадахнуту осећањем, уметност формалну и формалистичку, која би више говорила слуху него срцу и задовољавала више наш дух него нашу душу, која би, једном речи, била више интелектуалистичка него емотивна. Ја такву импресију нисам никад имао, нити сам то мишљење могао икад делити. Можда би се оправданост овог обратног мишљења могла најприродније и најлакше показати кад бисмо упоредили најбољег представника мисаоне, „објективне“ лирике, Ј. Ст. Поповића са Војиславом, и овога са најтипичнијим романтичаром, Јакшићем, с друге стране. Тим упоредним проверавањем не можемо избећи закључку да је поезија Војислава Илића према оној Ј. Ст. Поповића за-

и ста једна емотивна поезија, а према поезији Ђуре Јакшића она је нижа по интензитету, али је виша по екстензитету својих емоција.

Из тих разлога и по свим својим особинама, Војислав се некима може учинити ближи нашој предромантичарској поезији, и ако је он, иначе, по своме темпераменту и природи, ближи нашем романтизму, на коме он у главном врши само један реформаторски утицај.

II.

По сентименталној основи своје природе и меланхоличности свога темперамента Војислав Илић је био предодређен за једну контемплативну и описну поезију, затим за поезију „шти-мунга“, у којој је он дао, не једанпут, класичне и савршене обрасце. Меланхолија и сентименталност у тесном су и редовном сродству са посматрањем и рефлексивном; опис је, међутим, неизбежно средство да оне дођу до свога израза. Отуда, као што је примећено, опис заузима „почасно место“ у поезији Војислава Илића; отуда, даље, његов поетски рад даје тако често утисак мирне, рефлексивне поезије и показује наметљиве сличности са процедурама сликарске уметности, специјално онога жанра који је познат под именом „*nature morte*“.

Али, како смо већ поменули, свака песма Војислава Илића има у основи својој увек једно живо осећање којим је инспирисана, и зато ти

описи и рефлексije не остају само то, него су увек она виша врста уметности, која тражи и изражава интимну и тајну везу између наших душа и мртвих ствари, те оставља често пута импресију која остаје и која врло споро ишчезава.

Војислав је најбољи представник те поезије „штимунга“, у којој га нико ни пре ни после њега није пребацио. Било да је опевао моменте своје личне прошлости и успомена као у *Једној Ноћи*, у *Привиђењу*, у *Увелој Ружи*, у песмама *Госпођици Н.*, било у оним стварима са мотивима из француске, словенске, римске и грчке историје, као што су *Последња Ноћ у Тамплу*, *Пећина на Руднику*, *Коринтска Хешера*, и многобројне друге, — он је увек умео ванредно осетити и дати дух једнога момента и једне ситуације, што је увек значило много више од сувих, ма како брижљиво покупљених историјских, археолошких и митолошких података. Његов опис последње ноћи Луја XVI у парискоме замку Тамплу, и ако у њему нема никаквих конкретних појединости, чини ванредно снажан и тачан утисак једне ноћи у Револуцији, мирне па ипак језовите, једне атмосфере напуњене електрицитетом, и расположења које је морао имати историјски заточеник Тампла. Исто тако, можда и с више успеха, он је осећао лепоту и дух античке, грчке и римске прошлости, и дао дуг низ песама тих мотива. Познато је да се Војислав одушевљавао старим животом антич-

ких народа, да је уносио врло много мотива из грчке и римске историје, из њихове митологије, по чему је сматран за једнога од највећих јелиниста у нашој литератури.

Отворено говорећи, ми бисмо више волели да се он мало мање служио грчком и римском митологијом, да је у његовом речнику мање најразличнијих имена из те митологије; али је неоспорно да је Војислав имао највише смисла за разумевање унутрашње лепоте грчке и римске цивилизације и да је дао знатан број песама у којима је показао да је римску и грчку прошлост интимно и боље познавао од многих других песника у нас, који су били чисти класичари по своме образовању и по својој књижевности.

Међутим, о Војислављевој поезији се готово више говорило с обзиром на његово „стручно“ знање класичне старине, но с погледом на њену естетичку вредност. Као да је ма каква стручност довољна да се напише добра песма, и као да није реч о квалификацијама које природа даје једноме човеку. Један класичарски педант, професор Лука Зима, писао је врло опширно о погрешкама које је Војислав учинио против старе митологије¹. Његове замерке, као што је то показао један други, *савременији* и интели-

¹) „Старинско труње грчко и латинско у Песмама Војислава Илића“. У *Бранковом Колу* за 1896. бр. 20-23.

гентнији класичар, Г. Д-р Никола Вулић², своде се, у главном, на суву педантерију и беспосличарска цепидлачења. Професор Зима је осуђивао Војислава Илића што је старе богове називао час грчким, час латинским именима, и ако се зна да је то иста митологија; професор није могао опростити песнику што је казао да је Феб имао *зрачни* бич, јер се то нигде не помиње у митологији; што је за једнога Грка рекао да је био *огрнут шогом*, а не *химатионом*; што се *цепло* и *хишон*, као грчке одеће, стављају на Римљане; што је Војислав штап бога Хермеса или Меркура називао *кадуцеј*, а не *рабда*, као што је мислио професор Зима; што је песник казао да Церара има „рог *изобиља*“, и томе слично. Ученоме професору није падало на ум да се запита зашто Феб, кочијаш Сунца, не би имао *зрачни* бич, кад по митологији већ има бич, и није ли оправданије да тај бич буде од зракова него од чега другог? Г. Д-р Вулић је, сасвим оправдано, тврдио да су римска тога и грчки *химатион* сасвим сличне одеће, и да то ни из далека није нека велика погрешка против митологије, а још мање против поезије. Он је, исто тако, утврдио да је *кадуцеј* једна, а *рабда* друга ствар, и да ће и у том „стручном“ питању пре имати права Војислав но професор Зима. Слично томе он је

²) Реферат о горњем напису, у *Делу*, књ. XVII, стр. 492.

извео да Војислав није погрешно кад је *рог изобилја* сматрао за атрибут богиње Церере. Али, упркос свега, професор Зима је сматрао да је Војислав Илић велики грешник што се усудио да пева о старим Римљанима и Грцима, и ако није свршио класичну гимназију, а још мање је имао ауторитет професора латинског и грчког језика. И стари професор у блажено, гордости и комичној пози завршава свој реферат, речима: „Написао сам зато да сазнају живији који можда не знају, што с те стране не ваља у његовим песмама, и да виде што бива, кад ко без довољнога знања класичних језика(!) помиње штогод што се тиче старих Грка и Римљана“. Данас, хвала богу, јасно видимо да без довољнога знања класичних језика бива добра поезија, а са тим знањем често не бива ни довољно писмен реферат о једном делу.

Далеко од тих филолошких зановетања, Војислав Илић је осећао стари свет, као и сваку лепу прошлост, и имао ванредних способности да то осећање, преко једне усавршене уметничке форме, пренесе и на своје читаоце.

Као што је осећао поезију своје прошлости, и поезију Старога и Средњег Века, он је осећао и поезију обичног, свакодневног живота свога времена, и зато је у његовом делу и један број песама са чисто реалистичким „штимунгом“. Треба се сетити његове *Зимске Идиле*, или *Обућара и његовог сина*, па видети колико

је он и обичан живот осећао снажније и боље, него један Јаша Томић или Владимир Јовановић, који су се залагали за „реалистичку књижевност“ и били њени апостоли и поборници.

III.

Претерано, сентиментално осетљив, неврастеник, одрастао у рђавим материјалним околностима, Војислав је био незадовољан друштвом и животом. Живећи у једној још примитивној средини, у времену распаљених политичких страсти, у режиму који није био нимало наклоњен слободоумним идејама и покретима, он је био само незадовољнији ситуацијом у којој се налазио. То незадовољство је постајало јаче у колико је завидљивост и ситна пакост једне мале и примитивне средине расла упоредо са репутацијом коју је његов таленат стицао у уском кругу морално бољих и духовно просвећенијих. Тако се, постепено, али психолошки сасвим разумљиво, стварала, и јачала у њему једна жица дубоког унутрашњег незадовољства и револта на политички систем његовога времена, на друштвене нарави које су подлегале корупцији, револт на једно друштво у коме је он морао живети и трпети.

То незадовољство добијало је израза у његовим политичким, сатиричним пригодним песмама којих је било све више и више, тако да је број песама овога жанра достигао од прилике

половину целокупнога рада Војислава Илића. У тим песмама он је често дао један изразит бунтовнички тон, снажан израз и акценат, тако да су ове песме имале шири публицитет и знатну популарност. Његова песма *Лов* чиста је алузија на тадашњег владара Србије:

„У лов, у лов господару,
Ту су слуге и огари! —
Чујеш како пашчад кевће,
Како звижде господари?..“

Као што се види из ове прве строфе, песма има снажног, заједљивог акцента и елана. Познато је да је Војислав због своје песме *Маскенбал на Руднику* био је оптужен за увреду владоца и морао се уклонити из земље, да би избегао затвор и гоњење. Има много таквих песама у којима он излаже подсмеху тадашње скупштинаре, чија се улога свела на став мамелука, све оне који су из страха помагали свако насиље и пљескали свакој самовољи, краља Милана, који је имао апсолутистичких амбиција и радио противно осећању већине свога народа, и цело тадашње српско друштво, које је имало тако много рђавих страна и паланачког менталитета.

Али, осим тога, Војислав је имао и много личних непријатеља, као сваки таленат; и он је, у своје време водио оштре борбе против читаве гомиле амбициозних и неталентованих надрикњига, које га нису могле поднети ни као

личност, ни као реформатора наше поезије и лирике. Нама данас може изгледати мало чудновато да се значај поезије Војислава Илића није толико ценио за његова живота, колико после његове смрти, и не толико у „књижевним“ круговима колико у широј, интеллигентнијој публици. Примера ради, Г. Данило Живаљевић, уредник књижевнога часописа *Коло*, писао је у *Ошацибини* за 1891 годину, дакле онда када је Војислав био у цвету и на врхунцу свога уметничког стварања, да се он „игра стихова, и све се више, на своју штету, удаљава од народне поезије“.1) То наивно мишљење, да се уметничка поезија не сме „удаљавати“ од народне, било је готово опште мишљење тадашње критике, и на свакога песника који народну песму није сматрао за извор и утоку сваке поезије гледало се попреко и с неповерењем. Г. Радован Кошутић, данашњи професор рускога језика на београдском Универзитету, који је имао поетских грехова у својој младости, нападао је Војислава што му песма није „јунаком грев, кукавцем страшни бич (!)“ и препоручивао „кад змија народ љуби, нек песма шкрипне зуби (!) нек зовне на поклич“. Г. Д-р Радован Кошутић био је „мјетежнаја душа“, што би рекли Руси, и Војислав, који је толико волео отмени мир и јасне линије античкога укуса, правио је свирепу алузију на писца збирке *Пламенови*,

1) *Ошацибина* за 1891. Књ. XXVII, стр. 387.

када је у својој сатиричној песми *Монолог младог Слешчевића* писао :

„Треба нешто страшно, ужасно и ново,
Треба збиљских мисли и стихова груби’;
Треба песма моја да „зашкрипи зуби“.

Као дискретна и отмена природа, Војислав је имао урођену аверзију према разбарушеном разметању слабих и никаквих талената, према последњим, дегенерисаним изданцима омладинске поезије шездесетих година. Он је, исто тако, у песми *Реалисша* исмевао занесењаке који су мислили да живе вишим духовним животом зато што су писали рђаве стихове, а цео век проводили по бурдељима са проблематичним и тривијалним женскињем, и чију је судбину сликао оним „реалистичким“ стиховима :

„А када му самрт дође к’о ледена, сува проза,
Склопиће му тамне очи каква Јулчи или Роза“.

Ова црта Војислављеве поезије није ништа необично код песника његове природе и његовог темперамента. Држимо да се са довољно разлога може тврдити да је сваки песник, већ по емоционалној природи своје личности, више или мање наклоњен револту и незадовољству, и да је свака уметност у неколико протест против спољњег живота, који је груб, и против света који је рђав. Отуда је уметност, с друге стране, утеха и правда у животу, и отуда је код нарочито развијених емоционалних природа,

као што је био Војислав, и тај бунт дубљи и оштрији.

Песме овога типа, у које убрајамо и оне хумористично-сатиричне, као што је *Љубавна Прича о Дону Нунецу и Дона Клари*, или *Љубавна Трка*, или *Усамљени Грбови*, испеване су увек у врло примамљивим, течним и добрим стиховима; оне често имају онај специфични тон сличних песама код Хајнеа и Бајрона, и њихова уметничка вредност је несумњива. Ипак зато оне су у поезији Војислава Илића у другом реду, и неоспорно мање вредности од оних које су инспирисане његовом љубављу, симпатијом за прошлост, природу и самоћу.

Може се приметити да поезија Војислава Илића нема у себи ничега метафизичког, као што је примећено да у његовим песмама има знатних позајмица у идејама, мотивима и речнику од страних песника, нарочито руских, и то највише из Пушкина и Љермонтова. У том погледу најбоља је студија Г. Др. Владимира Ђоровића *Војислав Ј. Илић*, у којој је изложено доста примера који показују да се Војислав служио мотивима и реминисценцијама из своје лектире. То се већ не може рећи и за расправу Г. Др. Милана Ђурчина, који је утрошио доста труда да докаже да је Војислављев *Песник* потпуно сличан *Камоенсу*, од Фр. Халма — ствар која је била позната и коју ни сам Војислав није крио. У оригиналом рукопису *Песника*, ауторовом ру-

ком је написано да је ствар израђена „по једном немачком песнику.“ Оригинални рукопис је у рукама професора Г. Јеремије Живановића, и ја сам га код њега и видео. Зашто издавачи нису ову белешку уносили приликом штампања овога спева, то ми је непознато; али је извесно да се Војислав за то не може правити одговорним.

У осталом, треба рећи да су песници који су истовремено имали и метафизичку и поетску интуицију врло ретки, да су то највећи песници које је човечанство имало, и да Војислав не може издржати поређење с њима. Можда се тиме даје објаснити и релативно чешћа употреба реминисценција и позајмица мотива од стране нашег песника. Али је зато Војислав Илић један од најбољих и највећих наших класичних песника, који је и позајмљеним мотивима умео дати печат личног расположења и личнога тона: а неке између његових песама могу се уврстити у најбоље радове европске лирике.

*

Рођен у Београду, одрастао у Београду, Војислав Илић је умро у своме месту рођења, пошто је врло мало силазио у Стару Србију и Македонију, и најдаља тачка до које се кретао био је Солун. Он није никада био у земљама Западне Европе, у којој је могао видети примере вишег уметничког живота и стварања. Ипак зато он је између свију наших песника девет-

наестог века највише Европљанин, а његова поезија, упркос уским видицима у којима се кретао, имала је широке унутрашње видике његове осетљиве душе и финога талента.

По томе, и по изванредном знању свога језика, који је могао научити само у Београду, он је постизавао најређе уметничке ефекте, и остао један од песника који ће се трајно и са задовољством читати и прелиставати.

Сима Пандуровић

ИДОЛ

Ноћ се тавна на земљицу спрема,
Славуј престô — тишина је нема...
И све док се у заносу крепи,
Ја сам будан, о анђеле лепи!

Тебе љубећ — прометејским жаром
Лик твој стварам пред чудним олтаром,
Где природа моју гордост служи,
Тавну вечност да са тобом здружи!

И ко идол векова и људи,
Век разврата врлинама буди,
Нек' царује само зора мајска,
Мир свечани и милина рајска!

О, и небо што се дичи њоме,
Скромност трепти на чеоцу твојем,
Расипљући, у блаженом лету,
Сунца светлост по целој свету!

Ту божанство мудрости и миља
Небо грлећ' — земљу благосиља,
И на врелу племените сласти
Знак подиже победничке власти!

Тобом живот васионом сјаје,
Дан те дану а ноћ ноћи даје;
И све живо, што о срећи снива,
Тобом, сунце, милине ужива!

Вечна буди! — И кô зора бајна,
Увек ведро и вечито сјајна!
Јер где љубав своју славу труби,
Век се с веком саставља и љуби...

ЉУБАВ

О што ме, срце, гониш ти,
И мориш духа моћ?
Сунце је зашло — мирно спи,
Тавна се спушта ноћ...

Да, тија поноћ шири лѐт,
Све живо снева сан;
У светле снове пада свет,
И светли чека дан;

Ал' ноћ кад падне, бајна ноћ,
Почињем песму ја —
И те је песме силна моћ,
Младост јој име зна!

И стократно је срећан свак
Те песме ко је плен;
Живота у њој трепти зрак,
И бол је слadak њен!

О, пусти да њом певам ја
И срећу, бол и јад:
Јер тешко теби — ако та
Изумре песма кад!

ВАРТОЛОМЕЈСКА НОЋ

Над уморним Паризом тавна се спушта ноћ,
И тавни плашт увија зрак и свет.
Тишина мртва. Лахора благим летом
Непокренут повијен снева цвет.
Ах, бурни запад припрема оркан и пламен,
И тавни облаци бацају страшну сен —
Свечани, мртви мир прекида потмуо тутањ,
С ког људски разум постаје срца плен.
И час већ стиже! С опалих звонара страшно
Грунуше звона. И крик ужаса и јад,
Уз пуцањ пушака и звекет мачева оштрих,
Неверног краља огласи страшни рад!
Колињи храбри, победâ љубимче гордо,
С проклетством павши, поражен пада ван,
И праћен подсмехом и грубим поздравом робља,
Поздравља мучке вечности хладни сан.

Смућени, наги стреме, и дечица вриште мала,
Кроз тавне одаје хори се њихов плач,
Но заман! Свирепом руком изоштрен и хладни
Над њима сева освете крвави мач!
О, плач'те мајке, оцеви, плачите горко,
Трупине синова ваших вашег су лаковерја знак!
Гле, вечна тама покрива њихове груди,
И светла ока гаси се и трне зрак.
Ликује Карло. И гробни мир и поноћ,
Увија плаштом поражен смрћу свет —
Тишина мртва. И тихим, благим ветром
Непокренут повијен снева цвет...

ЗВОНИТЕ ЗВУЦИ...

Звоните звуци...
А вече кад се на земљу спрема,
Уморни грлећ' свет,
И срце дрхће — и речи нема,
Да жељи прида лет:
Разбивши харфу о камен хладни,
Ја склапам поглед свој —
И стрепим, тонем... и на што звуци
Кад чујем шапат твој!

О звучне струце немирних дана!
Чувајте слатки глас

За поздрав дана, кад зора рана,
Истоком распе крас;
Па сву ноћ будан кад поглед склопи
Анђелак мили мој:
Звоните, звуци, звоните, звуци,
Звоните онда њој.

НА ДНУ РЕКЕ

Реко, бистра реко, лепоте ти твоје!
Разгрни ми часом чисте груди своје,
Да сагледам чуда, да угледам рај;
Да прегазим поља рујнога корала,
Да походим дворе од чиста кристала,
Па да причам после лепоту и сјај...

О махни се, момче, тако луде жеље,
Тужна су ми поља и дворане веље,
Кад се у њих сами уселио јад;
Тек што зора сину са истока рана,
И запева славуј у сусреће дана,
Јунак их је један походио млад.

Залуду му поје бродарице виле
Чудновате бајке и песмице миле,
Залуду га двори сав чаробни свет —
Мутно му је око, срце пуно студи,
А бледу је главу спустио на груди,
Баш ко бритком косом оборени цвет...

ПАСТИР

Тихано се нојца на земљицу свија
Па лагано живо копреном увија.
Свуд је тихо, немо, ко у светом храму,
Само месец бледи осијава таму.
Ко кандило бледо пред Господом света,
Тако трепти светлост са чела му бледа...

А далеко тамо, где се гора диже,
Окићена цвећем, плавом небу ближе;
Где заносно славуј о љубави збори;
Где поточић тихо жубори, жубори, —
Сневајући рајске чари и милину,
Загледо се пастир у даљну даљину.

И занесен поглед хитро му се креће,
Час у небо оде, час на цвеће слеће;
Сад се губи, тоне у сумрачак плави,
Сад се опет лако међ овцама јави.
И блудећи тако на језеро паде,
Па по њему — јаде! — ко закован стаде:

У језеру плавом чудна мома плива,
Какву болна душа у заносу снива —
Небрежљиво плови, распустила косе,
Занесени нек' их таласићи носе!
А таласић сваки једном жељом жуди,
Да јој срећан падне на мирисне груди!

Гледа пастир, гледа, па се чуду чуди,
А нејасна жеља распиње му груди;
Па га гони, креће, где и она слеће,
На уснице моми — на мирисно цвеће! —
Памет му се мути, срце бије јако,
И пастир се креће језеру полако...

Бледи месец гледа чудновату јаву,
Па зрацима шара површину плаву;
Снуждило се цвеће, умукли славуји,
Нигде живог гласа гором да забруји!
И поноћ се блага вијну, да превали;
Ал' зајеча гора, запљуснуше вали!

Где је пастир? Мома? Нестало их! Нема!
Свуд је тихо, мирно, тишина је нема;
Само лаки вали у кругу се губе,
Па студеном струјом обалицу љубе...
И кроз чарну гору, суморнога лика,
Јасно звонце звони с овна преодника.

ЉУБИМ ТЕ, ДУШО!...

Сумрачак пада; тишина се свија,
У миљу тоне васиона сва;
Вечерња звезда трепери и сија:

Весело све је — само нисам ја!
Немир ми стискô уморене груди,
Несрећно срце што љубити зна!

*

Кроз тиха поља срдашце ми жуди
Далеко тамо, у бајнији свет:
Да злато своје иза санка буди

Уз гласак фруле, уз уздисај клет...
Ил' да јој шапне поветарцем благим:
Љубим те, душо, више него свет!

Е Л Е Г И Ј А

Хладна је јесен; и суморно вече
Над пустим пољем разастире мрак;
А студен ветар са увелим лишћем
Таласа сече магловити зрак.

И нигде зрака од живота нема,
Пролетњи давно изумрô је крас:
Кишица еипи... А из села малог
Вечерњег звона разлеже се глас...

И страхом срце у час се притаји
Гледајућ мутно на јесењи дан —
Ах, шта су снови и бескрајне жеље,
Кад живот пада као тихи сан!...

УВЕО ЦВЕТ

Дуго се поље зелени,
У пољу цветак румени;
Крај њега поток ромори,
Жубором шапће, говори:

— Цветићу, тужан не био:
Зашто си стабло повио?
Што тако тужно миришеш,
А шуштиш, кô да уздишеш?

— Поточе, бистри, млађани!
Вене ми живот млађани;
Ја љубљах лепу цурицу,
Мирисну, белу ружицу.

Још синоћ моја бејаше,
Јутрос је свати узбраше;
Свет ми је срећу однео,
Зато сам блеђан, увео!

FINIS POLONIAE!

Косћушкова сабља бритка
На бојноме пољу оста —
И сврши се страшна битка.....
Син слободе робом поста!

Над Варшавом звона звоне,
Док туђинац груд јој гази,
А док славни сузе роне.
Краљ спокојно с трона слази.

И на Пољске сјајном мачу
Малаксаше десне руке,
Вољно гонен' силу јачу
Путем бола, вечне муке!

Ал' на челу подлог брата
Не трепери лик срамоте,
Што за шаку сува злата
Свом народу славу оте!

Над Варшавом звона звоне,
Кô у одјек болној души,
Кад походи земље оне,
Крв јуначка где се пуши. —

Ту Потоцки, мирне душе,
Победнике ласком здрави,
А згаришта, што се пуше,
Триумф су му страшној слави!

Нема речи, нема збора,
Где невера сабор краси,
И у вале страсног мора
Зрак истине злобно гаси...

Ал' кад мине гробна тама,
Да лик њезин с нова сина,
Венчаће се круном срама
Издајничке главе њине!

*

Над Варшавом звона звоне,
И звук њихов тихо тоне,
Одјекује у даљини —
По питомој Подолији,
И јуначкој Украјини...
1880.

ЦВЕТАК

Ја видех цветак мали
У трави зеленој;
И истргнут' га хтедох
У жељи пламеној.

Ал' он се тужним гласом
Отпоче молити:
— Ах — брате, добри брале!
Немô ме ломити.

— Ја миром ваздух појим,
Миришем људима;
А онако би свео
На твојим грудима!

ОПОМЕНА

О, свенуће кратко миље — слађано,
И престаће бурно доба млађано,
Ко звук песме, што се хори весело,
Или цвеће, што је давно увело.

Зашто стрепиш мила моја грлице,
И обараш сјајне очи, звездице?
Што румениш — кад ти песма лагана
Зажубори бајно име — драгана!

Ах, победи срца твога страх и стид,
Веселији, слободнији узми вид:
Јер је љубав тако слатка, пламена,
А младост је врло кратка времена.

И кад свене бурно доба млађано,
Тек сећање заостаје слађано,
Што нам буди хладне груди весело,
И жубори као цвеће увело...

СТАРЧЕВА ТУГА

1.

Дух бајне, љупке прошлости
У слатки сађе л' сан,
Ја препун туге, жалости,
Дочекам светли дан —

И санка ради преклињем,
Да вечни влада мрак,
И плаво небо заклињем,
Да скрије сунчев зрак!
Ил' склопив тавне зенице,
У тами гледам ја:
Блажене, мирне равнице,
Где љупко сунце сја.

Ту бистар поток жубори,
И цветак грли цвет,
И благи ветрић лахори
Кроз чудни овај свет!

2.

Под сенком липа зелених
Стари се диже двор,
Где жубор птица малених,
Божански гради хор;
И дивља ружа шири хлад,
Младост је моја зна!
Ох, ту сам негда крепак, млад,
Снебао живот ја!
Упревши мутни поглед свој
Кроз даљних гора ред,
Ја с нова будим живот мој,
Клонуо, стар и сед;
И тајном жељом запојен,
Очајно куцам, гле,
Ал' двор је давно затворен,
И мирно ту је све.

3.

И презрен, стар и остављен,
 Руином блудим сам,
 И с њиме давно растављен,
 Ја љубим хладни кâм;
 И гора листом шумори,
 И тајни чујем глас,
 А дах, што пољем лахори,
 Лелуја седу влас...
 То дуси давне младости
 У лету зборе свом
 О дану светле радости,
 О младом добу мом.
 И страшни, чудни шумор тај
 И тавних шума сен,
 Живота њеног прича крај
 И горки живот њен.

4.

Што звони песма лагана,
 Кроз нему ову ноћ,
 Ил' тебе зове, драгана?
 Ил' вишу слави моћ?
 Зумбул се земљи савио,
 Па снева лепши свет;
 А лепир крилом узвио,
 Па љуби нежни цвет.
 О, тајне пуно све је ту,
 Све живи чудним сном,
 Милину сипа небо сву

Над лепом земљом том!
А песма грми, премире,
Ко уздах срца мог,
И тоне, пада — умире
Крај тужног гроба твог.

5.

Под старим, гробним плочама
Давнашње доба спи;
Где газим грешним ногама,
Овде си, можда, ти?
И густе бршљан гранчицом,
И цветом бледи крин,
Пред мутном крије зеницом
Истрвен натпис њин —
Ах, нигде песме веселе
У царству вечног сна!
И руже већ су увеле,
Ко што сам свео ја!
Све ћути ту. И седи век
Суморни снева сан,
У прошлој срећи тражи лек
И чека смрти дан...

ПОЗДРАВ

Кад у вече благи ветрић лахори
И образе твоје љуби, милује,
Зоро моја, он ти шапће, говори,
Како драги за драганом тугује.

Ко што цветак росу тражи, тражи зрак,
И тим срећан небу мири над собом,
Тако и ја мржње ове мрзим мрак,
Гинем, венем, лане моје, за тобом!

И кад сунце зраком мене за гору,
Жељно пружам руке своје злату свом,
Поздрављам те по несташном лахору:
Буди роса, буди сунце војну твою.

ЉИЉАН

У баштици лепој, где је густо хлад,
Растао је љиљан, поносит и млад;
И његово лепо и невино лице
Љубио је цветак плаве љубичице.

Сваког Божјег дана, у освитак рџан,
Бисерном их росом умивао дан,

И у густом хладу, у сневању милом,
Хлад их благ је уљуљкавô крилом.

И бура их заста у сневању том,
И љиљан је пао и свенуо с њом —
И на месту оном, где је никло цвеће,
Сад се коров диже и коприва креће.

ГЛАС ГУСАЛА

I

Окован ланцем, на стени хладној,
Где гневни хтеде Бог —
Ђеније Српства бројаше дане
У болу јада свог.

Свакога јутра, кад зора сине,
Ил' светли прође дан,
Окован ђени, под бичем судбе,
Сневаше тужан сан:

Векови тавни пролазе, јуре,
За часом стреми час —
И мрачна вечност милости нема,
Да пошље благи спас!

И он је гледô: руине старе,
Палату или град,

Још црни гавран облеће само,
И бршљан чува сад.

А тамо доле, кроз тучне равни,
Лелуја лахор благ
Ковиље густо, што кити собом
Прошлости спомен драг.

Усеве плодне, злаћено класје,
Природе љупке дар,
Копита коњска сатире редом,
И ждере плам и жар.

И он се стресе. На хладну стену
Капаше врео зној —
И ђени Српства подиже к небу
Очајни поглед свој.

А с плавог неба, кроз танки veo,
Звездица трепти ред;
И као круна поноћи неме,
Сијаше месец блед.

II.

Векови тавни пролазе, јуре,
За часом стреми час —
И дух се трже, јер у сну зачу
Божански, свети глас:

„Прошло је доба самртних мука,
И светли свиће дан,

С очију твојих копрена пашће,
И с њоме мрачни сан.

Гле, тавна ноћ се за гору краде,
Оставља бели свет,
И бистра роса крепосном влагом
Увели поји цвет.

На сјајни зреник слобода свија
Пурпурни венац свој,
И звучним гласом из сна те буди:
Устани, сине мој!“ —

И дух се трже. У мутној магли
Трепери чудни глас;
И он је гледо смућеним оком
Невиђен, бајни крас:

Руине старе дедовских двора
Обасјо̂ месец блед,
Ту робље стоји погнуте главе,
И гуслар, стар и сед.

Са звучних струна ромори песма
Ко лахор, свеж и благ,
И он је слуш̂о надежде миле,
И гледо спомен драг.

А с плавог неба, кроз танки вео,
Звездица трепти ред,

И као круна поноћи неме
Сијаше месец блед.

III.

О, како мило трепере звуци
Кроз нему, чудну ноћ,
Ко свети шумор бескрајних снова,
Што снажи свелу моћ!

Лагано стреме, премиру, бледе,
И тајно губе след;
Час бршљан љубе — а часом опет
Полазе месец блед.

И ђени Српства дрхћућом руком
Брисаше врео зној,
И јоште једном обрати к небу,
Очајни поглед свој:

„О, Боже правде, света и људи,
Даруј ми снаге ти,
Да дигнем прошлост — у старом гробљу
Што мрачну вечност спи!“

И Бог је чуо. Кроз нему поноћ
Затрепта с нова глас,
О он је гледо смућеним оком
Небески, мили крас.

Кубета, куле, градови силни,
Ницаху редом свуд,

И тучна поља не шиба више
Варварска бесна ђуд.)

И ђени Српства прикупи снагу,
Гледећи мили јав,
И синџир пуче — и он се вину
У азур, чист и плав.

А у том часу, кроз танки вео,
Потавни звезда ред —
И као призрак варљивих снова
Тоњаше месец блед...

МЛАДОСТ

Раскошног пролећа крас
Лептирак облеће мали
И пије медену сласт,
И, блажен, Господа хвали.

Он не зна за тешки јад,
И тражи мирисно цвеће —
Тако и живот млад
Весело с песмом се креће.

НА ДРИНИ

Кроз тучна поља и питоме равни,
Срдитим током, у недоглед тавни,
Ти шириш твоја шуштајућа крила,
О, Дрино, водо мила!

Обале твоје шаренило краси,
Ко љупки венац невестинске власи,
Ал' твој се талас равнодушно креће,
Оставља росно цвеће.

Таласи мили! Равнодушно тако
Остављах и ја све што љубљах јако,
И гоним — јурим — а где ли ћу стати,
— Судба ће, можда, знати!

ЖРТВА

Окићено цвећем од мирисне траве,
Јагњешце се бело у Делфију креће,
Где жртвеник букти. Са његове главе
Шаренê се траве и мирише цвеће.

И наивна радост, и наслада скупа,
Кратковечним венцем рогове му краси,
И весело јагње на жртвеник ступа,
А плам пуца, гори — и живот се гаси...

ЈЕДНА НОЋ

На трошној клупи, близу старог зида,
Где бурјан расте; и предео пуст
Пред мутним оксм губи се из вида,
Сањиви бршљан никао је густ.

Било је вече. По небеском вису
Кандила бледа сипала су зрак,
И будни попац певао је близу,
Кроз тихо вече и дубоки мрак.

О, бајне ноћи! мислио сам тада,
И опет мени беше пусто све —
Ко младом орлу, кад га жеља свлада,
Што напред хоће — али не зна где?

И лаки шушањ из мисли ме трже;
То беше анђѠ непокојсва мог,
И ноћ се узви, и копрену врже,
На бледо чело пратиоца свог...

А сањив бршљан из траве се диже —
Ја страсно грлих њезин мили стас,
А он јој благо до косице стиже,
И венцем уви расплетену влас.

ТИБУЛО

Пред хладни Венусов кип, под сенком питоме ноћи,
Тибуло, квирит млад, зачуђен застаде немо,
И чудни гледаше лик. На крилу одмора свога
Ромула вечни град спокојно, тихо је дремô,

А квирит стоји млад,

И с чудне статуе те сањиве не своди очи,

И гледа бајни рад. —

И зора сину већ, а он је стојао будан;

И с нова тавна ноћ распустити чаробне власи,

А он је сневао сан — и прекор из сна га трже,

Кроз бурни, цели град, што тајни збораху гласи,

И он је чуо сам:

Несрећни Тибуло наш, богови нека га штите!

Он љуби хладни кам.

ПРОЛЕЋЕ

Пролеће мило на земљу слази,

И сунце здрави поља, брег,

Студене зиме губе се трази,

И копни снег.

Разбивши срдито лед, с планинских висова тавни'

Сребрни поток шумно управља светли скок,

И бурно мумла и ври — и пада у цветне равни

Блажени ток.

Како је чаробно све! Кô скромна стидљива нева,
Природа љупко свија небини, бајни крас,
И цвеће расипље свуд и славуј песме јој пева,
И с фрулом пастирском благо стапа се његов глас,
И вредни ратар облази поља,
Припрема семе, оштри плуг;
И све је срећно — поље и доља,
И густе луг.

Све слави пролећа дан. И мрачни ките се лузи,
И ветрић шумори немо и живот поздравља млад —
Подмлађен зове нас свет, са песмом кликнимо друзи:
Да живи над!

И ти, о мили анђеле мој! позвана божанским звуком,
Припреми чаробне дворе, кад сунца изумре моћ,
Над ружичасти наш свет да Љељо узвије руком,
Спокојни, плави бео и тиху сањиву ноћ —

И грли, љуби, и стидљивим красом
Заварај, душо, бледи сан,
Док весник зоре не поздрави гласом
Весели дан!

ПОСЛЕДЊА НОЋ У ТАМПЛУ

Светило дана губи се и гаси
Западу тавном на криоца чиста,
Ко адем драги, што небеса краси,
Оријон бледи трепери и блиста,
И гине сунца моћ —

Над страшним Тамплом, чаробне распустив власи,
Тавна се спушта ноћ.
И као призрак, оборене главе,
Где љупка лика не слази ведри дан,
Бурбона горди син, мезимац среће и славе,
У горкој јави, последњи снева сан.
Срвши се дакле! Над бледом његовом главом
Судбина хладна подиже удар свој;
И његов дух, измучен суровом јавом,
Исповест чудну, у сну, казује њој.
Потмуло бруји Сена. На плавом небесном своду
Безбројна кандила расипљу бледи зрак,
А време жури — у брзом и немоме ходу,
Једно по једно гаси и проређује мрак.
И у сну благом прошлих и светлих дана
Он види давно запуштен стари двор,
И хладни узор, божанство срдачних рана,
И њезин чује ласкави и тајни збор.
Кроз густе бршљан, што кити сводове тавне,
Благ лахор душѐ и слатки жубори глас...
Он чује поздрав прошлости срећне и давне,
И духом љуби увеле младости крас.
Ту првом сину зрак свете љубави и снова,
Ту шумор грања и шарних тичица клик,
Мирином чудном детињство подиже с нова,
И старе мајке светао и драги лик —
И немо, грозно, у звуку сребрних жица,
Кроз танку маглу заслепљен гледа он
Погажен грб, обезображена лица,
И гневом Бога у прах положен трон!

О где су сада сукривци грехова страшних,
На њиним грудма да тешку утоли сет?
Где, никог нема! У руке правде и казни,
Играчку своју оставља цели свет —
И он се стресе. На трошном дрвеном столу,
Запрска жижак, утрну — и преста зрак
И, као покров кајању горком и болу,
Одаје Тампла испуни густе мрак...
Нојца се тавна узвија и креће,
На крилу магле, божанска и чиста,
И бистра роса орошава цвеће,
Па тихо сјаје, трепери и блиста,
И мутни бега сан —
Над страшним Тамплом први се зрачак слеће,
И светли свиће дан.
И све, што живи, у милости тоне,
Славећи Бога и зорице крас;
Ужаси адски још њега муче и ломе,
Те вичним ухом целатски чује глас
И поздрав... Чуј! Кључеви звучно се хоре —
И хладна језа прожма га силом свом;
Усне су неме, и ако срца зборе:
О милост, трибуни горди, о милост, сужнику том!

ПРИВИЋЕЊЕ¹

Божанствена слика њена
Синоћ ми се у сну јави:
Имала је зелен венац
На суморној, бледој глави.

Угашено око мило,
Светлиште од милине,
Дух, што сумња, подизаше
У бескрајне, у даљине...

Тако дуси тону, блуде,
Са светињом доба стара,
Тако небо снове буди,
Да силније разочара.

НАРЦИС²

САТИРА

Кроз даљне горе рогова хоре се звуци,
Разјарен риче лав, и мирна бежи газела —
Ох, лепи Нарцис, са стрелом у нежној руци,
Лов лови, гле!

¹ Први пут био натпис: *Спомен*.

² *Нарцис*, син реке Цефиза и Лирнопе, био је веома леп младић. Једном, кад се уморан у лову нагне над језеро, да се напије воде, угледа свој лик, и тако се заљуби у себе, да од тога и умре. — (Напомена песникова).

И звони и грми, ломи се планина цела,
И бежи пред њиме све!

О како љубак, о како божанствен беше
Цефира бајни син! На чудне његове дражи
Простиру мирте хлад, а руже стидно се смеше!
И Ехо залуд свом срцу насладе тражи!
Све стрепи, жуди све... У тајном горскоме зраку
Најаде смерне сањиво језером плове —
Ил' лаким крилом, у љупком и мирноме зраку,
Робове верне маме, нек' даље по гори лове —

И смакнувши, у жељама,
Девојаштва љупки стид,
Обнаженим лепотама
Плене срце, поје вид!
Ил' по глатком огледалу,
Као тихи, благи сан —
С дружном песмом на обалу,
Жарке и миле, хите ван...

Но хладни Нарцис на женске не гледа чари.
Пажљиво слуша он, где звучни хоре се рози —
И залуд песма поздравом срце му пали,
Изречен суд је — и вечни штите га Бози!
И тавни сутон већ спушта уморно крила;
Изумре рогова глас... По дрвљу и клонулом цвећу,
Уз благи мир, росица спушта се мила,
И рујне магле лагано к небу лећу...
Нарцис се смути. Немила клонулост и тајна
Прожма му дух — а жеђ га паклено мори,

Да поглед сева кô луча жарка и сјајна,
И бајно чело у чудном заносу гори!

А у магли и даљини

Од песама звони глас,

И он види, — ил' се чини —

Бистру реку и талас.

И Нарцис хита, где чудна песма се хори,

Да тражи себи спас...

Ту нагнувши божански лепу главу,
Најаде смерне где жедне путнике поје,
Он баци поглед на површину плаву,
И првом згледа чаробно лице своје,
И заста занет... О како трепти и блиста
То тамно око божанским, светим жаром!
О како сија лик, кô зора светла и чиста,
Неодољивим и нежним детињским чаром!
Он дрхће сав — он љуби стидљиве руке,
У русу косу шарено цвеће плете —
А смеј се хори — и лахор проноси звуке,
И чудни звуци кроз нему тишину лете...

А најаде у подсмеху

Са кикотом лете сад —

Певајући, на утеху,

Његов чар и његов јад,

И сплевши вито коло, у зрак се тихо узнесе,
Шапћући људма кроз цео живот њин:
О како љубак, како божанствен беше
Џефиза бајни син!

НА РАСТАНКУ

Погледај, душо, мирисно цвеће,
Како се љупким осмехом смије;
Гле, како лака пчелица слеће,
Да слатки марис са њега пије —
А твоја жеља куда те креће,
Ни цвеће тамо мирисно није!
Ах, стегни жеље срдашца свога,
Остани, душо, код дома твога.

На благом крилу тишине наше
Љубазна скромност љубављу жуди,
А тамо странци и љубав даше
За грешне страсти ледених груди;
Та где се чисте помисли плаше,
Зар има среће код оних људи?
Ах, стегни жеље срдашца свога,
Остани, душо, код дома твога!

Не пружај чисте уснице твоје,
Јер смртним пићем заблуда поји —
Бог ће да лице одврати своје
Од срца, што га пакао своји;
И тешко сваком на месту, које
Заблуда само у небо броји!
Ах, стегни жеље срдашца свога,
Па звездом сијај код дома твога.

ЉЕЉО

У чудној срећи миља свог,
Кô љупки, мили дан,
Весело игра млади бог,
Уз лиру и тимпан.

И весô лети светом свуд,
Ширећи слатки јад —
И стрелом рани моју груд,
Несташко рани млад!

И с чудне среће, јада мог,
Кô љупки, мили дан,
Весело игра млади бог,
Уз лиру и тимпан!

МОЛИТВА

Кад јекну звона с црквице старе,
Тихано, бôнô, кроз ноћни мрак,
А суво грање зашустити благо,
Љубећи први зорични зрак —

Светиње пуна, душа ми леће
Тамо, где вечни борави Бог,
Па му се моли молитвом благом:
О, чувај, Боже, анђела мог!

Анђела оног, што блуди ноћу,
И с душе гони несносан сан,
И души мојој крепости даје,
У горки часак, у страшан дан.

Анђелским крилом нека ме штити,
Кроз живот овај мучан и клет —
А смрт кад дође, нек' са мношвом онда,
Ка небу зрачни управи лет!

НАД БЕОГРАДОМ

Спомениче неми прохујалих дана,
Зашто ти је чело суморно и тавно?
Да л' се сећаш, можда, крвавих мегдана,
Што дигоше у зрак твоје име славно?

Ил' гробове бројиш туђинских синова,
Што падоше редом под зидине твоје,
— Занесени чаром освајачких снова
Далеко од крила домовине своје?

Јест, и сада често, кад те кроз ноћ гледам,
Укажу се људске горостасне сени:
С размрсканим грудма, са челима бледим,
И уснама хладним у крвавој пени...

И ја слушам шапат непојмљивога збора,
Шапат, који тихо умире и тоне...

То је, можда, израз дубокога бола?
То су, можда, речи које клетвом звоне?

О, колико снова, надања и мука,
Заривено лежи у камењу твоме,
Што их сруши смрти оружана рука
У данима славе, у помаму своје!

И ти јоште живиш! Твоју седу главу
Не положи у гроб тако бурно време!
Можда чекаш с нова поништену славу,
Тај блеђани призрак будућности неме?

МОМЕ МИЛОРАДУ¹

Увенуће младо доба,
Кô што вене росно цвеће;
Али овај цветак мали
Увенути никад неће.

Вечно ће ти мирисати
Са мирисом прошлих дана,
Сећаће те свију снова,
Што просања младост рана.

И у болним твојим грудма
Васкрснуће живот нови,

¹ Милораду Гавриловићу, члану Народног Позоришта у Београду.

Оживеће премалеће,
Старе жеље, стари снови.

И блаженим миомиром
Успаваће твоје груди —
И сневаћеш, — док те звоно
Смртном песмом не пробуди.

ЗВЕЗДА

Ноћ је ведра, блага,
Бледи месец сја,
У милини тоне
Васиона сва.

И звездице миле
Расипају зрак...
Само једна трепну,
Па је покри мрак.

Чија беше звезда?
Бог једини зна!
Спокојна је, мирна,
Васиона сва.

СТАРАЦ

Стар сам, слаб сам, изнемогô,
Прожима ми душу студ;
Борбе беше врло много,
Сад одмора хоће груд!

Заман, што ме разговара
Прошлих дана спомен знан:
Мене мучи и обара
Неодољив неки сан —

Свршено је!... Поглед тужан
Укочено на свет сја:
Видим: да већ није нужан
Нит' ко мени, — ни ком ја!

Стар сам, слаб сам, изнемогô,
Прожима ми душу студ;
Борбе беше врло много,
Сад одмора хоће груд! —

Ал' ме ипак радост нека
Утешити лепо зна:
Много милих мене чека
У држави вечног сна!...

ЉУБИЧИЦА

Међ' густом травом, скривена од целог света,
Мирно и тихо љубица цвета плава,
И лепо лисје нежног и бајног цвета
Стрњика крије и густа, висока трава.

Нит' поток тече туда, нит' славуј песмице поје,
Природа дивља суморна крила шири;
А лепи цветак не свија лисје своје,
Већ диже стабло и цвета, и слатко мири.

Е, тако и ти разведри анђелско лице.
И буди срећна у дивљој и пустој страни —
Кô плави цвет питоме љубичице,
Стрпљењем својим што себе штити и брани!

ДУХ ПРОШЛОСТИ

Са старих руина, кад поноћ царује свуди,
Диже се прошлости дух. Озарен буктињом славе,
Он тајом жуди, ил' кроз ноћ суморно блуди,
Кô бледи призрак умрлих снова и јаве —

И тихом песмом, и благим небеским гласом,
Он с тугом буди прошлости давно време;
И смерне звезде трепере чудним красом,
Док песма тоне у бескраје неме...

Све стрепи, слуша... И пастир иза сна се буди,
Па сву ноћ прати суморне ове гласе,
И залуд одзив чека — већ плава зорица руди,
И бледа кандила ноћи на плавом небу се гасе...

СЛУТЊА

Што се мути зора сјајна?
Зашто тужи цура бајна?
Сунце зори не излази,
Драгој драги не долази.

Као одзив бојној труби
Момче једно самрт љуби.
И док мртав јунак лежи,
Вранац коњиц пољем бежи.

Прам његове густе косе
Јецајући ветри носе —
И где паде, крста није,
Густи бршљан да се вије.

Ах, за мртве ко да мари?
Само гавран ту шестари;
Ал' се и он брзо вине,
И губи се у даљине...

Што се мути зора сјајна?
Зашто тужи цура бајна?

НЕВЕРСТВО

Под јужним небом пољана се шири
Проклета Богом. У пољани тој
Нит' поток шушти, нити цвеће мири
Нит' славуј шаље уздрхтали пој;

Росица бистра у прозорје само
Полива земље усијану груд.
И једног дана Богом дани тамо,
На пољу мртвом, ниче цветак жут.

Но с дивљих страсти силних милиона,
Осамљен жуди осуђени цвет:
И мутно небо гордог Албиона,
Ил' неки страни, непознати свет.

И болно клонув на мртвачке груди,
Људскога лика што сатиру дан,
Притаја живот — па испуњен жуди,
Сневаше тихи, заношљиви сан.

А млади путник лутајући, жаром
Занетим цветом уресивши груд,
Хиташе даље с добивеним чаром
На бурно море, на далеки пут.

И много срећних прелетеше дана
У тавну вечност, у вечити лет —
И хладни вали плавог океана,
Путником бачен грлили су цвет...

20-ог ЈУЛА 1881. ГОДИНЕ

Тавна ноћи, коју често снивам,
Тавна ноћи, у теби уживам!
Твоје миље још ми поји груди,
Твој ме спомен у милини буди.

Тихо вече спуштало се немо,
Лаки сутон на земљу се спремô,
Растирући своје бајно крило
С бистром росом на сеоце мило.

И под сенком, где се мирно пружа
Дивља лоза и румена ружа,
Као санак над уморним светом,
Благи мирис дизао се летом!

Мир свуд беше. Само срце њено
Тајни шумор лагано је кренô,
И жар плану, што је срце сламо —
И ружица засмеја се само.

И ноћ тавна диже се и нија,
Јато звезда сањалачки сија;
И стидљиво из мирисне траве
Љубичице подигоше главе.

И далеко, кроз недоглед плави,
Бледи месец лагано се јави,
И зајеча кроз пучину мира
Гласна фрула младога пастира.

ПОСЛЕДЊИ ДАН

Под чудним знацима освану данашњи дан. Небо је суморно било
И сјајни точак свој, на бурном исходу своме,
Задржа вечитост тавна. Сву земљу, природу целу,
Мртвачки прожма мир и густа обузе тама.

Ах, судни освиће дан! У дивљем ужасу своме,
Свирепе чекаху звери и људи чекаху сунце,
А мрачно долази подне — и небом звезданим само
Трептање страшније бива; почетак тихо се љуља.

И тама завлада адска... С пуцњавом запад се пали,
Пространством људство све са плачем подиже руке,
Ал' страшни конац је ту. Окови спадоше редом,
И силни светови к средишту јурнуше бурно.

Олуја размахну крилом. Кроз таму звиждање бруји,
И мутне пучине вал срдито подиже пене —
У смртном јауку том молитва умире блага,
И врело срце мре и ум се у камен ствара!

И само један глас пространство потреса широм,
Глас вечне правде је то. Анђео смрти се ближи,
И неми његов ход очајни ударци славе:
Стрепи од гнева тог, јер Бог се у гневу стреса!

ВЕЧЕ

Румене пруге већ шарају далеки запад,
Клонуо почива свет. Са мирних далеких поља
Уморни ратар с песмом журно се ноћишту спрема,
И само час по час зајечи шарена доља

Од шкрипе точкова колских. Гонећи весела стада
Безбрижно пастир млад у звучне двојнице свира,
А његов космати пас, подвивши репину лено,
Корача упоред с њим. Копрена дубоког мира

Увија поља и равни. Румене пруге се гасе —
И бледи месечев зрак, светило небеских двора,
Кроз маглу диже се већ — и нема, дубока тама
Доводи бајну ноћ са сињег незнаног мора.

Све грли мир и сан. По кашто заурла само
Суседов стари пас, ил' позно дошавши с рада,
Испреже ратар плуг и стоку уморну поји,
И ђерам шкрипи све и вода жуборећ' пада.

ИСПОВЕСТ

I.

На трошном чуну, без крме и наде,
У мени вера губи се и мре;
Ја ништа више не верујем, ништа!
Ил' боље рећи: ја верујем све.

На мору бурном људскога живота
Прерано ја сам упознао свет:
За мене живот ништава је сенка,
За мене живот отрован је цвет.

Трпи и живи!... Пријатељу драги,
О многом чему мислио сам ја —
О благо оном, ко не мисли ништа,
Тај мање тужи, мање јада зна!

Весело чедо Аркадије цветне,
Он не зна шта је трње, шта је кам;
За кршне кланце он је слушао можда,
Али по њима није ишао сам. —

За њега свет је перивој од ружа,
По цвећу шеће као паун млад,
Његова душа језеро је мирно,
Његов се никад не колеба над.

II.

Бурне су страсти извор многих зала,
Несрећи људској почетак је страст;
Море живота оне страшно муте,
Над људском душом њихова је власт.

Триумвир силни, овладатељ света,
Презире гордо у заносу све,
И војску своју журтвује и царство,
И, грозно павши, од љубави мре.

Акцијум виде неизбројне жртве,
Пожар галија, поразу и јад —
Многа је звезда утрнула тада,
Многа је мајка закукала тад!

Чудни су путе, којим страсти воде,
Ал' све што живи ове путе зна:
Садашњост њина непобедљив град је,
Прошлост је њина пепео и пра̂.

Па кад је тако — тако мора да је!
Залуд је дакле, кукњава и плач:
У борби с њима не помаже ништа
Блажена мудрост, очајнички мач.

III.

Све, што год живи — свом се паду клони;
Променом време означава ход;
Оно нам даје веру и обара,
Слаби и снажи цео људски род.

На трошном чуну, без крма и наде,
У мени вера губи се и мре;
Ја ништа више не признајем, ништа!
Ил' боље рећи: ја признајем све.

За владе силног Августа, у Риму,
Умире Христос... Ах, није он сам:
Хиљаде гину на распећу своме,
Хиљаде људи ждере жар и плам!

У крв огрезну, трупином се покри,
И цирк, и форум, и поље, и град,
И с нова вера из крви се диже,
И с нова светли заблиста се над. —

Ал' бурне тежње људског самољубља
Створише папу — и створише с њим
Читаве војске грозних Торквемеда,
И Рим је опет онај стари Рим!

IV.

Истина где је?... Иди својом стазом
Ал' познај себе, па да познаш њу;
Корачај мирно по ускоме путу,
И буди скроман — истина је ту.

Ал' шта ме гони, те се умом крећем
Међ' сјајне звезде, у пучине дно?
Какве ме тамо очекују тајне?
Има ли краја тумарање то?

Тавним се вечност заогрће плаштом,
Ал' слаб је разум, да га дигне с ње:
Погледај напред — не види се ништа,
Погледај натраг — ништаво је све...

Кô сморен путник у дубокој ноћи,
Што заман баца мутни поглед свој,
И разум људски тако исто лута,
И страшно кличе у невољи тој. —

Ал' нигде гласа... Нигде станка нема,
Уморну своју да окрепи моћ,
Одјек се губи, устаје и пада,
И свуд се шири ноћ, дубока ноћ!

V.

Само кад прошлост пробуди се древна,
И старе среће загреје ме жар,
Очајне сузе помуте ми поглед,
У души сине заборављен чар. —

Ја љубим онда, ја верујем онда,
Срећне младости обузме ме крас,
И моје лире дрхтајући звуци
Свој сањалачки кроз ноћ шире глас:

Прошлост је гробље. Преко сурих плоча
Тумара седа старост. Коров густ
Покрива стазе и гробове неме
И сав предео, суморан и пуст.

На трошни спомен она спушта главу,
А поветарац лелуја седу влас...
Срце се ствара у кам, душа леди,
А на уснама изумире глас —

И само сузе теку... Тавна прошлост
Понова сине, као лепи сан,
Небо се, можда, грози, земља стреса,
Ал' робље своје не испушта ван.

Г Р М

Муњом опаљен грм на суром пропланку стоји,
Кô црн и мрачан див. И густе травице сплет
Горди му увија стас — и горски несташан лахор
Лелуја шарен цвет.

И зима дође већ; и својом студеном руком
Покида накит сав и гору обнажи сву,
Ал' многа зима још са хладним ветром ће доћи,
А он ће бити ту.

П Е С М А

Шарен лептир шири крила
Кроз пролетњи свет,
Па их свија задовољно
Са цвета на цвет.

Кад помамни оркан душе
И помрачи дан —
У бокору рујних ружа
Он почива сан.

А кад сунце с нова сине,
Замирише свет,
Он спокојно опет лети
Са цвета на цвет.

Што ја тужим? Што ја венем?
Што да плачем ја?
Кад ми срце тако лепо
Уживати зна!

Ја сам као лептир мали,
Башта ми је свет —
Певајући кроз њу летим
Са цвета на цвет!

У БЕРБИ

Оживели виногради,
Хитамо им ево сви;
Ту се јури, трчи, ради,
Од песама поље ври. —

У захлађу доле, усред густе сенке,
Поређане висе румене евенке,
Па те чисто маме: Ходи амо, ходи!
Та овако грожђе само овде роди!
А већ свака од њих румени се пушта,
Да ти сама вода удари на уста.

Разлежу се песме миле,
Од милине гори груд —
Берачице као виле
Неуморно лете свуд!

А стари бабајко надгледа и пази,
Обилази бурад, где се грожђе гази,
Па весео старац, усред ове трке,
Задовољно суче рашчешљане брке;
Па скупно децу и грожђе им даје,
А песме се хоре — и весеље траје,
А деца се мала облизују само —
Та деца смо, деца — а шта друго знамо!

ПОСЛЕДЊА РУЖА

Одбегло је красно лето,
Оголео дô и брег
Мила поља и вртове
Завејао бели снег.

А последња рујна ружа,
У пустој врту мом,
Повила се тако тужно
На промрзлом стаблу свом.

Кад је студен ветар такне,
Стресајући снежни пра̂,
Она тужно зашумори,
Повија се тихо сва. —

А кад сине премалеће
И отопи хладни снег,

Кад украси росним цвећем
Равно поље, травни брег,

Моја ружа биће љупка,
Јер ће доћи живот млад,
И весело с поветарцем
Перетаће срећно тад.

ЛАСТАВИЦЕ

— Ластавице, тицо мила,
Куда пружаш лака крила?

Зар је зима страшна тако,
Те развијаш крила јако?

— За пољима, за горама,
Јарко сунце сија нама.

Росно тамо цвета цвеће,
Не одлази премалеће.

Тамо, где се ласта спрема,
Нема зиме, мраза нема.

Ал' кад лето сине само,
Доћи ћемо и ми амо.

ПРВИ СНЕГ

У освитку зоре, кроз сумрачак тавни,
Покривене снегом почивају равни.

А студени лахор кроз долине мирне
Преко пустих поља кад-и-када пирне —

И с вихором лаким сеоца се хвата,
Па засипље снегом и стрехе и врата.

А у селу јоште у прозорје мило
Ноћ, ведре и хладна, не подиже крило.

Из даљине само лисица се краде,
Па кокоши вреба и пилиће младе —

И од њених шапа и туна и тамо
У првome снегу траг се види само...

АНЂЕО МИРА

Ноћ дубока влада, и све живо спава,
На староме торњу поноћ откуцава —

И у томе часу, са гранчицом крина,
Анђео се спусти са рајских висина.

Све поспало ћути, нико се не буди;
Не виде га звери, не виде га људи.

Ал' осећа грање, па се тихо свија,
Осећа га лахор, па слатко ђарлија.

И анђео мира, кроз дубоку таму,
Спусти се пред олтар у пустоме храму.

Па прекрстив руке на блажене груди,
Рујну зору чека, да небом заруди.

НА НОВУ ГОДИНУ

Лете дани и године,
Вечитости то је ход —
У свечаном руху своме,
Походи нас нови год.

Све, што данас духом дише,
То молитве шаље сад;
Са молитвом поздравља га
Роб и госа, стар и млад.

Ал' кога ће небо чути,
То зависи и од нас:
Снажној вољи, ведрој руци,
Изостати неће спас!

Мила децо! За молитвом
Нека иде труд и рад,
Да у вама старост нађе
Напреднију унучад.

НА СТЕНИ

Зевсова пламена стрела на стену удари доле,
И стена на двоје пуче... Брујећи у току своме,
Водопад растресе гриву и обе раздвоји поле,
 И бурни његов лет
Са горском студеном струјом у цветне потече равни,
 У туђ, у далек свет.
У рано пролеће тамо сурови горштак се вере,
Слушајућ' срдите вале, што храшће столетно ломе;
И смело, над понор нагнут, мајкину душицу бере,
И пева суморну песму о тужном растанку своме;
 И чудни његов глас
У мени душу стреса, кô лахор што стреса крилом
 Зелени вити клас.

ПУТНИК

С успоменом драгом, и занесен њоме,
Ја се журно враћам завичају своме.

Зрак се дневни гаси... Кроз брснате гране
Лаки шумор лети у далеке стране.

Већ позната стаза преда мном се вије,
Беласка се, краде и у маглу крије.

И дом стари ту је. Над њим месец сија,
И ноћ шири крила, спокојна и тија.

Куцнух. Никог нема. О, вечери блага!
Где су моји друзи? Где је моја драга?

Ал' кроз окна, стреху и двориште равно
Вињага се густа раширила давно.

Нигде никог нема, да ми тугу сними
И суморног странца у загрљај прими.

Само чудан јаук из одаје стиже,
И јеина црна у поноћ се диже —

И крештећи збори на поласку своје:
Смртни, што ме буниш у станишту моме?

ЕЛЕГИЈА

Престаћу и ја скоро. И са мнош, за навек можда,
Спомен љубави тајне зелена покриће трава —
И вечни заборав с њоме. На моме спомену суром

Истрвен натпис биће тад.

Но ти, којој сам певô млад,

У тавној, јесенској ноћи, слушајућ' познате звуке,
Хоћеш ли с тугом тада побожно склопити руке
За покој умрлог знанца? Хоћеш ли појмити тада
Нејасне речи моје, и терет љубавних јада,

И тајни уздах мој?

О, знај, да љубав моју ни вечност отела није,
Ни густа, зелена трава, што сунце нада мнош крије,
Ни хладни прекор твој.

У НОЋИ

За даљна брда бели дан се скрива,
И тавне ноћи -повија се сен;
Дубрава нема, кô да вечност снива,
Потмуло хуји... У засенак њен

По уској стази ја се будан крећем,
И слушавам шумор кроз дубоки мрак,
И гледам земљу, окићену цвећем,
И жудно пијем миришљави зрак.

Преда мном поток вије се и краде
Кô сјајна пруга, светао и чист,
И баца искре на гранчице младе,
На шарен цветак, на зелени лист.

Уокруг мене тишина је само,
Кроз брсно грање бледи месец сја —
Ја блудим даље... Ал' куда? и камо?
Нит' разум каже, нити срце зна!

Почива земља, почивају људи,
Осећам чисто како дише ноћ;
Ал' моје срце, али моје груди,
Спокојства слатког не познају моћ.

Па ипак, ја бих до зорице ране,
Блудио тако по тишини тој,
Слушајућ' како дотичу се гране,
И тихо шире тајни шапат свој...

ЗАПИС

Травни брези и пољане,
Вите стазе, росно цвеће,
Где сам младост проводио,
Љубио и љубљен био
Једно лето и пролеће —

Кад полете ласте с југа,
Да навесте лепше дане;
Кад пролетње сунце гране,
Сећате л' се свога друга,
Травни брези и пољане?

Стан', путниче, ко си — да си!
Ту одмори трудне кости,
Забављај се у радости,
И шарено цвеће бери —
И у тихој у самоћи
Љубавничке сневај ноћи,
Рујне зоре и вечери...

ЉЕЉО

Студена зима с мразевима оде;
Животом дахну помлађени свет —
С планина даљних набујаше реке,
И ниче први цвет.

А љупки, немирни Љељо, сретнувши седога старца,
Хладнога Бореја, рече: „Куда си пошао, стари?“
„Идем на небо горе, на земљи места ми нема,
Јер вредни ратар, синовче, за мене слабо већ мари,
Он слави Љеља сад“

А лукави дечко тужно спусти главу
И плакати поче:
„Свет и мене гони, поведи ме горе,
И ја сам сироче.
Гле! Ја једва идем, издала ме снага,
А и како неће,
И руке су моје малаксале давно —
Држи ово цвеће!“

Растужен и збуњен старац стењући рашири руке,
И бокор пролетњег цвећа пажљиво поче да ређа;
А кад је свршио посао, он рече спокојно тада:
„Но, сада, синовче драги, пењи се на моја леђа.“
Љељо се попе, а Бореј се диже,
И тако с њиме пред богове стиже —
И небо грмну од смеха и јеке,
Кад ступи уморни старац, украшен читавом баштом
Зелене кукуреке.....

ЛАДА

Студена зима је прошла. И вечно љупка и млада,
На снежни Коледов престо мајка се подиже Лада.
За њоме пролетњи лахор из мрачних планина стиже,

И топло заблиста сунце на зреник ступајућ' ближе.
Све прену из тешког санка и све се радосно крете,
Да прими подмлађен живот из руку божице свете.

Са дрвених, високих гора водопад потече брујом
И тихе потоци равни планинском, сребрном струјом.
Ко дивљи, разуздан коњиц, мрсећи срдито гриву,
Он пуста пролета поља, ливаду поли и њиву —
И мутне растури вале у хучном полету своме,
Што стење ваљају с гора и крашће столетно ломе.
Жагор се од свуда зачу, и све се понова буди,
И птице, и звери горске, и вредни, одморни људи.
Све, што год осети живот, на све се радосно јави:
Из мрачних јазбина вуци, из земље сићушни мрави.

Двадесет пријатних дана дувају ветрови. И тада
У сува и тиха поља пастири погнаше стада;
Јер сниска, зелена трава земљу је покрила веће,
А где где у росној трави прво је цветало цвеће —
Под зраком топлог сунца бујна се природа буди,
Венцимапролетњег цвећа невинне китећи груди!

Једнога топлог дана, под сенком мирисног хлада,
На своме цветноме трону штедра је седела Лада.
Већ шест пута је Сварог обишо земаљским шаром,
Нездраве, пролетње магле сунчаним гонећи жаром.
И Лада гледаше земљу, и росно гледаше цвеће,
И њене божанске груди испуни осећај среће.

Под њоме, у немој даљи, под велом маглице сиве,
Зелена спавају поља и влажне црне се њиве;

Крај сниских ограда свуда висока трава се пружа,
Где бршљан узвијен ћути и дивља вије се ружа.
Тамо на суром вису кроз маглу, танку и плаву,
Јелен је, у скоку својем, над понор спустио главу,
И рујни вечерњи зрачак, што земљи сунашце прати,
Са лаким трепетом и љупким његове рогове злати.
Вече се спуштало благо... Пролетњи данак се скриво,
И цвечно стресајућ' грање ветар је хладнији биво.
Од свуда провеје струја тишине, миле и благе,
Уморно појећи душу мелемом љубави драге.
Лада, у нежној бризи, у мирно сеоце сиђе
И тихе вајате и стаје нечујним ходом обиђе,
Обиђе поља и горе — и поглед на запад баци,
Где топлог, пролетњег сунца последњи трптаху зраци.
Од једном забруја песма, па тихо кроз ноћ се краде,
И Лада с чуђењем заста и песму слушати стаде:

Лакокрила љубави,
Лепи Љељо, несташни!
Са цвечнога престола,
Са ланцима ружичним,
Са стрелама злаћаним,
Владај нежним срцима,
Владај људским животом!

Још песма престала није, а страхан вихор се диже,
Брсно се заљуља грање — и Љељо на земљу стиже.
Божица подиже очи и груди притиште јаче,
Ал' нагли подухну вихар и танку копрену смаче
Са њених мраморних груди. Над главом божице свете

Сребрни прапорци звоне и кола Љељова лете,
У њима упрегнут пантер, поражен Љељовом стрелом,
Барабар с голубом лети над мирним, заспалим селом
А Љељо подбочен стоји и зрачним бичем га жури,
И пантер урла и риче — ал' бурно граби и јури!

У томе чудноме часу, од зрачних пловећи двора,
Месечев бледи зрачак озари врхове гора,
И вихор дувати стаде. Кроз тавне пољане и мирне
Магловит, немирни лахор кад и кад лагано пирне,
И тихо затресе листак. У своје станишту милом
Славујак у сну се прену и нагло лепршнув крилом
Отреса студену росу. Свуд блага тишина влада,
Само што бистра вода с кладенца роморећ' пада...¹

СРПКИЊИЦА

— Српкињице селе, Српкињице млада,
Где си до сад била? Куда мислиш сада?

— У игри, у пољу провела сам лето,
Па весело сада у школу ме ето.

¹ У *Лешопису* 143, стр. 116 има на завршетку још оволико:

*

На зреник плавога неба сунце се подиже јарко.
Дани су постали дужи, зраци су сијали жарко —
И Љељо на земљу сиђе и над њом управу узе,
Сејући дарове своје — љубавну тугу и сузе.

Ах, како је лепо, кад би могô знати,
Равним пољем ићи, шарно цвеће брати!

Мој најлепши венац што сам пољем брала,
Учитељу својме баш сам јутрос дала —

Тим најлепшим цвећем, као даром славе,
Да икону кити светитеља Саве.

ШКОЛСКО ЗВОНЦЕ

Већ се губи жарко лето,
И пролећа вене крас —
Јоште мало зиме ето,
Да поздрави мразом нас.
Вредне пчеле, миле тице,
Остављају цветни луг,
И лагане ластавице
На далеки беже југ.

Када стегну зимске студи,
И завеје први снег,
Школа нама заклон нуди,
Школа наша — наш је збег,
Нека лете тице лепе,
Куда љупко сунце сја,
Нас просвете зраци крепе,
Гониоци сваког зла.

Већ се губи жарко лето,
И пролећа вене крас —
Јоште мало зиме ето,
Да поздрави мразом нас.
Чуј! На школи разлеже се
Нашег звона мили глас,
Кô да вели: Скупљајте се,
Мајка школа зове вас!

ПОСЛЕДЊИ ГОСТ

Поноћ је одавно прошла. У крчми никога нема,
Осем крчмара старог, што згурен, крај топлог плама,
Претура дебелу књигу. Напољу мртвило влада,
И ситна кишица сипи и густа царује тама.

У том се куцање зачу. У крчму уиђе нагло
Чудноват некакав гост; усне му грозно се смеше;
Из празних шупљина очних студена пустош се шири,
У руци држаше косу. То смрт ледена беше.

Крчмар је дремао мирно, држећи дебелу књигу,
Кад самрт тихо му приђе и мирно стаде над њиме,
Па онда узедо перо с крчмарског прљавог стола,
И својом мртвачком руком записа сопствено име —

И за тим у буцак оде. Из танке полутаме
Страшно се кезила отуд... Ветар је са влажном руком
Тресао прозоре мутне и тешка храстова врата,
Звиждећи кроз празну крчму суморним и страшним звуком

Т*1

Под нама лисје шуштало је жуто,
Крај мене, душо, стајала си ти;
Мирна си била, — ах, и ја сам ћуто,
Обојим нама тужни беху сни.

Тавно бледило по чеоцу твоме,
Ко признак смрти, ширило се свуд,
Валови туге у тренутку томе
Бурно су моју таласали груд.

То беше предзнак, да ће скоро доћи
Растанка нашег нежељени час,
Ко дим, ко магла да ће радост проћи,
И небо да ће раставити нас...

Удар судбине обишѐ ме није,
Из гроба заман дозивљем те ја;
Јесењи ветар у лице ме бије,
Природа ћути око мене сва —

Ћути, и живот гони својим редом,
Не види тугу, не разуме јад,
Ни вреле сузе по лицу ми бледом,
Ни смрћу твојом оборен ми над,

¹ Тијани, жени својој, кћери песника Ђуре Јакшића.

ЛАКУ НОЋ!

Лаку ноћ, лаку ноћ!
Сунце тоне за планине,
И последњи трне зрак;
Кроз пољане и долине
Прикраде се црни мрак.
Свуд спокојство тихо влада,
Лахор шуми, роса пада,
Лаку ноћ!

Кô шуштање мирног мора
Кроз тишину бруји глас,
То анђео поврх гора
Тихо слази међу нас...

Лаку ноћ, лаку ноћ!
Док не сване зора плава,
Док не гране бели дан,
По пучини заборава
Нек' нас води слатки сан. —
Мир је. Тихо, кô уздаси,
Изумиру свети гласи...
Лаку ноћ!

(НА СЛИЦИ ТИЈАНИНОЈ)

Живот је љутски што и дим,
Безбројне слике лете с њим
За један дан, за један час,
Па као и њих нестаје нас.
Залуд их човек натраг зове,
Спокојно оне зраком плове;
Ни молбе наше ни наш јад
Не чују оне више тад;
И само тужна успомена
Остаје даље за времена.

ГОСПОЋИЦИ Н*

По вољи своје судбине клете,
Прогоњен страшном буром зла,
А мислећ' на вас, мило дете,
Из даљине вам пишем ја,
Ја, збиља, на то немам право,
Ал' ви ћете ми дати сад;
Моје је право однô ђаво,
А обазривост — бол и јад
За прошлом срећом. Тужна мисô
На љубав нашу и на све
Нагонила ме, те сам писô
Лакомислене ретке те.

Мени је самом јако криво,
Зашто се вечно сећам вас.
Ал' сећање ме гони живо
И успомена моћни глас!
Кô сморен путник из туђине,
Коме је мрзак живот млад,
На обалама бојне Дрине
Ја често сањам онај град —
У коме буру прве страсти
С весилом песмом сретах ја,
И сан, испуњен чудне сласти,
И дан без мира, ноћ без сна...

Јурећи нагло са висина,
У слободном току свом
Шуми и тутњи хладна Дрина,
И ковитла се преда мном.
По њеним мирним обалама,
Као једини накит њен,
Са својим витким гранчицама
Жалосна врба баца сен.
У томе хладу, мрка лика,
Кад сунце жеже, кипти зној,
По какав Турчин из Зворника
Спокојно пуши чибук свој —
И ћутећ' гледа на таласе,
Пруживши дуги, црни врат,
Док близу њега мирно пасе
С босанском робом верни хат.
Ритови, њиве и врбљаци

Наоколо се шире свуд,
А кад се поглед водом баџи,
До спруда пешчан стоји спруд;
И чак далеко, сред планина,
Где прибежишта тражи звер,
Кô горда слика исполина
У облаке се диже Цер.

Кад сунце спусти косе зраке,
И тихо падне сутон блед,
Сакривајући у облаке
Босанских гора даљни ред, —
Ја самац блудим по обали,
Спокојан, тих у миру том,
Па слушам, како шуме вали
У немирноме току свом;
А мисô моја жури тада
Северу даљном, где сте ви,
И ноћ звездана тихо пада,
Дубоким санком земља спи. —
И једнолико, сред тишине,
Удвајајући ноћи крас,
Загрми песма из даљине
И тамбурине звучни глас,
Душа ми чудне снове снева,
И ове песме сва је плен...
Одакле иде? Ко је пева?
И шта ли значи смисô њен?

СВЕТКОВИНА ЛАДЕ

По горама још се беле снези,
У долини цвета љубичица,
А под небом јасно се разлеже
Цвркутање долетелих тица.

Милијуни различних гласова
Трепћући се под небеса краде;
То у цвећу весели се младост
О доласку плавооке Ладе.

Они с песмом њеном храму журе,
Радост сија са њихових лица,
Лахор витла њине косе бујне
Под венцима раних љубичица...

Сам, наслоњен на камену хладном,
Што га сура маховина скрива,
Мирно слушам песме премалећу,
А душа ми тужну прошлост снива.

Залуд песме и мирисни венци
И лепота младих свештеница,
Кад мој нигде не налази поглед
Мени драга и љубазна лица!

Њих је живот растурио давно
У пределе мени непознате —
А најдраже смрт је пограбила,
Да се мени никада не врате.

НА ТИЧАРУ

На тичарском равном пољу, где протиче хладна Дрина,
Са лиснатом својом круном храст се диже од старина.

Њега муња не удара, нит' секира оштра сече,
Пастир под њим хлад ужива чекајући благо вече.

Он је никô поврх гроба удовице неке младе,
Што је силни јаничари исекоше у комаде.

Међ жбунастим гранчицама, под копреном њина хлада,
Мала једна тица живи од старина, од вајкада.

Она пева целе ноћи, она пева целог дана,
Не плаши се од кобаца, нити бежи од сељана.

О тој лепој малој тици причају се чудне бајке:
То је душа мале кћери над гробницом миле мајке.

Венуло је мало дете, што му земља мајку крије,
Нестало га једног дана и никада дошло није...

Куд се дело? Шта је с њиме? Нико није знати могô,
И од овог тужног дана протекло је врло много. —

На тичарском равном пољу, где протиче хладна Дрина,
Са лиснатом својом круном храст се диже од старина.

Њега муња не удара, нит' секира оштра сече,
Под њим сам се одмарао у спокојно мајско вече —

Срце ми је узимала горка срџба, тешка сета,
И у души презирô сам насилнике целог света.

А жалостив, јасан цвркут хорио се са висина,
И преда мном шумила је валовита, хучна Дрина.

* * *

Остави ме, остави ме, мене света мори туга,
У тој тузи ја се молим и за друга и недруга.

У праштању, у милости моја душа сад ужива,
Моје срце, раздрагано, најмилије снове снива;

Порабоћен дух човечји отргô се разних чуда,
Нестало је ружних страсти и сурових предрасуда.

Хармонично и спокојно, као шумор у самоћи,
Живот тече своје крају у пределе тавне ноћи.

Храм љубави и чистоте високо се небу диже,
И у њему сваки обред девичанством светим дише —

А народи, загрљени, удружене химне плету,
Они химном братство славе и слободу славе свету.

Ко бескрајно, тихо море од насладе и милине
Рајска љубав поплавила древне горе и долине.

Стари едем васкрснуо на усладу људског рода,
Ал' у њему, као пређе, забрањеног нема плода.

Остави ме, остави ме, мене света мори туга,
У тој тузи ја се молим и за друга и недруга:

Јер када се из сна тргнем, ја не могу боле крити,
Страшно ћу се засмејати — и опет ћу тужан бити.

ГОСПОЋИЦИ Н*

Поклоник муза ја и сада
Звучима лире здравим вас
Из околине шумна града,
Што славом својом дичи нас.
Коме сам граду као дете,
Непознат јоште с правим злом,
Прорицô дане славе свете
У патриотском жару свом.
У ком је све, што срце иште,
И што напретку даје лет:
Различне школе, позориште,
И виши свет и нижи свет.
У коме има сјајних двора,
Болница једна, болних тма,
И фармацајта и доктора,
И поред тога — гробља два.
У коме има госпођица
(Салона наших прави крас!),
Жеманство, збиља, бледа лица,
Слабачке груди, танак глас.
Као да свака жели рећи,
Кад са поздравом приђеш њој:
„Остави наду, пролазећи!
Стидљива скромност Бог је мој“.
Некад сам имо врло радо
Та бледа лица, слаби стас,
И забринуто чело младо,
И разнежени, тужан глас.

С хришћанском тугом ја сам тада
Волео бурни овај свет,
И моја љубав, вечно млада,
Искаше себи сродан цвет.

То беше узор оних дана,
Кад је у младом срцу мом,
Трептала бледа Татијана
И романтични Ленски с њом.
Кад сам по сву ноћ крај Пушкина
Лепота женских сневô чар,
И плашио се Ањегина,
И неговао срца жар. —
Кад сам у мраку неме ноћи
Познао љубав, њену моћ,
И — ах! — занесен у самоћи
Сањао страсну, прву ноћ...
Ал' време, време! Све то преста
Кô слатки санак, слаби клик,
„Плачевне“ страсти давно неста,
А с њоме оде бледи лик!

Чедо пролетњих, благих дана
Једном сам видô, цветак млад,
Под густим кровом брсних грана,
Што граде дубок, мрачан хлад.
Небо му није росе дало,
Ни живстворни сунце зрак,
Лисје му свело, стабло пало,
И покрио га смрти мрак.

И ја га гледах испред себе,
И проклех горки живот свој,
Јер ја се тада сетих тебе,
Увели, бледи цвете мој.

Ал' опростите, госпођице,
Што дирнух руком жицу ту.
Мени је драго њено лице,
Ја још једнако волим њу.
Као суморног Алгијери
Њеног ме лика води сјај
Кроз освећене рајске двери,
Где вечно млади трепти Мај.
Но даље с тугом!... Мило дете,
Тим нећу да вас морим сад,
Ја волим, кад се насмејете,
И мене онда мене јад.
Ја волим ваше ведро чело
И ваш сребрни, јасан глас,
Кад детињасто и весело
Ситница каква дирне вас.
Ах, сећаћу се целог века
Као пријатног, слатког сна,
Преко јаруга и јендека
Кад сам за вама трчô ја!
Ветар је силно пољуљивô
Ваш танки вео, вашу влас,
А у зраку је одјекивô
Безмерно сладак, звучан глас...
Шта ли смо цвећа погазили,

То Бог једини само зна!
Но ви сте онда срећни били,
А с вама срећан бејаш ја.
Пламен је лизо ваше лице,
Дисала нагло ваша груд,
А ваше косе и вितिце
Мрсио лахор као луд...

И то је прошло. Вас већ није,
Кроз пуста поља блудим сам —
Јесења магла земљу крије,
Ах, како ми је — то ја знам!
Тромо и мирно теку часи,
Младост се губи, гине све,
Суморна јесен живот гаси,
И живот, младост, све то мре.
Са сурих гора магла стиже,
Мрачан, јесењи дан је то,
Јато се врана с криком диже
У опустели, тихи до —
А суро небо сузе лије,
Досадно, мирно тече дан...
Остајте збогом, тешко ми је:
Младост и живот сан је, сан!

* * *

Сиво, суморно небо... Са старих ограда давно
Увели ладолеж већ је суморно спустио вреже,
А доле, скрхане ветром, по земљи гранчице леже;
Све мрачна обори јесен, и све је пусто и тавно,
Без живота је све.

Изгледа, као да смрт уморну природу стеже,
И она тихо мре...

А по каљавом друму, погружен у смерној туги,
Убоги спровод се креће. Мршава малено кљусе
Лагано таљиге вуче, а врат је пружио дуги —
И киша досадно сипи, и спровод пролази тако,
Побожно и полако.

* * *

То је било — сећаш ли се? — пре милијун можда лета,
Кад још нигде није било ових људи, овог света.

Ја сам био сам господар од звериња и од тица,
Ти си била, миље моје, моја лепа невестица.

И сада се живо сећам на тихотно једно вече!
Ти почиваш на мом крилу, а ниже нас Гангес тече.

Као стражар тавне ноћи бледи месец тихо сјаје,
А прохладни ветар душе са висова Хималаје.

Он разноси слатки мирис и лелуја косе твоје,
А ти спаваш, слатко сањаш, моја ружо, цвеће моје!

Око мене никог нема, нити чујем жива јава,
Небо ћути, земља ћути, све спокојно, мирно спава.

Само негде у даљини чудновати крик се оте,
И задрхта у тишини, пун ужаса и страхоте.

Ја сам знао од куд усклик: то бенгалски тигар риче,
Или демон оковани подземнога бога виче. —

А на чистом, плавом небу бледи месец тихо сјаје,
И прохладни ветар душе са висова Хималаје.

* * *

Вече је одавно прошло... У шумарцима густим
Безбројних, малих тица звучни је стао хор;
Поноћ је спустила вео. По долинама пустим
Умукô људски збор.

Само Дунаво шуми у мраку и самоћи,
Ил' каткад одјекне звучно протегнут, јасан глас;
То рибар рибара кличе по тавној дубокој ноћи,
И њихов сурови усклик долеће чак до нас.

А по обали цветној ми сами блудимо двоје,
Нежно ти стежем руку, и слушам у ноћи тој
Испрекидани уздах, и бурно дисање твоје,
И стидљив шапат твој.

СЛОВЕНСКИ КНЕЗ

На обали хучне Травне,
Где се шири Немац сад,
У исконске дане тавне,
На обали хучне Травне
Дизао се тврди град.

Храбри Никлот владао је
У тврдоме граду том,
Сад урвине тамо стоје,
Паук плете мреже своје
У тихоме послу свом.

Једног дана од Балтије
Подиже се љути враг;
Диже војске и галије
И упорно на град бије,
Да му затре сами траг!

Шест месеци борба траје,
Али Никлот не да града —
Шест месеци не престаје.
Да за удар удар даје,
Бол за бол и јад за јад!

А кад шести месец зађе,
И побеђен душман љут,
Да ранама лека нађе,
Одби војске, крете лађе,
На обратни, срамни пут —

Храбри Никлот уђе тада
У Перунов свети храм,
На колена пред њим пада.
И најлепше из свог стада
Принесе му јагње сам...

Дуго време, после тога,
Владао је мирно он,
Поштујући силног Бога,
И обичај рода свога,
И словенски, свети трон.

На обали хучне Травне,
Где се шири Немац сад,
У исконске дане тавне,
На обали хучне Травне
Дизао се тврди град —

Храбри Никлот владао је
У тврдоме граду том;
Сад урвине тамо стоје,
Ружа свија гране своје,
И купина цвета с њом.

С У М Њ А

У раној младости познô сам је лепо,
Њено бледо лице, замишљено чело;
Ја још љубљах тада и веровах слепо,
И у свему видех савршено дело.

Ал' она се јави једне бајне ноћи,
Кад уживах љубав у чистој слободи;
„Хајде“, рече сумња, „ти ћеш са мном поћи,
Да тражимо пута, што истини води“.

Ја истину волим, па се дигнем с њоме,
Но полазак беше пун борбе и туге;
И ја дуго плаках у лутању своме,
И у ведре дане, и у ноћи дуге.

Векови су прошли и времена дуга,
Многа царства пала, а многа се дигла;
Али моја сумња, кô и моја туга,
Још никако није своме крају стигла.

А моја ме мудрост мами сваког дана,
Да се натраг вратим у пределе сретне,
Где сребрни вали тихога Јордана
Запљускују поља и обале цветне —

Где безбрижни пастир у тихој самоћи
Слуша тајни шумор са Мртвога Мора,
И скромно верује, да у тихој ноћи
То сам Господ иде преко мирних гора.

У З О Р У

Кроз прозорје звона звоне
И звук њихов тихо тоне;

Одјекује по даљини,
И по гори и долони.

Од небесних зрачних двора
На истоку свиће зора...

Звучна звона звоне јаче,
А њихови звуци значе:

Нек' не клоне и не пада
Који љуби, који страда!

МОЈИМ ПРИЈАТЕЉИМА

1.

Шта ја хоћу? Чему срце жуди?
Ах, та ко би разумети могô...
А жеља је огњевитих много,
Што ми огљем распаљују груди.
Моја душа од детињских дана
Стремилa је у бурноме лету
У пределе заношљивих страна,
Неком чудном, непознатом свету,
Где радошћу све живо мирише
И вечитом хармонијом дише.

2.

Сад не жалим обмануте наде,
 Нити летим у небеске стране;
 Ја не тражим пријатеље младе,
 Моје давно погубљене дане!
 Ја не иштем нежног сажаљења
 Од ледених и паклених људи:
 У данима горкога мучења
 Њиним ледом замрзô сам груди...
 Ваши борци мене мало плаше,
 Хладно пљујем на светиње ваше!

3.

Но јесењи када стигну дани,
 И на пут се ластавица крене,
 Пријатељи, сетите се мене
 У далекој, непознатој страни —
 И у вашем пријатељском кругу
 Подигнуте напуњене чаше,
 Наздравите своме верном другу
 Из младости, из прошлости ваше —
 А ветар ће поздрав ми донети
 Кроз дубраве и мрачне врлети.

* * *

Збогом!... Никада можда нећу
Твој мили више чути глас,
Никада неће рука моја,
Грлећи тебе у самоћи,
Расплести твоју густу влас;
Нити ће икад више моћи
Чаробна сенка тавне ноћи
У загрљају наћи нас....
И све то зашто? Ја сам знао:
Туга и радост — све је сан.
И док сам слатки санак снивô,
С гордошћу ја сам очекивô
Растанка нашег тужни дан.

Тако побожно факир пада,
Служећи верно Богу свом:
Свршетак игре смрт му спрема,
Ал' он од смрти страха нема,
Него се гордо срета с њом.

Е Л Е Г И Ј А

Када ме осени мрак вечите ноћи
Ти ту нећеш бити, ти ми нећеш доћи:
Страшна моја судба ту ми радост не да,
Умирући поглед да те, милу, гледа.

Али ја ћу опет на дверима гроба
Оживети мишљу наше златно доба —
И кô јасна звезда, невинна и чиста,
Твој осмејак драги мени ће да блиста.

А кад вече падне, у спокојству милом
Дух песника твога шумориће крилом
Као тајни уздах око твога лица,
Као шум и трепет Еолових жица...

ПОСЛАНИЦА ПРИЈАТЕЉУ

1.

Има дана и часова кад те ништа не весели,
Кад ти срце и не жали, и не љуби, и не жели,
Кад овлада мрачна пустош у дубини твојих груди,
Кад ти поглед бесмислено у далеке равни блуди —
А тежак се отме уздах, и твоје се чело смрачи,
И ти не знаш у том часу ни од куд је? ни шта значи?

Пријатељу, тако исто мојим гуудма пустош влада,
И на моје бледо чело хладна нека сенка пада.
Ја у вече дижем пехар и наздрављам њиме зори,
Дах студени да одагнам, дах који ми душу мори,
Испред кога светла радост и небеска гине нада
Као цвеће, које вене, кад студена јесен влада.

Да, јесен се приближује... На вртове мојих дана
Маглуштина тихо пада, јер долази јесен рана.
Овај хладни, чудни ветар, што ми душу провејава,
То је весник, који јавља, да долази јесен права.
Па зар тако?... брзо тако? Зар баш никад неће доћи
Оне ведре, мајске зоре, и звездане летње ноћи?

2.

Кô огромни морски вали, од векова растурене,
Рудничке се горе дижу и губе се око мене.
Са руина старих двора, где дубока прошлост спава,
Крик јеине, кћери мрака, нему пустош оглашава.
Разорене стоје куле над гомилом од камења,
Као хладни споменици изумрлих поколења.

Тако гине све и пада у векове и времена,
Тако самрт уништава силна царства и племена!
Ах, какве ли беху страсти, какве борбе, каква мњења,
На којима сад почива дух суморног разорења —
И у хладу рушевина, као цвеће заборава,
Маховина мирно расте, и висока, густа трава?

Али један стари гавран, над кулама што шестари,
Причао ми је о тим људма занимљиве неке ствари.
Кад једаред буде докон и пребриње своје бриге,
Он ће све то да прекупи и оштампа у три књиге.
Првој биће наслов: прошлост, а већ другој док се сети,
Ал' ће трећу своју књигу тиранима да посвети. —

3.

У њојзи ће доказати: да садашњост служи њима,
Ал' будућност само суди, јер припада народима...
О, ала ће многе тице да подигну силну грају,
Кад набаве ову књигу и када је прочитају!
То је, збиља, мало тешко, што ће књиге бити скупе,
Ал' орлови пристали су да претплату они купе.

То ће бити у пролеће, кад се врате силни ждрали,
Кад процвета росно цвеће и зашуме бистри вали.
Кад престане хладна зима, што нас тако дуго мори,
И одјекне слатка песма у слободној српској гори.
Кад прохладни, благи ветрић са топлије духне стране
И весело пиркајући залелуја густе гране.

Али тада, пријатељу, биће седе наше власи,
Наш ће живот бити пламен, полагаано што се гаси.
Но у празник обновљења ако самрт хтедне доћи,
Ми ћемо се загрлити на дверима вечне ноћи:
И последња песма наша нек' слободу оглашава,
Што свечано, као феникс, из пепела васкрсава!

ПЕЋИНА НА РУДНИКУ

1.

Трипут црни гавран загракта и прну
Над мрачним кулама Островице града...
А деспота Лазар подиже се тада,
Мрачан поглед баци у даљину црну.
Суморно грактање као крик се хори
И губи се нагло у неме даљине,
Нити поток шуми, нит' листак шумори,
Почивају мирно рудничке планине —
Ал' његову душу црна слутња пара,
И Бранковић дозва свештеника стара.

2.

Кад свештеник стари у одају дође,
 А деспот огрнут црним огртачем,
 Па нити се диже, нит' му руци пође,
 Но немирно звецка мамузом и мачем.
 Воштаница тихо на столу му гори,
 Оборен му пехар и вино просуто...
 Налакћен на столу он је мрачно ћутô,
 Као тајни ужас да му душу мори —
 Но безумно рука полетела мачу,
 Кад се крик ужасни још један пут зачу.

3.

„Звао сам те ноћас, седи свештениче,
 Јер содомски грех ми ум и душу мрачи. —
 Чуј, над мојом главом црни гавран кличе,
 Крик његов ужасни мој свршетак значи.
 Неће много проћи, а ја ћу умрети,
 Опустеће сјајни Бранковића двори:
 Али тајну своју ја не смем понети,
 Тајну, што ме мучи и душу ми мори!
 Исповест ми треба, за то сам те звао:
 Оче, — ја сам мајку своју отровао...

4.

„Кад се Рудник пређе и малена река,
 Има једно дивље и суморно место,
 На које сам некад одлазио често,
 А на томе месту пећина је нека,
 И у њој језеро. Са њених висина

Не вије се бршљан, не шумори цвеће,
Хладна пустош бије из њених дубина,
А језеро мртво никад се не креће. —
Но кад камен падне или реч се рекне,
У хладној празнини стократно одјекне.

5.

„Када самрт стегне моје груди болне,
И потоне душа у вечноме мраку,
Ви пођите тамо, размакните волне,
И на дну језера копајте ми раку,
И тамо сахран'те. Преко мога гроба
Нек' се метне тешка крстача гвоздена,
Да ми нема трага за позније доба,
Да ми гроб не куну у седа времена.
Све сам сада казô, сад умрети могу,
А ти моју душу препоручи Богу“.

6.

Тако деспот сврши. А кад треће ноћи
Почиваше Рудник у крилу тишине,
Глув некакав шум се разли по самоћи,
Као вал огромни на сињој пучини —
И потону у ноћ... Цело ово вече
Сановници српски стојаху на двору;
Мучио се деспот до пред таму зору,
А у зору челник изађе и рече:
„Господо витези! Свршене су муке,
Деспот даде душу у Божије руке“.

7.

Са рудничког вуса, по суморној ноћи,
 Мртвачки се спровод полагао слази.
 Тупо звони добош у немој самоћи,
 Два и два се крећу по узаној стази.
 Напред иде чета снажних копљаника,
 А за њима слуге с рујним буктињама —
 И мртвачки сандук. И хѳр свештеника
 Оглашава поноћ светим молитвама.
 У црноме руву, спрам буктиња сјајни',
 Изгледају они кѳ духови тајни.

8.

Мртва, пуста поноћ, нигде жива знака!
 Само каткад сова крикне и полети,
 Преплашена можда од румена зрака,
 Од потмуле лупе и песама свети'...
 Кад стигоше месту, близу до обале,
 Хор отпева онда суморно опело;
 Уставама јаким размакоше вале,
 Ископаше раку и спустише тело,
 И крст преко њега. И над мрачним гробом
 Зашумори вода и покри га собом. —

9.

И мир вечни наста... Мрки копљаници
 Оборише ћутке копља наопако,
 Погасише свеће седи свештеници,
 И кренуше натраг погружени јако,
 А остаде пуста и празна пећина...

Њу не краси бршљан нити росно цвеће:
Хладна пустош бије из њених дубина,
А језеро мртво никад се не креће.
Но кад камен падне или реч се рекне,
У хладној празнини стократно одјекне.

ПАСТИРКА И ЉЕЉО¹

„Иди“ рече Сварог златокосој Лади,
„Види, шта пролеће међ људима ради:

Је л' понело дрвље своје слатке плоде?
Јесу л' бујна жита? Има л' доста воде?

Да препека није попалила цвеће?
Је л' весео ратар, кад се пољем краће?„

Лада слуша речи, па часа не губи,
Но штедрога оца у десницу љуби —

Упреже голубе, па на земљу сиђе,
Долине и поља и горе обиђе.

Све живо застаде на крилима среће,
Природа се буди и живот се креће.

Бујно тече живот као нагла река,
Процветала зова, дрен и кукурека.

¹ Штампана 1886. (31. марта) у *Српчешу*, стр. 210, под
натписом: *Дар пролећа*.

А под густом липом зелени се трава.
Ту пастирка млада у тишини спава.

Лака нека сета чеоце јој краси,
А лахор јој пирка растурене власи.

Из шипражја густог, у заклону своме,
Немирни се Љељо нагао над њоме,

Протурио главу из шипражја густа,
А малени прстић метнуо на уста.

Мора, лола мали, да и опет греши,
Јер се нешто клиби и лукаво смеши.

НА ГОЛГОТИ

Под теретом крста свога
Голготи је ишô смело
Син праведни правог Бога,
Под теретом крста свога —
А бледо му беше чело,
Измучено ломно тело.

Око њега море Јудâ
Тискало се њему ближе:
„Хајде нек те спасу чуда,
Заустави море Јуда,
Око тебе што се диже.

Израиљ ти не зна муке,
А Пилати перу руке“.

Сунце зађе... Са висине
Падала је тиха тама.
Светлиле се из даљине
Сјајне куле са висине
Давидовог светог храма,
А кад спровод месту стигô,
Ту је Исус руку дигô :

„Остај с миром, древни храмe,
Ти поносе рода мога!
Поборниче густе таме,
Остај с миром, древни храмe,
Кад у теби нема Бога.
Кад због злата, што те кити,
Истина се мора крити.

„Неће проћи многи дани,
И куле ће пасти твоје.
Задрхтаће род избрани,
Помињући грехе своје;
Неће проћи многи дани,
И чемпреса црне гране
Китиће те у те дане.

„И ти кућо развратника,
Многољудни, горди граде,
Ти тамницо мученика,

И ти кућо развратника,
Доживићеш горке јаде:
Кроз капије твоје свете
Кад нагрну страшне чете.

„Већ над тобом грми сила,
Да те сравни до пепела;
Шуме смртно мрачна крила
Суморнога Азријела...
Ах, над тобом грми сила,
Јер освете стижу дани,
Да пропишти род избрани“.

ФАНТАЗИЈА У НОЋИ

Двороги месец над нама се сија,
Језеро плаво пред нама се нија.

Висока трска узнела се горе,
И ситни вали међу њом жуборе.

Шумори трска и жуборе вали,
И тихо трепте колотови мали...

А ја јој причам: „Давно, врло давно,
Милијун лета од онда је равно —

На месту овом пећина је била,
Од самог стакла, боравиште вила.

Оне су ноћу, уз чаробне лире,
Мамиле песмом млађане пастире.

И сваки онај, који тамо сврати,
Никада више натраг се не врати.

Пећина дању у камен се ствара,
А у ноћ опет у стакло претвара.

Безбројно свећа, до у саму зору,
Засветле опет у стакленом двору —

И опет бајни захоре се гласи,
Љубавни клици, песме и уздаси.

Да, и сад често у немој тишини,
Кад месец светли у плавој даљини —

Царица вила са дна се извија,
На таласима санано се нија.

А ветрић пирка и жуборе вали,
И тихо трепте колотови мали“.

Злато ме слуша и дисање скрива,
Па склапа очи, кô да прошлост снива.

А шум се зачу. Препелица мила
Нагло се прену и отресе крила.

Па изви главу и слушати стаде,
Ал' опет брзо у санак се даде.

А ветрић пирка и трска се нија,
И бледи месец над језером сија.

БАЈКА О ЈАСИЦИ

Пукло поље око мене,
У даљини суре стене.

На средини мало хлада,
Где јасика трепти млада.

Њезино се лисје нија,
И кад лахор не ћарлија.

Она шуми са висина
Мутне бајке од старина.

Она шуми: „Давним давно,
У минуло доба тавно —

Ја сам лепа мома била,
И сурова, као вила.

Ја љубити нисам знала,
Нит' сам коме руку дала.

Бог ме зато, она збори,
У јасику младу створи.

Тако трајем од вајкада,
Тако шумим још и сада.

Кад у летње подне жарко
С неба сија сунце јарко —

Млади пастир догна стада
Под окриље мога хлада.

И под сенком густа грања
О јасици снове сања“.

И С Т О К

Хајде, о хајде са мнош, мој љупки, пролетњи цвете,
На даљне, чаробне путе, у крило чуднога света!
Хајдемо где палма расте и ружа и лотос цвета.
Где мирне газеле пасу и рајске тичице лете —

И гангес вечито шуми,

Носећи свештене вале са даљних индијских гора

У недра сињега мора...

Да, ми смо већ стигли тамо. Око нас је младост бујна,

Под нама руине стоје, одломци времена давни';

Над њима бокори шуште и ружа мирише рујна

Већ много векова тавни'.

Суморна старост ту се са бујном младошћу срела,

И сањалачки — тужно столећа над њима лете....

Гробнице канова силних трава је висока сплела,

И дрвене палате њине, и њине пагоде свете —

И Гангес поред њих шуми,

Носећи свештене вале са даљних индијских гора

У недра сињега мора.

* * *

Под ногама мојим отимљу се вали,

Силан је и страшан њихов бурни лет;

А над мојом главом узнели се ждрали,

Они журно лете у далеки свет —

Они журно лете у пределе југа,

Где се цвећем краси постојбина друга.

Обале су пусте и пољане мирне,
А студени ветар лелуја ми вла̂с...
Тужно шуми трска, кад је крилом дирне,
Шуми као болни, умирући глас.
С криком лете ждрали више моје главе,
И губе се тихо у даљине плаве.

Што сам тужан тако? Шта ми тишти груди?
Увенула младост, ил' одбегли Мај?
Куд ми сетни поглед у даљине блуди?
И чега се тиче горки уздах тај?
Буни ли ми душу та природа снежна?
Ил' младости моје успомена нежна?

О, путници ждрали! С ове суре стене,
Маховином седом што се крије сва,
Валови столећа о коју се пене,
Остављен и тужан дозивљем вас ја:
Вас прогони зима у пределе југа,
Из предачког краја мене гони туга.

Ах, мисао моја за вама се креће,
Где јесени мрачне не царује ћуд,
Где на земљи влада вечно премалеће
И млађани живот разлева се свуд —
Где спомени стоје од искомских дана,
И мирисне шуме древнога ливана.

Где поклоник седи, у чаробној ноћи,
Смерно двори Бога и беседи с њим;

Где молитва шуми по чудној самоћи,
И к небу се диже од измирне дим,
И шум тихо струји од Мртвога Мора,
И тишина веје са пространих гора.

У ТЕШКОМ ЧАСУ

У тешком часу болести и туге
Ја бацам поглед у минуло доба,
И питам савест: је ли мирна она
Пред вечним мраком отворена гроба?

Могући пламен племенитих страсти
Коме је богу на жртвеник дала?
Је л' жива вера, је ли пала нада
У мору људских клевета и зала?

А савест мени: „Не плашим се смрти,
Ја мирно идем у пределе мрака:
Жива је вера у општега оца,
И нада моја силна је и јака.

За љубрв мира ближњих око тебе,
Мирна и строга, из твојих сам груди
Небеску твоју љубав одагнала,
Нетражећ' хвале од ближњих, од људи.

Убијен тугом кад си готов био
Проклети вољу промисла и моју,

Ја сам мудрошћу окрепити знала
За нове жртве болну душу твоју.

И ти си онда, сузом обливене,
Љубави рајској своје жице дао...
Певô си љубав чисту и невину,
Ма да си у њој само тугу знао!

Ја сам у срцу подстицала твоје
Божански огањ, који душу грије —
Венац те зато није украшавô,
Ал' те ни подсмех колебао није.

Тирани нису твоје хвале чули,
А сатрапима си пљунуо у лице,
Спокојан буди, ако самрт хтедне
На лири твојој да покида жице.

Дух твоје драге међ звездама горе,
Кад оставите прах свој у долини,
Са духом твојим стопиће се благо,
Кô један уздах, као звук једини“.

У СПОМЕНИЦУ

ПРИЈАТЕЉУ СИМИ Ј. АВРАМОВИЋУ

Кад протече младост, што нас служи сада
И покида живот све жице весеља,

Кад нас борба смори и невоља свлада,
И нестане давно многих пријатеља —

Кад јесењи ветар с непогодом дуне,
И тајни се одјек захори у миру,
Знај: то јече моје покидане струне,
То удара прошлост у сребрну лиру.

Васкрсне ли тада наше младо доба
И долети спомен са веселим звуком,
Ти се благо насмеј на дверима гроба,
И свега се сети — и одмахни руком...

У СПОМЕНИЦУ

ПРИЈАТЕЉУ ДРАГ. С. ВЕЉКОВИЋУ

Као цветак који пада,
Кад га мрачна јесен свлада —
Тако исто младост вене...
Ал' остају успомене;

С нама живе целог века,
Утеха су за човека,
Забораву он их не да,
Јер у њима прошлост гледа.

С њином тугом он их воле,
Док не клоне и он доле —
Као цветак који пада,
Кад га мрачна јесен свлада!

СТАРА ПЕСМА

То је стара песма, коју читам сада,
Мрачна нека туга у песми је тој;
Та ме песма сећа на времена млада,
Прошлост је у њој.

У њојзи је песник о истини певô
О истини горкој: све је лаж и сан,
Дан љубави рајске, о којој сам сневô
И слободе дан.

Ах, шта ли сам пута у тихој самоћи
С тајном тугом читô сваки њезни ред;
И замишљен ћутô по читаве ноћи,
Суморан и блед...

Чудна, мрачна песмо! Ко је тебе писô?
И у коме гробљу лежи отац твој?
Страшан је и тужан твој суморни смисô —
Кô и живот мој.

Ти си душу моју отровала собом,
Ти си мене наде сахранила све,
Моје мисли ти си помирила с гробом,
Са животом... не.

О М О Р И К А

У дубини тавних гора, где широка липа мири,
Усамљена оморика црне своје гране шири.

Њено тавно, тужно лисје на вечну те тугу сећа...
Ах, ја знадем њену прошлост, кô и прошлост другог цвећа:

Видиш оне развалине на висини мрачних гора?
То су тужни споменици разорених царских двора.

С горком тугом бацајући сузни поглед са висине
Царски син је, давно некад, жељно гледô у долине —

А у вече певао је сетну песму, пуну бола,
И на њу се одзивала друга песма одоздола.

Цар је слушô песме ове, па у гневу и у жару,
Он затвори свога сина у високу кулу стару.

Од то доба бацајући сузни поглед са висине
Царски син је с мрачне куле жељно гледô у долине.

Тамо густа липа мири и свилена блеје стада,
И хори се тужна песма што пастирка пева млада.

Она зове свог драгана што у тврдој кули чами,
И песма се болно хори по вечерњој тихој тами —

И песма се болно хори и болнији гласак бива,
Ал' на њене сетне гласе одговора нигде жива!

Векови су прохујали и провели бурне дане,
И сурвали сјајне куле и капије и дворане.

Више њих се папрат диже и с руина шушти стари,
И с грактањем орђ сури узвија се и шестари.

А суморна оморика над њеним се диже хумом,
Она значи вечну тугу и пева је с тихим шумом.

ЦИГАНЧЕ

Безбрижно и мило дете, подигни витице своје...
Како си чупава страшно! Ах, твоје уснице рујне
И страсно, ватрено око, и груди свеже и бујне,
Веселе око моје.

Додај ми златни пехар. Из твојих очију, лане,
Ја читам страсну повест, које се многи још сећа,
Кад Бахус подиже војску на плодне индијске стране,
На земље мирисног цвећа.

У вихорима страсти, са дивљом, помамном вицом,
Скакаше безумна војска од људи, жена и звери.
И древне индијске горе оглашаваху криком,
Истока бујне кћери.

Циганче, тако ми Баха! и ја сам међ њима био...
Но ти ми објасни сада, шта чиним ово и гди сам?
Ја видим да сам пијан, и ако, зашто бих крио? —
Дирнуо пехар нисам.

АНЂЕО ТУГЕ

Са распуштеном косом, под венцем од љубичица,
Спустивши блеђану главу на звучну, сребрну лиру,
Ја видим небеску слику. Са покиданих жица
Последњи акорд звони.

Божанска нека туга светли се са њеног лица
И она сузе рони.

Анђео то је туге. По дубравама тавним
Њезина чудна песма болно и слатко јечи;
У њојзи очајник тражи утешне и миле речи,
И њима тугу гони —

Она га у небо диже, дајућ' му криоца своја...
Музо, хајдемо њојзи, јер то је сестрица твоја.

ПОСТАНАК ЉУБИЧИЦЕ

Јунона, дојећи сина на своје облаку плавом,
Осети над главом својом глас свога љубљеног мужа
И поглед обрати горе. Високо над њеном главом
Шарена дуга се пружа.

И Арес с осмехом стоји. Божица стидно се трже,
И груди заклони брже.

Ал' чиста капљица једна из груди матере младе
Кô светла, јутарња роса на травну земљицу паде,
И јасно затрепта тамо. А Химен са свога трона

Благослов испосла штедри на место где паде она.
И нежна кô њено лице
Изниче стабљика танка у младој пролетњој трави,
И на њој зелени листак и цвѣтак азурно плави
Невине љубичице.

ЉУБАВНА ТРКА

Стегни жице, о кобзару,
И суморну тугу мани,
Па запевај песму стару
О Љубецком и Океани.

У Лисинског храброг пана
Има блага кô у мору,
Ал' његова кћи Океана
Беше украс целом двору.

Колико је Пољска дуга
На четири своје стране,
Од Љемена па до Буга,
Није било такве пане.

Па како ли бије стрела
Из ручице пане лепе,
Кад Океана јаше смела
Броз подолске равне степе.

Бујни ветри, што се носе
Са далеких, сурих страна,
Лепршају њене косе
И скутове сарафана.]

Али једног мајског дана
Запроси је витез вредан,
„Хоћу“, рече нежна пана,
„Али имам услов један:

Пре него ли хтеднем млада
Оставити поља своја,
Да тркамо испред града —
Стигнеш ли ме? Бићу твоја“.

Пан Љубецки диже очи
И погледа коња врана,
Па на коња хитро скочи,
А на другог млада пана.

И у једно исто доба
Са дворишта оба језде,
И јурнуше, као звезде,
На пољану коња оба.

Над седлом се мома наже,
Руку диже и бич пуче;
И Љубецки главу саже,
А мамузом вранца туче.

Пригнувши се као гуја,
Коњ Океанин мрси гриву,
И с фркањем кô холуја,
У даљину лети сиву.

Кличе пана, као чајка,
И све ближе мети стиже,
А за њоме витез гмиже
Кô чивутска таратајка.

И он виде, како лете
Коњ и пана испред њега,
И огањ га узне свега,
Јер их спази близу мете.

Па од чуда и срамоте
Заигра му срце живо,
Што ни у сну није снивô —
И његов се усклик оте:

„Ко у љутом до сад боју,
Срећо моја, ти ме прати!
А да стигнем пану своју,
Љубав ће ми крила дати“.

На огњене своје очи
Сад натуче шапку с чела,
Па се изви као стрела
И са врана коња скочи!

Три пута се преметао
Пан Љубецки у висини,
А четврти доле пао
И нашô се у прашини.

Засмеја се млада дама,
Па окрете коња врана,
Удари га мамузама
И прескочи младог пана.

Ал' је пану снажна воља,
А љубавне муке тешке,
И Љубецки јурну пешке
Као јелен преко поља!

Зачуди се пана млада
И не може да се сети,
Шта Љубецки чини сада?
А Љубецки већ на мети.

Он с грацијом шапку тури,
На десно је наби уво,
Па по том се хитро жури,
Да дотера скупо руво.

А Океана пусти тада
На пољану хата врана,
„Бољег имам“ рече млада
И загрли свога пана.

* * *

Досада, магла и тама... На слаба колена своја
Ја звучну узимљем лиру, и својом уморном руком
Додирнух сребрне жице. И лира загрми моја

Очајним и страшним звуком —

И ја се препадох силно. Шта значи јецање боно?
И онај суморни усклик и слатки онај над,
Што у акорду једном, кô тајно некакво звоно,
И сумњи и вери мојој израза даје сад?
Ја гневно потресох лиром. И светла васкрсну младост,
И с њоме пропала вера у борби и злу,
И жице пукоше јасно — и нека очајна сладост
Душу ми прожма сву.

* * *

Под покровом снежним природа почива,
И суморно сунце у таму се скрива,
Не трепери зрак.

Не хори се песма из даљине степне,
Само узвик јекне или бронза клепне
Кроз вечерњи мрак.

И светило дана у таму се скрива.
Под покровом снежним природа почива
Мртви, тешки сан.

Тако вече пада, тако зора стиже
И тако се страшно, као мртвац, диже
Омрачени дан.

Али песма моја под тежином јада
Још пролеће чека, весељу се нада
И развија лет —

Као жива клица под лавином снежном,
Што лаганô клија са стабљиком нежном
И постаје цвет.

ХИМНА ВЕКОВА

Не знам је л' на сну само ил' збиља одлазим често
У чудан предео неки. Ту свако казује место
Трагове разочарења;

Кипарис зелено тавни и коров шири се само,
И влажни, гробовски ветар океан таласа тамо,
И звижди са хладног стења.

И ја, уморан тешко са даљна некаква пута,
На пусту обалу седам. И тада поред мене
Мртвачки пролази спровод у немом свечаном ходу,
А маске на лицу носе и људи, деца, и жене.

Одакле долазе они? И куда вечито греде
Тај спровод с песмама грозним?

И кога односе они у крило вечности седе
У вечерима позним?

Гутећи пролазе они, и вечно по мраку блуде
И од времена давних —
Бескрајни океан шуми суморну и хладну песму,
Химну векова тавних.

У О С А М И

Кад одјекне славуј-песма у даљини,
И засија бледи месец на висини,
Кад уморан у осами свет почива,
По камену тихо струји вода жива,

Тада Господ од палата својих зрачних
Тихо слази над висове гора мрачних,
И уз песме анђеоске, пуне миља,
Руку диже и светове благосиља.

А чују ли дах Божији милиони,
Дах што струји по далекој васиони?
Дух га чује у шумору тавне ноћи,
И мисао, што се рађа у самоћи.

С духовне висине своје ти си ми пружила руке,
Твој говор, анђелски нежан, очара мени слух:
Кô демон, одбачен небом, ја слушах небесне звуке,
И препорођен к теби узлети блудни дух.

И чисте, невинне сузе лијући на твоје крило,
Сладости кајања нежног познах у тај дан.
Ах, ја сам грешио горко. Све, што је некада било,
Мени се учини тада кô мрачан, гробан сан —

И љубав, и мржња моја... Кô древни раскошник што је,
И ја сам расипô лудо све благо духа свог;
На градски, прљави базар срце сам бацио своје,
Јер дневне истине људске биле су мени Бог.

Но светли идеал добра и нежни анђеол мира,
Ти сиђе с висине тада, да бурни смириш дух:
Да седмоструни кимвал и звучна опије лира
Празничном својом песмом мој очарани слух!

И данас, одвојен судбом, с Дакијских обала снежни'
Ја славим тебе, мила, у слатком жару свом;
Јер ти си чистотом својом и собом, анђеле нежни,
Небесни позив дала земаљском бићу мом.

¹ Зорки, другој жени својој.

ЗАПУШТЕНИ ИСТОЧНИК

Разорен источник стоји, окружен високом травом,
И валов, изваљен давно. Из празних камених груди
Не струји бисерни талас у жарке јулијске дане,
Кроз пусте и мирне стране.

Сува кржљава крушка, кô црна огромна рука,
Суморно над њиме стоји. И криве њезине гране,
Наказно пружене горе, кô изриз паклених мука,
Од суве, самртне жеге усамљен источник бране.
Некад је на ово место по стази, зараслој давно,
С крчагом на рамену слазила пастирка млада;
И пастир певаше песме у вече, тихо и тавно,
Гонећи весела стада.

Ту сам некада и ја замишљен слазио често
У мајске вечери јасне. Ту беше за мене место
Тајних и слатких жеља. Лисје је шумило тада,
Док бистра и хладна вода у урну мраморну пада.
И прелива се тихо... И вали животних сила
Преливаху се тада из моје млађане душе
Пространо, широко, вољно, кроз места бескрајно мила,
Где ветрић, премирућ' често, топлином љубави душе!
Ко забраву мрачном предаде источник живи,
Да плодносни талас не шуми весело сада?
Где су дријаде нежне са кривим и оштрим српом?
Где су питома стада?

*

Сува, кржљава крушка, кô црна огромна рука,
Суморно нада мном стоји. И криве њезине гране
Наказно пружене стрше с изразом паклених мука,
Кô да ме последњом снагом од мисли очајних бране.

НИОБА

У хладу жалосних врба, где вале поточић броји,
Сливена од хладног туча Ниоба очајна стоји,
Са беспомоћном тугом руке је клонуле свила
На своја уморна крила.

Трепери жалосно грађе над главом Ниобе плачне,
Што тупо преда се гледа, без искре надежде зрачне,
И самрт суморну кличе —

И онда, кад хладни север опусти зелену гору,
И онда, кад славуј пева и мајску поздравља зору,
И плави поменак ниче.

Ах, ја разумем смисô жалосне јелинске бајке
И њену бескрајну тугу несрећне и болне мајке,
Над травним дечијим гробом.

Ал' ова свечана туга мисао буди ми другу:
Ко беше уметник отац, што своју опева тугу,
И туч оживе собом?

А грање трепери мирно... Ја снове чудесне снујем
И тешко јецање неко у врту далеко чујем.
О плачи, статуо тучна! Јер он је у теби гледо
Последње, можда, чедо.

ГЛАСНИК СЛОБОДЕ

У тврђави београдској стара кула и сад стоји,
Што времена ток суморни у мртвومه миру броји.

Многи борац за слободу, у мукама нечувеним,
Скончао је дане своје под високим кровом њеним.

Ту Дунаво хладно шуми, и у шуму мутних вала
Јецање се чује ноћу с мрачне куле и обала.

А с бедема порушених, где кржљава зова ниче,
Страшна сова јасно крешти и стража се у ноћ кличе.

Једног дана, доста давно, тешка њена брава шкрину,
И тавничар бледог странца посла кули у дубину.

Ал' он гордо диго главу, а с ње пада коса дуга,
На лицу му тежак умор а у оку пламен југа.

То је Рига, син Јеладе, мајско сунце које греје,
И потомак храбрих Грка с Маратона и Платеје.

Он подиже руку десну, (на груди му лева пала)
Па говори стражи својој, што се збила крај машала:

„Османова мрска децо, мрак нека ми тело крије,
Ал дух мој ће тек да живи, дух слободан ено гди је.

Дух ће овај гласник бити за народе на Балкану,
Да не клону у надежди белој зори, јасном дану.
Опустеће двори ваши, а остаће кула стара,
Да сачека ново доба, општа љубав које ствара“.
У том часу с мрачне куле орб сури нагло прну,
Страшно одби снажним крилом и у ноћ се изви црну.

*

У тврђави београдској стара кула јоште стоји,
Што времена ток суморни у мртвومه миру броји.
Ту Дунаво хладно шуми, и у шуму мутних вала
Јецање се ноћу чује с мрачне куле и обала —
А с бедема порушених, где кржљава зова ниче,
Страшна сова јасно крешти и стража се у ноћ кличе.

ПОСЛЕ ТУГЕ...

После туге, после мука,
Што кô мрачни муче сан,
У спасења ведри дан
Одводи нас судбе рука —
Па нам пружа, пуну миља,
Златну купу изобиља.

Пијмо из ње, док опусти,
Јер смрт стоји иза нас,
Припремљена сваки час,
Да нам купу тргне с усти —
И пијући, да нам рече:
Добро вече! Добро вече!

ШПАНСКА ПОСЛА

Мир је над Алхамбром,
Спава сва натура,
Спава замак Памбра,
И Естрададура —

Спава и Родрига,
Сунце моје јасно,
Само поток шуми
У самоћи гласно...

Дајте ми гитару,
Радост овог света,
Мамузе и гитар
И пар кастањета.

Гитаром ћу своју
Успавати бригу;
Ал' њом ћу да будим
Заспалу Родригу.

Пробуди л' се стража...
Онда храбро, доне!
У место гитаре
Нек' мачеви звоне,

Да од свирке ове
Јекне сва нутура
И суморна Памбра
И Естрададура!

* * *

Хтедох да певам Кадма и дела Атрида мужа
У песми и у свирки,
Но звуци јекнуше јасно премилу и њежну химну
Јероту и Китирки.
Ја звучну измених лиру... И с мојих усана тада
Оживе о њима прича,
Јерот се на прсте пропе и шану с осмехом мени:
„Не ваља, љубезни чича“.

Е Л Е Г И Ј А

Под сенком древних шума потоци тихо стреме,
Орошен љубе цвет,
И густо горско грање пећине чува неме,
Чаробни чува свет.
Ту мутан, мрачни поглед суморно гором лута,
Прошлости тражи след,
Ал' све је тако тужно... и с травног свога пута
Туђинац хитам блед.
Гле, на том суром стаблу њезино драго име
Још време штеди зар?
Срце се моје буди, и моја прошлост с њиме,
И мог пролећа чар —
Али ње нема више. Под небом даљног југа
Почива она сан;
Над њоме шумори папрат и верног не чује друга
У мајски ведри дан.

Кад се угаси сунце и тама на земљу сађе
И велом звезданим својим покрије бурни град,
И поља, и доље, горе; кад лахор харлија слађе
Кроз опустели сâд —

Ја сиђем усамљен у ноћ. И речи тајанствене
Са усана мојих тада одгоне сан и смрт;
Духне ненадни вихор и све се иза сна прене,
Оживи цео врт.

И старо, столетно храшће зашушти монотono
Старинску некакву песму, старински неки јад;
Бели се занија цветак, кô мало сребрно звоно
Запева цео сâд.

Из мрака, из неба, земље, извиру чудесне приче,
Гласова све јаче бива и ваздух чисто ври...
Један се церека лудо, а један очајно кличе,
Као духови зли.

Но ја их разумем лепо. То нису нечисте сени,
Но моје немирне душе неопевани јад.
Они се отимљу бурно и сву ноћ певају мени
Кроз опустели сад.

МУРАТОВО ТУЛБЕ

У дољи Косова равног, у жару пламене битке,
Где Мурат положи главу и паде од сабље бритке,
Сад мир мртвачки влада.

Ту данас варварин Черкез усамљен пољаном блуди,
И једнолику песму извија из снажних груди
Гонећи мршава стада.

Пусто почива Тулбе и над њим орлови круже,
А ветар пољаном душе и густе лелуја руже,
Споменик прошлости бурне, столећа минулих давно,
Осамљен сведочи тако за дело божански славно,

Мир вам јуначки преци, што самрт примисте часно!
Мир вам на пољу смрти, где месец трепери јасно
И ноћ дубока влада;

Где данас варварин Черкез усамљен пољаном блуди,
И једнолику песму извија из снажних груди
Гонећи мршава стада.

* * *

Ја не тражим да ми славе име,
Јер таштина не весели мене;
А ја желим да вас гоним њиме,
Да вас оно увек опомене:

На груд ону, што сад мржњом дише,
И на љубав — које нема више.

Свршено је... Приспело је вече,
И свечани пролетају часи,
Дан љубави што бурно протече,
Сад се тихо на западу гаси.
После тога — сан развија крило
И све крије, што је негда било.

П Р А В Е Д Н И К

Умре једна бедна жена,
И за њоме оста син,
Сва утеха слатка њена,
Нежан као бели крин. —
И завапи горко сна
Пред светињом Божјег трона:

„О Господе, који храниш
Сваку живу земску твар,
Који слабе од зла браниш
Као вечни, славни цар.
Усрећи ми чедо моје
По доброти воље Твоје“.

И господ је саслушао
Молбу бедне мајке те,

Анђела му чистог дао,
Да над њиме вечно гре;
 Да га мучном стазом води
 К чистој правди и слободи.

И синак је путем грео,
Којим трње ниче тек,
Увек благ, но увек смео,
Мучећи се цео век.
 Док једаред, црни јаде;
 Од тиранске пушке паде.

А заступник вечног Бога
Кад последњи зачу крик,
Са светлошћу лица свога
Обасја му бледи лик —
 И онда се с њиме врати,
 Где га брижна чека мати.

Бог је тако испунио
Сиротиње слатки над,
Син је њезин срећан био,
Јер је мајка срећна сад.
 Она грли сина свога,
 И обоје славе Бога.

П Р И Ј А Т Е Љ У

У часу радости слатке, ил' горке жалости своје,
Кад душа твоја стрепи, кô буром дирнут цвет,
Украши гордошћу себе. За радост и боле твоје
Да не зна овај хладни и бурни овај свет.

Не допуштај — о друже нежни! — у храму душе младе
Да твоје идоле позна лукави људски глед;
Јер ће ти он у безумљу да слатке оскрвни наде
И превратиће радост у горки само јед,

Отровом лукавих речи. У мраку и у самоћи,
Кад срце бурно куца и слатки бежи сан.
И сузе и наде своје тамној повери ноћи,
А сутра буди ведар кô мајски ведар дан.

Слатко је кроз живот проћи и небу вратити оно
Што души дарова небо, кад на свет посла нас,
И ведро, спокојне душе слушати смртно звоно
И с узвишеном надом чекати крајњи час.

РАЗГОВОР МАЛЕ СРБАДИЈЕ С ОТАЏБИНОМ

Отаџбино, мајко моја,
И дедова мојих славни',
Докле стижу крила твоја
И питоме твоје равни?

Покажи ми међе своје,
Твоје горе, реке твоје.

„Од Будима до Солуна,
И где Тимок златни стиже,
И где шуми бистра Уна,
И Ловћен се небу диже —
То су моје кршне горе,
Куда Срби српски зборе“.

Отаџбино, мајко моја,
Што је тужно лице твоје?
Зашто храбра деца твоја
Сузом квасе лице своје?
Какав бол им мучи груди,
И дубоки уздах буди?

„Моја деца сузе лију,
Јер их душман мучи стари,
Душмански им крвцу пију:
Турци, Немци и Маџари.
Што слободан свуда није,
Зато Србин сузе лије“.

Отаџбино, мајко тужна,
Има л' кога у мом роду,
Да распали роба сужна
На бој свети за слободу,
Ко у доба она стара,
Против Хуна и Авара?

„Прихватите луч слободе
Усред ове ропске таме;

А старији нек вас воде
Где гинути ваља за ме:
Књига, то је луча твоја,
Србадијо, надо моја!“

БОСАНСКИ БЕГУНЦИ

(УЗ СЛИКУ ПРЕДИЋЕВУ)

Тужно шуми хладна Дрина
И Миљацка бистра вода,
Јер је Босна потлачена,
Њена слава и слобода.

Опустеле цветне равни,
Под згариштем села леже,
А потомци Нинослава
У гудуре мрачне беже.

Ено чедо мајка води,
Од ужаса да га скрије;
Уморан је деда пао,
А унука сузе лије.

А кад хладан ветар дуне,
И жарко нам лето оде,
И они ће тражит' крова
Где их сузне очи воде.

Зато тужно шуми Дрина,
Зато тужи Босна цела,
И Босанац сузе лије
На згаришту својих села.

СВЕТИ САВА

Ко удара тако позно у дубини ноћног мира
На капији затвореној светогорског манастира?

„Већ је прошло тавно вече, и нема се поноћ хвата,
Седи оци, калуђери, отвор'те ми тешка врата.

Светлости ми душа хоће, а одмора слабе ноге,
Клонуло је моје тело, уморне су моје ноге —

Ал' је крепка воља моја, што ме ноћас вама води,
Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.

Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад, ево, светлост тражим у скромноме манастиру.

Отвор'те ми, часни оци, манастирска тешка врата,
И примите царског сина кô најмлађег свога брата...“

Зашкрипаше тешка врата, а над њима сова прну
И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну.

А на прагу храма светог, где се Божје име слави,
Са буктињом упаљеном, настојник се отаџ јави.

Он буктињу горе диже, изнад своје главе свете,
И угледа, чудећи се, безазлено босо дете.

Високо му бледо чело, помршене густе власи,
Али чело узвишено божанстена мудрост краси.

За руку га старац узе, пољуби му чело бледо,
А кроз сузе прошапута: „Примамо те, мило чедо“.

* * *

Векови су прохујали од чудесне оне ноћи, —
Векови су прохујали и многи ће јоште проћи —
Ал' то дете јоште живи, јер његова живи слава,
Јер то дете беше Растко, син Немањин, Свети Сава.

ПОМЕНАК

У тавно зеленом саду угодни хладак се шири,
Санљиво жубори поток и ружа пријатно мири —

И плави поменак цвета. Пред гордом царицом цвећа
Нежно те његово лице на скромност и тугу сећа.

Психеја, блудећи плачна, кад љубав небо јој узе,
У цветне чашице ове лила је најдраже сузе.

И помињући прошлост, венац је од њега плела,
И он је мирисђ благо са светлог њезиног чела.

Столећа древна су прошла и ноћи минуше сретне,
Кад, сретна, грљаше драгог под небом Палмире цветне,

Ал' плави поменак јоште мирише у тавном лугу,
И он нас на љубав сећа, на чедност, и слатку тугу.

ЗИМСКА ИДИЛА

Зима је покрила снегом долине и поља равна,
И тавне, високе горе. Вихори снежнога праха
По пустом вију се пољу, и цела природа ћути,
И листак последњи вене од зимског студеног даха.

Весело пуцкара пламен у скромној избици нашој,
И мачак на банку дрема. Кроз таму вечери бледе
Дугачке и светле сенке по зиду чудно се вију,
А око огњишта сниског озебла дечица седе.

Деда узео лулу и с пажњом о длан је бије,
Па испод појаса вади листове дувана сува,
И кад их изгњави добро, он онда напуни лулу,
И мирно пушећи слуша ветрину што пољем дува.

По кашто зашкрипе селом волујска дрвена кола,
И гавран над њима гракне. За тим се разговор чује.
То се комшија Панта, сигурно из горе враћа,
Па журно испреже стоку и чељад по кући псује.

А деда овако прича: „Одавна, у селу нашем,
Живљаше убога жена са малим јединцем својим.
То беше немирни Павле. Памтим га и сада лепо,
И ако то беше давно, у младим данима мојим.

Хиљаду осам сто... (Сад не знам којег лета,
Ал' Бунопарта је онда на Руса пошао био) —
Зима је велика била. Реке се замрзле рано,
А снег од осам стопа поља је и горе крио.

У једно студено јутро, кад мајка не беше дома,
Мали се подиже Павле и оде ван нашег села
И никад не дође више. Људи га тражили ваздан,
А јадна његова мајка плачући живот је клела.

Тако је плакала она ваздан и сву ноћ горко,
Вртећи вретено танко. Она је молила Бога,
Да јој бар место каже, на коме оконча Павле,
Те једном да види јоште умрлог јединца свога.

Богу се досаде молбе, огрне свој топли ћурак,
И зовне Светога Петра. Петар му истину каже,
Зашто та жена плаче. То буде Господу криво,
Узме палицу, дакле, и пођу, да Павла траже.

Нађу га у самом рају... Он се попео лепо
На рајску лиснату воћку, па златне јабуке једе;
А доле, на цветном поду, у белом и чистом руву,
Још многа некаква деца јабуке једу и седе.

Међ њима јагањци блеје и звонца сребрна звоне,
И многи лептири лете по рајском мирисном цвећу;
Кроз цветне пољане рајске бисерне протичу реке,
И рајске, шарене тице на мирне обале слећу.

А Господ подвикну тада: „О Павле, чапкуне један,
Ко те је довео амо, да рајске јабуке млатиш?
Силази са воћке доле! Обуј се и натраг иди,
Па мајку да слушаш лепо, кад своје дому се вратиш“.

Једне вечери, децо, Павле се поврати кући;
Кириџије га нашле, што често пролазе селом:
Полумртав је лежô на снежном сеоском друму,
Уморан, блед и занет са јако прозеблим телом.

Ми смо од њега чули, како је на небу био,
Јер нам је причао увек о рајском животу своме;
Али од тог дана мајку је слушао лепо,
После је, заната ради, у варош отишô с њоме“.

Штекће лисица гладна и вихор пољаном душе,
А око појата селских са риком облазе вуци;
У селској чађавој крчми свирка се и песма чује,
И једнолико, ситно хоре се њихови звуци —

И тону у јасној ноћи... На сниском огњишту старом
Огроман мачак дрема крај огорелог пања,
Кад вихор налети јаче он лено отвори очи,
Па зевне немарно дваред и опет спокојно сања.

У ПОЗНУ ЈЕСЕН

Чуј, како јауче ветар кроз пусте пољане наше,
И густе слојеве магле у влажни ваља дô...
Са криком узлеће гавран и кружи над мојом главом,
Мутно је небо сво.

Фркће окисô коњиц и журно у село граби,
И већ пред собом видим убог и стари дом:

На прагу старица стоји и мокру живину ваби,
И с репом косматим својим огроман зељов с њом —
А ветар суморно звижди кроз црна и пуста поља,
И густе слојеве магле у влажни ваља дђ...
Са криком узлеће гавран и кружи над мојом главом,
Мутно је небо сво.

ПРАВОВЕРНИ

Кристална река кроз пољану тече
И биље крепи, које мори жега;
А верни живи како Господ рече,
И своју крепост добива од њега.

Пустаре жарке пространога света
Он орошава животворном водом,
Да палма расте и маслина цвета
Под вечно плавим и звезданим сводом.

Господ је мене дигао из праха,
Из царства ноћи у светило дана;
Ја њега зовем у данима страха,
И мудрост пијем из чиста корана.

Доброта људских источнице живи!
Укрепи руку и оружје моје,
Да њима сатрем војску нечастиви',
Што руже тебе за истине твоје.

Чуј, труба грми и неверни стрепе,
У страху своме нечастиви бежи...
Пред бујним сином оазе и степе
Кордова, Кадикс и Гранада лежи.

ВЕСНИК ПРОЛЕЋА

Под зрацима топлог сунца
Природа се из сна креће;
Са жубором бујни поток
У долине мирне слеће.

Само горе, на висини,
Још се беле пусте равни,
И гаврани с криком лете
У вечерњи сутон тавни.

Ал' крај реке, у долини,
Где травица ниче мека,
Топли ветрић пољуљује
Вито стабло кукурека.

После дуге, мрачне зиме,
Кô првенче младог цвећа,
Из влажне се земље диже
Први весник премалећа.

Још су голе тихе равни
И песма се још не хори,

Само смрека зелени се
У дубокој, тавној гори.

Ал' кад топли, благи ветрић
Са жаркога југа пирне,
И заблеје бели јањци
Кроз долине наше мирне;

Од мирисног благог јутра
Док се сунце још не смири
То ће цвеће брати деца,
Миле сеје и пастири.

И песма ће да се хори,
И фрулице слатка јека,
И косе ће да се вију
Под венцима кукурека.

НА МОРУ ЈЕГЕЈСКОМЕ¹

На цветној обали морској, становник далеких гора,
Ја слушам потмули ропот Јегејског сињег мора.
Преда мном пространство пукло... Сведоци векова славни',
Са дна се подижу морског Олимпа висови тавни.
Миртове шумице тамо свештене обале крију,
И сањалачки шумно таласи подножја бију.
Тамо, у подне жарко, клефта уморни спава,

¹ Посвећено Јанку М. Веселиновићу.

И слађе мирише цвеће и шуми пучина плава —

И славуј весело пева,

Да клефте сурова душа, у чудном заносу своме,

Љубавне ноћи снева.

О завичају цветни, мудрости и вечне славе,

Где светла царица југа са цветног диже се трона

На пепелишту своме. И храбри синови твоји,

Уз громке ударе лира и Риге и Бајрона,

Сплетоше безбројне венце међ венце победа своји'. —

Где, у сусрет дана бела,

Уздишући Филомела

Чека, да се јави с неба

Колесница зрачног Феба;

Где пастир, окићен венцем, с пастирком иђаше сретно

У град и поље цветно;

Истина божанска лежи у древној прошлости твојој,

Кад дух слободан беше. Где сада замишљен стојим,

Од раног детињства свога ја сам, у души својој,

Блудио по истом крају, по цветним пољима твојим.

Историја силних страсти —

То је бурна младост моја,

Дивља, као игра вала;

Бунтовничка, раскалашна,

Права смеса разних чуда,

Полу-умна, полу-луда.

Као игра карневала.

Али је протекла младост, и сумња опака више

Не потреса ми душу. Ја тражим склоништа сада,

Где тиха, миртова шума спокојством и негом дише,

И скромни Химен влада.

Но ко верује мору, на коме замишљен стојим,
Кад изненада почне страшан и грозни бој ?
Шуми, о шуми море! У дубинама твојим
Ја дух огледам свој.

АРНАУТКА

Са сурих, камених брда, гонећи чупаво кљусе,
С нарамком трња и с пушком, љубави вична и боју,
Ти слазиш, Адиле драга. А твоје косице русе
Лелуја јутарњи ветар,
И диже ферецу твоју.

Јуначки каприс ме мучи гледајућ' одважност мушку,
Са којом походиш кланце, где орли с кликтањем лете;
Крв ми у главу нагне, — ал' кад ти угледам пушку —
Душа ми задршће само,
А срце нагне у пете.

ПЕТРАРКИ

Крај пустих обала цветних, у празник бесмртне Ладе,
Болном и чистом песмом здравећи бурни свет,
Ти си певао љубав у којој не беше наде,
И славом покрио светлом воклиски бајни цвет,
Бесмртном, вечном славом.

И сад, у позне дане, кад ветрић таласе нија,
И Мирта сладосно шуми и Веспер на небу сија,
На твојем језеру плавом
Чаробни стихови шуме. То рибар, у самоћи,
Вукући убогу мрежу, Лаурин слави крас;
И песма трепери чудно, и дуго, у мајској ноћи,
Хори се његов глас.

Давно сам испио пехар љубави и среће рајске
И бацио га о тле. Младости златни сан,
И страсне јулијске ноћи, и светле вечери мајске,
Замену жарки дан. —

Па где су љубавне сузе? Где светле надежде моје?
Ил' све се сравнити може са давно умрлим звуком?
Јест! Љубав лептирак то је, што губи небесне боје,
Како га дирнеш руком.

П Е С Н И К

Избраник свештених муза, он тамјан мирисан пали
У храму чистоте чедне. Љубави опште крас
Он слави на лири својој, и с ње се не диже нигда
Ни један лажан глас.

Као свештеник смерни светлога Кронијона,
Он проповеда правду и за њу гине он;
Кô вихар, с божански ризе и песма његова шуми
У страшан дан и час.

Умреће истине људске, и море столећа тавни
Покриће гробове њине. Ал' светли живи Крон,
И с њиме, крај зрачног трона, у чистој, небесној правди,
Живеће вечно он.

У П Р О Л Е Ћ Е

Премалаће кад засија,
Зазелени тавна гора,
Кад с пучине сињег мора
Благи ветрић заћарлија :

У те дане моја душа,
Као росом умивена,
Спокојније песме слуша
Болно слатких успомена —

А у сусрет зоре ране
Кличе песму нових жеља,
И том песмом слави дане
Васкрснућа и весеља.

Д Р У Г У

Сто је припремљен давно, и мирта, и мајске руже,
На столу амфора блиста и скромна вечера с њом;
На празник светлога Маја похитај, љубазни друже,
У овај мирни дом.

Дарови божице штедре на столу одавна стоје:
И поморанџа слатка, и сочне оливе плод;
Мирисом нарда и смирне миришу одаје моје,
Светли се глатки поџ.

У разговору мудром, док Веспер на небу светли,
Ми ћемо славити мудрост и тихи живот свој,
А кад јутарњег Феба огласе далеки петли,
Тад збогом, друже мој!

Два верна и снажна роба под руке повести могу
Потомка Ромула храброг. Ах, то бар није грех!
Да не оскрвни тебе и твоју грађанску тогу
Поруга или смех.

Л Е Л Е К¹

На обали пустој, о праведни бози!
Хаџи-баба, лелек, ситне вале броји:
Заклепеће кашто и на једној нози
Замишљено стоји.

¹ Лелека Турци зову хаџи-баба, зато што зиму, веле, про-
води у светим местима. (Напомена песничкова).

Он је ноћос стигô од свештених страна,
Где евлија свете провођаше дане:
Где бисерни талас плавога Јордана
Орошава стране.

Пролеће је стигло. Више плаве реке
Све његово друштво лелуја се ето...
Они журно стижу од свештене Меке,
И доводе лето.

На обали пустој, о праведни бози!
Хаџи-баба, лелек, ситне вале броји:
Клепеће весело и на једној нози
Непомичан стоји.

ХРИСТОС ВАСКРЕС!

Христос васкрес! Боже дај,
Да васкрсне с њиме
Краљевине стари сјај,
И јуначко име.

Да васкрсне сињи роб,
И слобода стара,
И да пукне мрачни гроб
Убогих Лазара.

Да васкрсне златни век
Правде и милина,

Да зајечи нови јек
Грађанских врлина.

Христос воскрес! Боже дај,
Да с паклених врата
Не васкрсне лажни сјај
Јуда и Пилата —

Но, бијућ' се против зла,
Нек' је око трона
Прикупљена војска сва
Од самих Катона!

ВЕЧИТА ХАРМОНИЈА

На чисто, лазурно небо са благим нечујним ходом,
Силази Дијана светла. Из своје вечите урне
Безбројне милијарде звездица по небу сипа.

У струји вечитог мира

Мирисни ђарлија лахор под светлим небесним сводом,
Кô Еолова лира.

Светови у миру блуде. О, срце, и ти се смири!

Вечити склад и покој нек блаже немир твој;

И дух, запојен њима, да крила слободно шири
По тавној ноћи тој.

НИМФА

Тамо, где густе бршљан шумори с лиснатих грана,
И бистро језеро шуми, и ветрић уљуљкан спава;
Где дивља ружица цвета, и расте зелена трава,
И благи покој влада —
У дневно, исконско доба, у доба пролетњих дана,
Живљаше нимфа млада.

Она је певала песме у ведре, звездане ноћи,
Болно-слађане песме. С румених усана њени'
Трептахе чаробни припев: „Ја љубим у самоћи,
Пастиру, ходи к мени“.

И пастир иђаше њојзи, занесен мислима сретним,
Да вечно остане тамо.

А месец двороги светли... На обалама цветним
Тишина влада само.

ПРЕД ТРОЈОМ

Дан је окончан бурни. Пред капијама Троје
Страшне ахајске чете на равној пољани стоје,
И Феб буктињу пали, и зрачи са висине
Бакарне шлемове њине.

Чуј! У даљини тавној кимвали сладосно звонѐ,
И смех се разлеже њихов и трубе њихове јече.
У славу сутрашњег дана, о громовниче Кроне!
То њини пехари звече.

Чујем ли варварски усклик ахајских песама бојни?
Ил' вапај тројанских жена у овој крвавој војни?
Не! У логору своме, уз песме и гласне трубе,
Кресиду Грци љубе.

Дан је окончан бурни. Пред капијама Троје
Страшне ахајске чете на равној пољани стоје,
И Феб буктињу пали, и зрачи сâ висине
Бакарне шлемове њине.

О В И Д И Ј Е

На суром далеком Понту, где борје столетно краси
Томитске пределе мрачне. у земљи магле и снега,
Публије замишљен седи. На харфу, поред њега,
Седе му пале власи.

Вали суморно брује. Над седом његовом главом
Орао одважно кличе, шуми и шири лет;
А кроз урвине снежне, гонећи страшнога вепра,
Јуначки звижди Гет.

И небо, земља и море, све се у магли скрива...
И ветар, што с мора душе, уздише тихо с њим;
А седи прогнаник, занет, Тибарске обале снива,
И с њима горди Рим.

Сунце се у магли гаси. А ветар звижди и тоне,
И мразним крилима својим лелуја седу влас.
И тихо дотиче струне, и струне суморно звоне,
Кô умирући глас.

*

О горди, развратни Риме! Ти сузе видо му ниси,
Но зато он вечно живи, а вечна мумија ти си.
Царице векова тавних, где му је гробница света?
Под мрачним, суморним небом варварских и дивљих Гета.

ДАНИЈЕЛ

Кад су огњена слова пред силним Валтазаром,
Писана божанском руком, планула огњеним жаром —
Пред троном силнога цара збуњени стојаху старци,
И горди сатрапи с њима, и волхви, и мудраци,
И група Араба црних. Јехова, што светом влада,
Речи је писао ове.

Из мрачне тавнице тада
Валтазар изведе ропче, отрока Данијела.
И он подиже очи и цару прочита смисо
Речи, што их је руком Јехова пред њиме писо.
А већ у зору Перзи јурнуше с помамном силом,
И мрачни анђео смрти зашуме широким крилом
Над главом силнога цара. Валтазар у битци паде,
И тако пропашћу својом потврду пророштву даде.

Ја стресам са ове приче прашину заборава,
И вас на гробље водим, у коме Валтазар спава:
О браћо, о друзи врли! Дигнимо високо чело,
Да Валтазару сваком истину кажемо смело,
А ког је Јехова избрô, том реч нек' грми смела
Кô жарке, пророчке речи отрока Данијела.

НА ВАРДАРУ

Суро, вечито стење гордо се у небо диже,
Над урвинама тавним орли се с облаком боре;
А доле, са страшним шумом, Вардар се пени и стиже,
И пада, кроз уске кланце, у сиње Јегејско Море.
О вали, о реко српска! Столећа тако се губе
И као таласи тону у море вечности тавне...
Ал' твоје бисерне капље камена подножја љубе,
Где споменици стоје народне прошлости славне.
Али ће кô рајски феникс, синути слобода мила,
И ја ћу стојати ведар, где сада погружен стојим,
И наш ће орô бели широко развити крила
Над урвинама твојим.

СА ФОРУМА

Чуј, са форума, ено, вика се радосно хори,
Пред силном светином римском то Тиверије збори.
Шумно се пљескање шири подобно бурноме мору,
Храбрећи младога Граха... У Корнелијином двору,
На златној колесници, окружен светином Рима,
Он тогу трибуна римског и венац од мирте прима.
А сенатори подли и страшни ликтори ћуте,
Лукаво, у збору своме, тражећи к победи путе.

Чуј, са форума, ено, вика се радосно хори,
Пред силном светином римском то подли Насика збори.

Проклетство с форума грми. И шума копаља њини'
Претећи к небу се диже и блиста на висини.
И дивљи Гал, и Јелин, и Сармат, и сила робља,
Кô тучне статуе Крона помамно стресају копља —
И већ, у дивљој страсти, без нежне туге и страха,
Кô црни гаврани кличу и вуку лешину Граха.

* * *

Подигни завесе тешке, и окна, и шалоне,
Погледај, како сунце у плавој пучини тоне;
С далеких обала морских безбројне галије стижу,
Над њима галеби лете, вију се, и журно дижу.
На њима богате робе с далеког долазе Понта,
Из бујне Провансе, Смирне и тиха Хелеспонта
Топовске чељусти страшне на море зизају грозно,
Ту правоверни клања у јутро и вече позно.
Он хвалу Пророку шаље за срећан свршетак дана,
И ређа, склопивши очи, стихове из корана —
А с плаве пучине, ено, где сунце уморно спава,
Двороги месец се диже и море озарава.

НОЋНИ ГЛАСОВИ

1.

На пучини плавој тишина почива,
За Олимпом сунце у тами се скрива.
Са галија царских, што на мору леже,
Кроз вечерњи сутон пуцањ се разлеже —
И док све у миру и санку почива,
Изненадни шум се диже и разлива.

2.

Тамо, куда прошлост од искони дрема,
И јуначки клефта на пљачку се спрема,
Где се вите куле са обала беле,
И топови стрше с мрачне цитаделе,
Чудан неки узвик задрхта у ноћи
И потону глуво у тавној самоћи.

3.

Још не свиће зора, још не поју петли,
Сладострасно бледа Дијана ми светли:
А море, и небо, и обале бајне
Разливају шапат и узвике тајне:
То природа јужна, у вечери касне,
Шуми своје песме заношљиво страсне.

ИЗ БЕЛЕЖНИКА

1.

Слободна земља, по којој се крећем,
Славићу тебе увек, кô и сада,
И твоја поља, окићена цвећем,
Где пасу твоја свилоруна стада.
У теби влада ред и благостање,
Па и твој народ нарави је ретке:
Забава му је — коло и певање,
А занимање — сточарство и сплетке.
Он се у томе извежбô толико,
Да га под сунцем не надмаша нико.

2.

По теби реке беласају хладне,
(Једна се од њих Чемерница зове)
По њима лети, када сумрак падне,
Брђани дођу и пастрике лове
По сву ноћ драгу... Сребрни таласи
Суморно бију о обале мирне,
И трска шуми и трепере гласи,
Поноћни лахор кад је крилом дирне;
А чамац лети и таласе реже,
И једнолика песма се разлеже.

3.

Ах, шта сам пута у јулијске ноћи
Блудио самац крај пустих обала,

И слушô песме по тавној самоћи,
И шум и жубор разиграних вала...
Плаво Дунаво, сећаш ли се мене,
И да ли чујеш познаника стара,
И ви, обале, цвећем покривене,
И ви, колибе убогих рибара?
Давно сам ваше напустио вале
За друго цвеће и друге обале.

4.

Судба је хтела да се страшно шали,
И оборила је громове на мене;
И моји дани, као бурни вали,
Разбијаху се о гранитске стене.
Несрећна љубав беше свему весник!
Истина, од тад даде ми се згода,
Те политичар постадох и песник!
Велики песник свога малог рода;
Сад благостању не надам се вишем,
С успехом вексле и стихове пишем.

5.

Тамо, где Дрина кроз питоме стране
Са бурним током орошава цвеће,
Жалосна врба где савија гране,
И бео лелек на спрудове слеће —
Потражих мира. Слушајући вале
Ја сам, суморан, забављô се с тиме;
И с виком терô преплашене ждрале,

И њено слатко спомињао име,
И дан за даном терао у лову,
И певô песму од прилике ову:

6.

„О крива Дрино! Ти си красна река
(Ниси ни бурна ни луда, да речеш).
Ал' какав бол те гони из далека,
Те тако криво са тутњавом течеш?
Несрећна љубав да л' и тебе гони,
Те плавиш поља и обале росне?
Твој бурни талас твоје међе рони
Измеђ Србије и јуначке Босне.
Шуми, ах шуми, с благословом Бога,
Нека нам уши оглуњу од тога“.

7.

Обуци музо, свечано одело,
Свечана ј' песма, коју ћу почети;
Суморан глас ће бити кô опело,
Ил' као уздах, што из груди лети.
Сутон је пао... Дан и сунце оде,
Ал' душа с тугом светлости се сећа.
Упалићемо буктињу слободе
Место лојаних новинарских свећа —
А њезин пламен није тако мали,
Он може, музо, небо да запали!

8.

Тугу ћу своју поклонити роду
И гробовима отаџбине своје,

Да силно јекне усклик за слободу
С усана твојих и са лире твоје.
Безумно, страсно, са смехом и плачем,
А оружани мржњом на тиране,
С буктињом, лиром и са бритким мачем,
Прослављаћемо осветничке дане —
И као звона грмићемо тада
Са равних поља и са барикада.

У СПОМЕНИЦУ
ДРУГУ ВЛАДИМИРУ С. ЦОНИЋУ

Живот је људски што и дим,
Чаробне, тужне слике лете с њим;
За један трен, за један час,
Па као и њих нестаје нас —
И сама празна успомена
Остаје даље за времена.

Мој драги Цоне! Дан ће доћи,
И запитаћеш себе сам:
Ах, где су оне бајне ноћи,
И где се деде онај плам?
И пријатељи где су знани?
И где су моји млади дани?

Јер наш је живот што и дим,
Чаробне, тужне слике лете с њим —
Залуд их натраг зовеш себи,
Време се смеје њима и теби.

РАЈСКИ ЦВЕТАК

Једног дана Бог ме дозва, па ми рече:
„Буди срећан и радуј се, о човече!

За сву љубав, што је гајим према теби,
Из мог врта један цветак узми себи“.

Сиђох у рај и погледах биљке свете,
И међ њима видех тебе, рајски цвете!

Занео ме слатки мирис душе твоје,
Те узабра тебе милу цвеће моје.

Анђели се узбунише ради тога,
Па стадоше с тужним срцем око Бога.

„Смирите се, Бог им рече, чеда драга!
Овај човак заслужан је таквог блага:

Истинит је, благ и добар, Господ каже,
И кад лаже — безазлено лепо лаже“.

ОПРОШТАЈ СА ШАЈКАШКОМ

Равна шајкашка поља, остајте збогом и даље,
Растанак нашег куца последњи, ево, час...

Син мрачних рудничких гора искрени поздрав вам шаље:
Небо нек чува вас!

Ја волим кућице беле са трском покривене,
И рујне вечери ваше, кад с рогља песма ври,

Кад месец спокојно плови и блиста изнад мене,
И све у санку спи.

Гледо сам у летње подне, кад сунце прижеже жарко,
Варљиве слике ваше: кристалних вода сјај,
И сниске, кудраве шуме, и сунце над њима јарко,
Прохладни, мили крај.

Ал' где је кристална река и сенка питомих шума?
Преда мном рудине пукле и равна поља та...
Врела прашина лети са равна и глатка друма,
Надамном сунце сја.

Тако уморни путник по равни пешчаној блуди,
И види кладенац бистри и травни види под,
А сунце подневно жеже и жеђ му умара груди,
И слаби његов ход.

Зорице моја мила! Српкиња увек ми буди,
Љуби та равна поља, жеља је моја сва,
И љуби... ах, љуби мене, и мање вина ми нуди,
И бићу срећан ја.

НА ЧАРДИ¹

Снажни Арпадов сине, стасити и витешки!
Уморног од бесне трке одјаши хата свог,

¹) Први пут био натпис: *У крчми*

густе заглади брке и пехар подигни тешки,
Силан кô млади бог.

На рудину пусти хата,
Куцнимо се ја и ти;
Још не тутњи са Карпата,
Још пустара твоја спи.

Ђерам се уморно сагô, а орô лагано кружи;
Сунце је на зреник стало и врео трепти зрак..
Гараво пустарско чедо, вино нек' нам служи,
Док ноћни падне мрак.
Пићу с тобом као с братом,
Да не пијем сам,
А већ после... Ах, баратом,
Бићемо се, знам.

УВЕЛОЈРУЖИ

Увенуло чедо младога пролећа!
Гледам лиске твоје, што се тихо суше...
Твој ме лик блеђани њеног лика сећа,
А твој слатки мирис њене благе душе.

Он ме сећа давно минулих времена,
Буди верне дане и вечери сјајне.
Пред мојим очима трепти слика њена,
Са светлим изразом љубави бескрајне.

Бледо јој је чело, помршене власи,
Своје сузне очи подигла је горе —
Она гледа сунце, што се тихо гаси
И запад претвара у пламено море.

Беше тако мила, као млада Пери
На цветном уласку изгубљеног раја,
Што, блудећи плачна око светих двери,
Сања благи живот вечитога Маја.

Слатка ме милина поново облеће,
Ал' се горка туга са милином плете...
Моје срећно доба вратити се неће,
Кô ни румен твоја, увенули цвете!

Треба л' песма моја судбину да куне?
Ах, на мојој лири од жалости веље
Ја сам већ одавно покидао струне,
Што звоне спокојство, радост и весеље.

СУМОРНИ ДАН

Киша сипи... У даљини
Повила се магла густа;
Дан пролази у тишини,
Гора нема, поља пуста.
У мртвилу све почива,
Нигде нема створа жива.

Свуда пустош и досада
Царује и влада,
Нити срце штогод жели,
Нит' се чему нада.

Расејано поглед блуди,
Тромо иду часи.
Из даљине звоно гуди,
Разлежу се гласи —
Одјекују на далеко...
Мора да је умро неко.

СТАРА КЊИГА

Не знам кад, — но врло давно
Нашао сам књигу стару,
И марљиво ја је чувам
Кô светињу људске душе,
Јер из ове читам књиге
Људске боле, људске бригае.

Из редова разбацаних
Просијава светла мисô —
Морао је мудар бити,
Ко је ову књигу писô!
Из ње читам што год хоћу,
Читам дању, читам ноћу.

У проласку наших дана,
Што у тавну вечност плове
Односећи таште снове,
У болима људских рана,
У јауку очајања,
Лежи смисо̂ књиге ове —
А љубити који уме,
Он је појми и разуме.

ПОД ЉУПКИМ НЕБОМ

Под љупким небом Аркадије сретне,
Питом и љубак нишао се цвет,
Ал' једног дана из долине цветне,
У туђ је пренет свет;
Где хладни Бореј душе, и снегом засипа равни;
Где славуј не пева слатко у тихи сутон и тавни;
Где црна бреза само, под ветра студеном руком,
Кô тајни призрак се ниша, и тужним жумори звуком, —
И цео Божји дан.
Он гледа пуста поља, где гола стрњика расте,
И снева други сан.
Тако и прошлост моја преда мном тихо се буди,
Мој поглед исто тако кроз пусте пољане блуди,
И моје жеље тако, што срце у мени драже,
Топлије небо траже...

С Р П Ч И Ћ И М А

НА НОВУ ГОДИНУ

Године старе брзи лет
У бурну вечност стреме,
И ново лето здрави свет,
Долази ново време.
Па каква жеља, какав сан
Заноси наше груди,
Кад ново доба, нови дан,
Годину нову буди?

Положен лежи бритки мач,
И штит и копље сјајно —
Ни ланца звек, ни ропски плач
Не ружи време бајно.
Наместо тога покој благ
Слободним влада светом,
И само лахор, тих и драг,
С мирисним игра цветом...

Ах, каква срећа! Рад и труд,
Што дух и разум крепе,
Богатом руком шаљу свуд
Награде своје лепе.
И ново лето, нови год,
Са трона рујних ружа,
Љубећи мирни људски род,
Просвете мач му пружа.

Положен лежи бритки мач
И штит и копље сјајно —
Ни ланца звек, ни ропски плач,
Не ружи време сјајно.
И, срећом занет, народ мој
Опроштен свију зала,
Весело баца поглед свој
Од Саве до Урала!

*

Године старе брзи лет
У бурну вечност стреме,
И ново лето здрави свет,
Ново нам иде време —
О, мила децо, такав сан
Нек снажи ваше груди,
Кад ново доба, нови дан
Годину нову буди.

СВЕТИ САВА

Над атонским храмом, још у давно време,
Подиже се бура усред ноћи неме.

И док мрачним крилом за небо се хвата,
Неко живо лупну у храстова врата. —

Игуман се диже. На уласку самом
Стајало је момче, увијено тамом.

У његовој руци што је горе диже,
С упаљена луча рујни пламен лиже.

Дим се вије, мота — и колуги јуре
У капију тврду и зидине суре.

Ко је ово момче? Који јад га слама?
И шта тражи ноћас од Божијег храма?

Црн, себарски плашт му млада плећа краси,
По коме су пале коврџасте власи.

А по витком стасу, што га дичи тако,
Тврдом се је ликом опасао јако.

И он смерно стоји. О његовом врату
Само крст трепери у сувоме злату.

То бејаше Ратко. Син Немањин то је,
Што је царске дворе оставио своје —

Јер га љубав гони, јер га жеља слама,
Да постане слугом Божијега храма.

Црн, себарски плашт му млада плећа краси,
По коме су пали коврџасти власи.

И над лепом главом, у дубини мрака,
Сјајан колугт сија од најлепшег зрака.

ЗИМСКО ЈУТРО

Јутро је. Оштар мраз спалио зелено лисје,
А танак и бео снег покрио поља и равни,
И сниски, тршчани кров. У даљи губе се брези
И круже видокруг тавни.

У селу влада мир. Још нико устао није,
А будан петао већ, живосно лупнувши крилом,
Поздравља зимски дан — и звучним ремети глосом
Тај мир у часу милом.

Ил' каткад само тек звиждање јасно се чује
И тежак, промукô глас. То ловац пролази селом,
И брзе мамећи псе, погурен у поље жури,
Покривен копреном белом.

Свуда је пустош и мир. Ноћна се кандила гасе —
А свежи јутрењи дах прелѣћê долине мирне,
И шум се разлеже благ, кад својим студеним крилом
У голе гранчице дирне...

БАХУС И КУПИДОН

Од куда јечи звук флауте и тимпана?
Што грми весео клик у равном тивском пољу?
Да л' Пентеј даје част у славу Зевсова дана?
Ил' свадбу чини он?

Не! Усред поља тог од мајског, мирисног цвећа,
Бахов се диже трон.

На њему весеља бог, под венцем мирисних ружа,
Држећи тирзов штап, весеље и гозбу гради;
У магли, а пред њим, пољана тиха се пружа,
Где љупки, пролетњи цвет Церера бетмртно сади.

А по пољу, кô лептири,
Леле цуре и сатари
По шареном, росном цвећу,
Поскакују и узлећу —

А с њима у скоку свом страшно се ваљају звери,
Лавови и пантери.

Среброзвучни трепте гласи
Као лахор на таласи,
Ал' од једном смеј се диже

И полу пијан Пан, с гомилом веселих мома,

До трона Баховог стиже.
Међу њима чедо драго,
Преплашено, голо-наго,
Зверајући траже згону,
Да се отме на слободу.

И силни познаде Бах са свога мирисног трона
Несташка Купидона.

Без стреле, без лука свог, са својим детињским видом,
Поробљен мали бог стојаше снуждене главе;
И његов питоми лик, украшен руменим стидом,
Једва се видео тек под венцем мирисне траве.

Нађоше га моме беле,
Где он оштри своје стреле,
На малога сиротана —

Метнувши зелен сплет, што љупко лице му краси,

На златне његове власи...

Насмеја се Бахус јако,

Па га теши како тако,

И да богу утре сузе

На крило га своје узе,

И пехар, вина пун, што зраком алама сјаје,

Маломе ропчету даје.

И оно прима пехар вина,

Пехар дражи и милина,

Па што више иза њ пије,

Све му срце веселије —

И већ му потавни вид, и спустив главицу милу,

Задрема на божијем крилу.

А крај њега, кô лептири,

Лепе цуре и сатири

Поновно се бурно крећу,

Поскакују и узлећу,

И с њима у скоку свом страшне се ваљају звери,

Лавови и пантери...

ЈУЛИЈА

У древно доба оно, кад Риму тоњаше сунце

У мору разврата црног, једнога пролетњег дана

На римски пространи форум честити ступише оци,

И снажни ликтори с њима, и народ са свију страна.

Са десне њихове стране, до храма бесмртне Весте,
Клавдије, раскошник млади, стајаше снужене главе,
Увијен у тогу своју. И народ чекаше немо
Почетак праведног суда, пун чудне пропасти и страве.

А зашто Римљани стрепе? Зар силне легије њине
Од сињег Атланског Мора до грозних Сарматских Гора
Не носе орлове римске? Зар цветни раскошни Исток
Не шаље дарове своје за украс квиритских двора?

Не! Још су снажна плећа, што земљу на себи држе,
Још бели Ромулов орô под сенком широких крила
Варварским земљама влада. Још исток отвара њима
Богате пољане своје и своја приморја мила. —

Ал' отров раскоши сјајне и бледог сладострашћа
Подгриза квиритска срца. Законе древнога доба
Презревши у срећи својој, у мору сопственог греха
Народ је тонуо редом до крајње презреног роба.

Тако и горда палма, са својом лиснатом главом,
Поносно диже се горе, док страшна холуја влада,
Ал' црвак дође ли само — онда јој не треба више,
Јер палма суши се сама и сама на земљу пада!

И Рим је падао тако. У вечном, силноме граду,
Не беше ничег више, што би се штовати дало;
Јер страст им постаде идол, и њојзи плетући венце,
Развратне, слатке песме велико запева и мало.

И седи оцеви тада, за срећу народа свога,
Из праха прошлости древне законе дигоше разне,

Што беху бачени дотле, и с тешком решише тугом,
Да свако развратно дело свом силом закона казне.

Тако за грешну љубав сурова одредба беше:
Да свака хетера римска, с предметом љубави њене,
У понор бачена буде рукама ликтора страшних
У мрачни, дубоки понор, са врха Тарпејске Стене.

И зато Римљани стрепе. У крилу њихова града,
У друштву хетера лепих, живљаше Јулија лепа;
Многи је квирит с њоме расуо богатства своја,
Што стари стекоше преци ил' посла Фортуна слепа.

У светли пролећа празник кочије од сувог злата
Стојећи гоњаше она, распустив чаробне власи
И полуразрезан хитон; и тада не беше никог,
Што није уздахнѐ тајно на њене гледајућ' краси.

Ал' снажни ликтори једном нађоше Клавдија младог
На крилу дражесне Јулије. Служећи закону своме,
Ликтори узеше њега, а едил подиже тужбу
Тражећ', да смрћу казне младога Клавдија с њоме.

Зато су седи оци на форум с народом дошли,
Зато се многи квирит усрдно ларама моли:
Јер неко од њих сада сећа се грехова својих,
А неког од њих, можда, и срце за њоме боли.

Но закон не штеди никог. Дубока тишина наста,
Кад младић левом руком прикупи свилену тогу,
На своје широке груди; а десну подиже горе
И поглед смеоно баци, подобан младоме богу.

„Римљани!“ рече младић, „достојно сваке је хвале
Штовати законе мудре и бити покоран њима;
Ал' поред закона добрих, (да не би забуне било),
Извршилаца мудрих и часних треба да има.

Гле, љупка, пролетња ружа мирисом опија душу,
Ал' зато ипак њоме красимо вртове своје —
А да л' је крива младост, што тражи лепоту само?
О, часни оцеви Рима, ево вам одбране моје!“ —

У томе истом часу, на прагу Вестиног храма,
Јави се Јулија лепа. Без рува, без тоге сјајне,
Стајаше хетера лепа, затурих сањиво главу,
И златне распустив' власи низ плећа и груди бајне.

У тавном погледу њеном сијаше разблуде пламен,
А расклопљене усне дисаху страшно и жарко;
И седи оцеви тада збуњено спустише очи,
Као што слепац чини, кад сунце угледа јарко.

И жагор у часу преста. Свечана тишина наста,
Као да живе душе на целом форуму нема,
Ил' као мајина тиха кад морске уљуљка вале,
Док оркан тихо се буди и страшну холују спрема.

Тада се Фабије диже, познати љубитељ жена
И чувен коцкало римски. Са нежним и гипким стасом
Над свима узви се хитро, и с неком насладом злобе
Погледа ликторе прво, па звонким повика гласом:

„Римљани, људи, чујте! Лепота божански дар је,
Што смртног човека крепи кô пехар ципарског вина —

Па зар смо дотле дошли, да милост богова силних
Осудом казимо својом? Страшна је освета њина!

И све се у часу крете... У залуд ликтори јуре,
Облак се камења диже и стреле звизнуше љуте;
Народ је хетери нагô, — а седи оцеви римски?
Суморно стресају главом, стресају главом — и ћуте...

АСФИРОВА ЗАПОВЕСТ

Још у древно доба,
У исконске дане,
Беше силан владар,
Што се Асфир звао.
Стари му је бабо
На самрти својој
Сто држава дао.
У књигама светим
Записано стоји,
Да је силан био;
Међ' имена славна
Његово се име
Као прво броји.
Земља му је била
Опширна, голема,
Од Индијског Мора,
До Кавкаских Гора.

У години трећој
Царовања свога,
С благословом Бога,
Асфир посла књиге
У сва царства своја,
И на гозбу позва
Слуге и владаре,
И младе и старе,
Без числа и броја. —

И пред царским градом,
Врх Индијских Гора
Кад се једног дана
Сјајно сунце смири,
Зајечаше трубе,
Бубњи и псалтири.
Око царских двора
Небројни гости,
С далека и близу,
На капије градске
Лагано се крећу
У дугачком низу.
Сто царева само,
Персијских и мидских,
Са сува и мора,
Око царских двора
С даровима стижу.
И кô силно море
Овај силни народ
Пред двором се склапа,

Да се земља слаже
Од безбројних људи,
Слуге и сатрапа.
Гостио је Асфир
Ово друштво славно,
Како није давно:
Без четири дана
Шест месеци равно!

Колике су земље,
Питоме и равне,
Од Индиског Мора
До Кавкаских Гора,
У свакој имаде
Различитог блага
Ал' најлепше што је
Прибрао је Асфир
У дворове своје.

На послетку Асфир
Диже се и рече:
„Ево ово вече
Нек' народи виде
Украш мога царства,
Душу моје душе,
Срце мога срца,
Радост и милину —
Царицу Астину“.

И тада се диже
Арвон, и Висати,

Харкас, и Авкати,
Кроз одаје женске,
Мимо царске жене,
У одаје њене.

Ал' царица лепа
Не хте ни да чује
Асфирове жеље —
Подругну се мужу,
Исмеја му госте,
царско весеље!
За тим пружи руку,
С гривнама од злата,
забаца главу,
И зажмури малко,
показа врата...

И четворо слугу,
Арвон, и Висити,
Харкас, и Авкати,
Оборене главе
Отидоше цару,
Да одговор јаве.

А кад зачу Асфир,
Шта му жена рече.
Синуше му очи, —
Као рањен тигар
Страховито рикну,
И с престола скочи!

Збунише се гости
Од големе страве;
Стотину царева
У ужасу своме
Оборивше главе.
По дворани целој
Тишина се шири,
Престадоше песме,
Умукоше свирке,
Бубњи и псалтири. —
Етиопац један
Задрхта и паде
Пред Асфира доле,
И обори мангал,
На коме се пали
Мирис мандрагоре.

Тад' Мемукан рече:
„О, велики царе,
Владаоче света,
У држави чијој
Свети Гангес тече,
Свака срећа цвета!
На царском збору,
На твоме весељу,
У сјајноме двору,
Царица Астина
Не послуша тебе,
Презре твоју жељу:
Шта ће рећи сада

Царице персијске,
И кнегиње мидске?
Шта ће с нама бити?
Јер ђудљивост женска
Кад се одулари,
Закукаће редом
И млади и стари!
Овај грдни срам се
Већ не може крити,
Па нек буде једном,
Што већ мора бити.
Зовни дакле, царе,
Учене писаре,
У законе наше
Нек' урежу јоште
Два три нова реда,
Па да жена мора
Све оно да чини,
Што муж заповеда.
А заповест ова
Да важи и вреди,
У закону нек' се
И казна одреди“.

Свете књиге пишу:
После ових речи,
У години трећој
Царовања свога,
С благословом Бога,
Асфир посла књиге,

Велике кô врата,
Са седам печата,
На младе и старе,
Слуге и владаре,
Од Индијског Мора
До Кавкаских гора:

„Почем свака жена
Играчка је ђуди,
То нек од сад буду,
У пољу и дому,
Господари људи!“

И од тога доба
До давашњег дана
Свака женска страна,
И стара и млада,
По томе се влада.
За тим свети Асфиро
Узеде Јестиру
И проживе с њоме,
Како књиге кажу,
Сто година равно
У слози и миру.

СПОМЕН

Времена мрког мину вид,
И намир прође војни,
На мирног дома твди зид
Положен мач је бојни.
И бојне трубе суров глас
Не тресе српске равни,
И с благим миром здави нас
Оружја успех славни.

И јунско вече спушта мрак,
Копрену немо свија —
Трепери звездâ бледи зрак,
И блага ноћ се нија.
Све мирно дише. Рата бог
С мутног се губи вида,
И анђѠ мира, с миља свог,
Сребрну харфу скида.

О звони харфо! Мили глас
Утеху нека буди,
Да њезин мелем крепи нас,
Рањене наше груди.
А твоје песме бајни сан,
Док туга дах нам мрачи,
На лепше време, лепши дан,
Надежду нека значи!

КѠ после буре ветар млад,
Што вртом тихо креће,

И тужно гледа цветни сâд,
Сломљено гледа цвеће,
И ђени Српства тако бди,
И децу зове милу;
Ал' многи од њих давно спи
На смрти хладном крилу!

Осам је пута цветô цвет,
Толико свену пута,
И њих нам збриса смрти лѣт,
Обори земља љута.
И залуд кличе вртар млад,
Гробнице ћуте неме,
Њих густа тама крије сад,
И немо, гордо време.

Кô равним пољем зелен клас,
Под крилом од зефира,
Суморни спомен стреса нас
У часу благог мира!
И тавни спомен среће зле
Жалости сузу спрема,
И тајном речју збори све:
Јакшића овде нема!

Парнаса нашег Тиртеј сѣд,
Главаша песник драги,
Увелих дана тавни рѣд
У санак прима благи.
И само ветра бурни хук,
Над гробом који хуји,

Кô звучне лире громки звук
Очајно, страсно бруји!

Тамо, где мирта шири хлад
И време блажи груди,
Љубишин призрак свѣтô, млад,
Спокојно, тихо блуди.
Кô српских гора млади бор,
Приморја чедо мило,
Походи неба зрачни двор
И мира љуби крило.

Осам је пута цветô цвет,
Толико свену пута,
И њих нам збриса смрти лѣт,
Обори зима љута!
И залуд кличе вртар млад,
Гробнице ђуте неме —
Њих густа трава крије сад,
И немо, гордо време...

БРОДАР

Без крмила свога, без правца и пута,
Брод занесен јури, тумара и лута.

Под немирним крилом разигране буре
И пена и талас у ковитлац јуре...

И суморни бродар, прекрстивши руке,
Мирно слуша холуј и његове звуке.

Он ништа не тражи, ни за чим не жуди,
Не вије се уздах из његових груди.

Кô устргнут цветак, што се гробу спрема,
Он за радост не зна — ал' ни страха нема.

НА ВЕСЕЉУ

Већ бурни данак тоне, гле,
Што нас је бригом сламô —
Све живо ћути, сања све,
Топола трепти само.
И тајна сила, света моћ,
Расипље свете жуди,
И небом трепти тиха ноћ,
Царица бурних људи.

Весело, друзи! Наша ћуд
Веселе нама гради.
Безбрижни Бахус, жив и луд,
Где грожђе своје сади,
Наравствен нектар, прекор строг,
С досадом нек' се баце;
Уклон'те дакле с места тог
И воду и мудраце!

Гле, мајска ружа око нас
Чаробно, слатко мири;
Над њиме тихи, сањив крас
Пролетња нојца шири;
Под њоме славуј, мили друг,
У сутон пева тавни,
И песмом здрави шумни луг
И цветне, благе равни.

И млади пастир слуша клик,
И очи жудно склапа,
И сања ведри драги лик;
И дух се с песмом стапа,
Па бурно, страсно стари дом
Облази жељом живом,
И самац гором блуди с њом
Покривен маглом сивом,

Ах, мили друзи! Беше дан,
У ком сам и ја сневô
Ал' час је куцнô, — мину сан,
И сад сам будан ево!
А славуј пева, кô и тад,
Месецу, ноћи, ружи,
И груди моје мори јад,
И срце моје тужи.

Ал' шта је прошлост? Ко у њој
Пропале иште дражи,
Он мучи само живот свој

И тугу своју снажи.
До врага с њоме! Занос тај
Студеним зраком сјаје —
О, Хебо моја, вина дај!
Заборав оно даје.

Кроз овај мили пољски свет
Лахора бледо крило,
Ширећи неми, благи лет,
Лелуја цвеће мило.
Где, већ је свесно венац мој,
Што кити моје власи,
И тужно сипа мирис свој,
И гордо чело краси.

О, још се сећам на тај дан,
Кад ми је венац дала,
Па први поздрав, први сан,
Минерва моја мала.
И суза мрачи поглед мој,
И душа моја стрепи,
И сав бих живот дао свој
За часак онај лепи!

Колико пута пада ноћ,
Колико дана прође,
И још је силна она моћ,
У снове што ми дође!
Ја дижем златни пехар свој,
Поклоник миле власти,

И све у славу пијем њој,
У славу прве сласти!

Ал' шта сте стали? С вина тог
Врте се дô и лузи —
На тирс наслоњен дрема бог,
Крај њега моји друзи;
И свуд се шири покој благ,
Дубрава мирно спава;
Не трепти чисто лахор драг,
И нигде жива јава!

Оборен пехар, погажен цвет,
Буктиња већ се гаси,
И тавна поноћ шири лет
И свија густе власи.
О, какав умор! Милу сен
Залуду срце снови,
И заман тражи облик њен —
Њу време маглом скрива.

Тако је! Мирно дрема бог,
Просуто лежи вино,
Под гордом круном царства свог
Немирни дан је синô.
И све за благи одмор зна —
О, мени бруји глава;
Спокојства мира хоћу ја!...
Мени се јако спава.

* * *

Преко плоча и гробова људи,
Тавна прошлост што их травом скрива,
Млади путник са трепетом блуди,
И будућност у заносу снива.

Сова хуче. Са гробова тавни'
Благи ветрић образе му клади,
И губи се у питоме равни,
Мирни ратар где се санком слади.

Знак жовота у околу широм
Не трепери на обзорју плавом,
Где гробови почивају с миром,
Под бршљаном и високом травом.

Нигде трага од дрошлости седе,
И натписи истрли се давно,
Само вечност што под небом греде,
Да поравни, што не беше равно.

И спустивши у трепету своје
Бледу главу на млађане груди,
Види вечност — и занесен њоме,
Мрачне снове у тишини буди:

„Шта је живот? Под времена руком
Прах постаје, што је гранит било,
И јеина отпоздравља хуком
Ток живота и самрти крило.

„И сам спомен изгуби се тио,
Као узвик усред ноћи тавне,
Као санак, чаробан и мио,
Мутни санак из прошлости давне.

„У дворане Ромулова сина,
Бледа самрт сањалачки греде,
Где са гордих, мраморних висина,
Мирно паук своју мрежу преде.

„Кô у поноћ, која сунце прима,
Зрак мудрости у смрти се гаси,
После које остају нам свима
Успомене, туга и уздиси.

„И још нешто!...“ Он се нагло трже,
А звук чудни кроз душу се краде,
И кад поглед у даљину врже,
Он побожно на колена паде.

Сен маглена пред њим се нија,
И њезине расплетене власи,
Као бршљан, што руине свија,
Зелен венац и светило краси.

Свуд је мирно. Ни лахора звуци
Не трепере на мирноме зраку,
Само луча, у њезиној руци,
Праскајући светли се у мраку.

Јато сова испред луче сјајне
С модрим димом у поноћ се скрива —
А на челу луталице бајне
Мир небески трепти и почива.

„Ја сам вечна! На невиним грудма
Векове сам неговала тавне,
И с милицом, међу слабим људима,
Мирно бродим од искони давне.

„Цвет умире на пољани јада,
Дах се враћа источнику своме,
сама љубав, која светом влада,
Зна за вечност и вечна је с њоме.

„Над колевком невиности миле
Ја се јављам у љубави мајке,
И у песми из прошлости биле
Тајанствене приповодам бајке.

„С мојих груди, и са моје руке,
Дете сања о небу и рају,
Душа прими оне свете звуке,
Што до смрти и до века трају.

„Ја му причам повест о божјаку,
Часнем трудом које себе храни,
Ја му певам песму о јунаку,
Смрћу својом што врлину брани.

„У прозорје, кад зорице крило
Магловито није се у тами,

Младом створу, кô пролеће мило,
Венце плетем од ружица сами, —

„И весело, са песмом, се крећем
Пут вечности, загрљена с њиме
И он, срећан и окићен цвећем,
Прво моје изговори име.

„А кад сумња у сновима младим
За познањем подигне се љута,
Ја му чело забринуто хладим,
И буктињом указујем пута...„

„Ја сам вечна! Као звук зефира,
С њим се губим, нестајем и скривам,
И над хумком вечитога мира
Ја му цвеће сузама заливам!

„У данима невоља и мука,
Кад заблуда цароваше врело,
Моја нежна, девичанска рука,
Човечанство провела је цело.

„Моје руке не требају мача,
Моје груди копље не пробија,
Моја сила од свега је јача,
Она челик од шале пребија!

„Пођи са мном... Борити се за ме:
То је борба праведна и света,
Као борба светлости и таме,
Рајских чета и паклених чета. —

„Ако паднеш на ограшју томе,
Тврда вера нек' те у гроб прати.
Твој свршетак да ће другу твојме
Нове снаге и пламена дати!“

*

Пред старим, исконским градом питоме Паластине
Поклоник застаде сед. На благе, источне равни,
Вечерњи трепери зрак — и мирно у раскошне долине
Свечано силази ноћ и вео развија тавни.

И види он: из тврдих, камених капија старога Јерусалима
Богати караван иде. И лахор преноси звуке,
Што седи Ахасвер, супарник силнога Рима,
Са њима куне град, дигнувши очајно руке:

„Векови проћи ће тавни. Рафадин земља ће бити
За племе твоје. Проклетство вечите моћи
Над главом племена твог судбину грозну ће вити,
И ти ћеш гледати све у ропства дубокој ноћи.

Јер Господ народа твог, у дане Христових мука,
Одврати поглед свој од тебе, несрећни Јерусалиме!
И срамни Јаковљев род поврже његова рука
У вечног живота јад, да клетву проводиш с њиме.

Оживи и ти с њом! У твоје храмове сјајне
Азрајел, вечити дух, кипарис узвиће тавни,

И позно поклоник сѣд на твоје руине тајне
Дизаће побожно крст, у спомен векова славни'!" —

И његов умуче глас. Поклоник обори главу,
А сањалачка ноћ на земљу сањиво стреме,
Он тужан гледаше свет — слатку сневаше јаву,
И свуд, у тихом сну, равнице ћутаху неме.

С А Н

Хладна јесен магле свија
Пољем зеленим,
Сунце трепти, сунце сија
Зраком леденим.

На огњишту пламен лиже
Камен студени,
И у куту слике ниже
Мртве јесени.

Хладном кишом облажене
Ћуте равнице —
И ја склопих уморене
Своје зенице.

Сневао сам премалеће,
Снове шарене,
Бистар поток, шарно цвеће,
Руже румене.

Сури орли узлетају
Горском висином,
А потоци беласкају
Цветном долином.

Свет изумро. Никог нема,
Да ме поздрави,
Кô да цели живот дрема,
Живот убави!

Сањалачка гора бруји,
А по странама
Наранџа се стидно руји
Међу гранама.

Ја запитих украј мене
Поток, ружице:
„Где су људи? Где су жене?
Камо дечице?“

А ружице ћеретају
С благим лахором,
И потоци жуберкају
Тајним жубором;

„Место људи, што их змија
Од нас одроди,
Лепши свет ће да засија.
Бољи народи.“

Моју душу туга узе
С такве новости,

Али моје беху сузе,
Сузе радости.

А када је, пун милине,
Санак минуо,
Блед, магловит, са висине
Дан је синуо. —

И окисли врапци мали,
Пуни жагора,
Гласно су се црекали
Поред прозора.

НЕБЕСНИ ЗВУЦИ

На крилу рајских снова, у часу тишине бајне,
Побожну душу диже лахора благи лет,
Кô мирис руже мајске на крилу зорице сјајне,
И смирна душа види небески, зрачни свет.

Светови доле блуде... Над њима вечност тавна
Спокојно, тихо спушта копрене своје skut,
И круна Божијег труда, светило ведрога дана,
У мирном ходу своје свршава дневни пут.

Ту, дигнув руку своју спрам зрачног погледа свога,
Херувим с пажњом следи времена бурни ход,
И с тихом, рајском песмом он слави љубав и Бога,
И песмом својом снажи самртни људски род.

У току бурних дана ти благи, небески гласи,
Смртноме створу дају питому, рајску ћуд,
И у том слатком часу пожуда адска се гаси,
И смерна, света љубав таласа љадску груд.

Тако у бледи сутон на мирне и цветне равни
Бисерна роса пада. И лахор свеж и драг
Ковиље густо стреса и лети у бескрај тавни,
И слатки мирис буди и шумор, тих и благ.

ТАМАРА

Бурни Терек шуми, тече,
И срдито игра вал,
Па пред собом земљу сече
Кроз неравни Даријал.

По обали росно цвеће
Чаролијски вије сплет,
Ал' где орô небу леће,
Лепши тамо ниче цвет!

Над обалом, небу горе,
Тамарин се диже двор,
Сваке ноћи, сваке зоре,
Ту је шала, смех и збор —

Ту се свако жељом слади,
Да угове само њој,

И царица, шале ради,
Диже једном пехар свој.

Бурни Терек јури брже,
Бруји, тутњи Даријал —
И Тамара пехар врже
У срдити, мутни вал:

„Гле! Кô златни пехар јако,
Над ким влада моја моћ,
Нека смело пође тако,
За насладе једну ноћ —

Па нек' љуби моје очи,
Нека грли вити стас;
Нека зора са истока
Загрљене нађе нас!“

Што у њеном беше гласу,
То подсмешљив тврди лик,
И све стаде у ужасу,
Игра, шала, смеј и клик.

Ал' се диже спрам престола
Дагестански млади кан,
Око му је пуно бола,
Кô јесенски, мутни дан.

Он се нагло из сна трже,
Отуривши чибук свој,
Па на срце руку врже,
И овако рече њој:

„Алах знаде шта је стваро.
Његова је света моћ! —
Ја те љубим, ох Тамаро!
Буди моја једну ноћ“.

Опет жагор разви крила,
И саднура звони с њим,
И свечано са наргиља
Дизао се хладни дим.

А кад сутра на висини
Милосрдни сину дан,
Хладној реци у дубини.
Лежао је млади кан.

И Терек се чисто жури,
Па срдито баца вал,
И са пеном даље јури
Кроз неравни Даријал.,

ТАСОВ ОПРОШТАЈ

1.

С нова небо слашћу старом
Узбуњује мени мир —
Сунце трепти над Фераром,
Милује ме благ зефир.
А далеко са усева,

Где се нија тучни клас,
Препелица песму пева,
Уз пастирске фруле глас. —
Са радошћу све се дружи,
За спокојство свако зна,
Само моје срце тужи,
Само сузе лијем ја!

2.

Кад је Господ земљу стваро,
Кад је децом назво нас,
Твоме небу, о Фераро!
Он је рајски дао крас.
Ти трепериш као нева
Под чаробним рувом тим,
Теби славуј песму пева,
И срећна се дичиш њим. —
По теби се цвеће вије.
На грудма ти миље спи,
Ал' у теби срца није,
Само срца немаш ти!

3.

Гледао сам у пролеће,
Док ми веран беше над,
Како с горâ и кроз цвеће
Шуморећи тече Пад.
И ко тајна сила нека,
Шапташе му чудан глас:

Твој живот је као река,
Што Ферарин грли стас;
Кроз веселе, туче равни
Бол незнани гони њу,
Њу недоглед крије тавни,
И опет је вечно ту.

4.

Ах, какве су силне жуди,
Што призивљу бледи сан?
Силно мучи моје груди
Друго време, други дан.
Мир царује. Сунце тоне,
И ноћ пада одозгор
На фасаде и колоне,
И на горди овај двор.
У даљини славуј пева
Купидона слатку моћ.
И док рајске дражи снева,
Ноћ трепери, бајна ноћ!

5.

Исто вече са висине
Спуштало је мир и крас,
Кад сам првом, пун милине,
Обгрлио њезин стас.
Очаран сам пасти морѠ,
И заљубљен рећи њој:
Сунце моје, Леоноро,

Бог је сведок, да сам твој!
О, па где су оне дражи?
Ко ми разби драги сан?
Да их залуд срце тражи,
С горким плачем, ноћ и дан?

6.

На обали шумног Пада
Лелује се ружин цвет,
Леполика мома млада
За шарен га бере сплет.
С њим ћерета и уздише
Сву ноћ драгу, цели дан;
Милује га, док мирише,
А после га баца ван. —
И царица међу цвећем,
Дох је људска нога тре,
Тужи, вене за пролећем,
И безгласно, тихо мре...

7.

О Алфонсо, тиранине!
Као ружин љупки цвет,
Ти ме врже са висине,
Да ме зобни гази свет.
Са суморне моја главе
Расргô си венац мој,
И станиште адске страве
Благослов ми беше твој!

Ту, под сенком ноћи неме,
Где не сија сунчев зрак,
Збор духова тихо стреме
Кроз дубоки, вечни мрак.

8.

Отресô сам прах с обуће,
И прогнаник негда млад,
Бежао сам од зле куће
Кроз Ферару, бурни град.
Ал' сјај миле слике њене
Не замени срцу мом
Ни шуштање хучне Сене,
Ни бурбонски, стари дом —
Ја сам вечно клицат' морô,
У заносу тиха сна:
Леоноро, Леоноро,
Тебе само љубим ја!

9.

Кô к. вихар са свих страна
Пеловити дигне лет,
И на њему Фарзистана
Пречава лепи цвет —
У вртлоу људских страсти
Тако њамтећ', дивљи бој,
По судбини вишој власти,
Претрпа живот мој.
Мирно пада! Не везује

За Ферару живот нас,
Моје уво јасно чује
Самртничке песме глас. —

10.

Не! То народ, пун светиње,
Пук и племић, стар и млад,
И хоругве и буктиње
Кроз ферарски носи град.
Мене тражи, мене иште,
Да свечано идем с њим,
На квиритско пепелиште
У вечити, горди Рим. —
О путници из даљине!
Уставите песме те!
Гас'те луче и буктиње,
Јер несрећни Тасо мре...

Ј Е С Е Н

Кô горда царица и бајна, са сноповлатнога класја,
На пољу јесен стоји. Са њиме драгесне главе
Лиснатих врежа сплет чаробно сплота се доле,
До саме мирисне траве

Пухором посут грозд у једној дигла руци,
И слатко смеши се на њ. Пиле и благе ћуди,

Припрема она сад спокојне вечери и дане,
И жетву богату нуди.

Како је мамљиво све! На старом огњишту мирно
Пуцкара црвенкаст плам. Кад магла покрије равни
И влагом испуни зрак, ту прошлост васкрсне древна,
И гатке времена давни'.

И позно у тавну ноћ разговор спокојно бруји,
Док дремеж не свлада све. И страсно шаптање тада
Кроз мирни прошушти дом — ал' и то губи се брзо,
И сан лагано пада...

ЉУБАВНА ПИСМА

(УЗА СЛИКУ)

Чија ли су писма? Шта у њима пише?
Да л' у њима клетва ил' благослов дише?

Јесу л' она израз среће неизмерне,
Оквашене сузом љубавнице верне?

Ил' је гнев и туга изражена тамо,
Где се рајска милост огледала само?

Бог ће један знати! А и амор знаде,
Што их тако блажен из сандука краде;

Лице му се смеши, а поглед му сија....
Ах, ал' он се смеши и кад нас убија!

Ч Е К А Њ Е

У тавно зеленом сâду, где мирта слађано мири,
Заветни чека те часак и драги чека твој;
Он дише свежину ноћи, и небо над њиме шири
Звездани вео свој.

Ијоно, он тебе чека. Жагор је одавна стао,
И евенух уморни дрема на меком наслону свом:
На стара његова крила угашен чибук је пао,
И фонтан јасније шуми у пустом дворишту твој.

У тавно зеленом сâду мирише травица мека,
И небо над нама шири звездани вео свој....
Не бој се евнуха, јагње. Ах, тебе загрљај чека,
А њега ханџар мој.

НА ГРОБУ ВОЈВОДЕ ДОЈЧИНА У СОЛУНУ

1.

По светим пољима отаџбине моје
Многе свете хумке рестурене стоје,
Где витези врли у данима славе
Положише главе.

2.

Од капија тврдих Виндобоне града,
До обала цветних где пролеће влада,

Гроб до гроба лежи и сведочи јавно,
Да гинусмо славно.

3.

Па и овај спомен, где замишљен стојим,
Јесте неми сведок о витешкој сили...
Међу царства твога гробницама, твојим
Ми смо бележили.

4.

Ни црни кипарис, ни зелена трава
Твоју свету хумку не покрива собом,
Дојчине-витеже! Ал' је никла слава
Над срањеним гробом.

5.

Син мајке Агаре и презрени Јуда,
Са побожним страхом обилазе туда:
Смрт славећи твоју, на коју се сећа
Толико столећа!

6.

А и на што црног кипариса грана?
Дан помена стиже. Тога славног дана
Одслужена биће, што окове кида,
Страшна панихида.

7.

О витези српски, пепелишта тавна
Походиће тада наши милиуни,
Место тужних звона хориће се трубе
И наши плотуни.

ОПСАДА БЕНАРЕ

ОДЛОМАК ИЗ ПЕСМЕ „НА РУШЕВИНАМА“

1.

Три бурна минуша века, од како у љутом боју
Падеше синови Буде, бранећи науку овоју.
Под небом пољана родних, на цветном, раскошном југу,
Они су примили самрт од ножа Браминих слугу.
Долине свештеног Ганга натопа крвца им врела,
А цветна Кашмирска поља покрише њихова тела —
И на долини страшној, где пропаст грозна их стиже,
Град многољудни сада, Банара, гордо се диже.

Од свију Будиних слугу, што храбро падоше тамо,
Муж плашљиве и слабе душе, Бен-Касим, одбеже само.
У кршном Тибету доњем, где Лхас весело цвета,
Он је, у горкој тузи, трајао суморна лета;
Јер га је проклео господ да вечно по свету блуди,
Сву тугу људскога рода примајућу своје груди.
На пустој обали речној, на крају бурнога града,
Где пастир у рано јутро свилена догони стада,
Он нађе склоништа себи. Пред домом жубори река.
А дом је Касимов био удобна пећина нека.
Имање старчево беше магарац и мазга једна,
А помоћници верни здравље и рука вредна.

Шумори висока трска, кад вихар весело стиже,
А над пространим ритом јато се вивака диже...
Тамо Бен-Касим често по ваздан усамљен ради,
Он сече високу трску и од ње чибукe гради,

Са танким и оштрим ножем он шаре по њима ствара,
После их углади лепо и плавим индигом шара.

Три века минуше тако. У силном Лхасу граду
Већ махараџа Азок преузе јуначку владу.
И Брама задрхта тада од руке његове јаче,
Кад црне браминске војске оружјем гонити заче.
Суморне његове чете јунуше са дивљим криком,
Носећи крвну самрт и живот не штедећ' ником.
Као лавине снажне с индијских висова тавни',
Они се ваљаху бурно и плодне бенгалске равни,
И већ с победом Азок к Бенари поносној стиже,
Затвори изворе бистре и тврду опсаду диже.

Једне вечери тако, на своме каменом прагу,
Сеђаше Бен-Касим дуго и у ноћ гледаше благу.
Небом се осуше звезде. Далеко у самоћи,
Тајни се отрже усклик по јасној, звезданој ноћи —
И као силовит акорд потону у тихо вече,
А палма шумори чудно, и река сањиво тече.

Бен-Касиму се тада вечерња утвара јави
И проговори старцу, кроз облак прозрачно плави:
„Господ, који те гони, кроз речи говори моје.
Касиме, отиди у град и продај магаре своје.
Господ ће младошћу вечно да твоју украси главу,
Јер те је изабрô ноћас, да видиш његову славу.

Остави пећину своју и журно потеци тада
До тврдих, камених кула Бенаре, безбожна града,
Ту махараџа Азок (Победа нека је с њиме!)

Као бенгалски тигар бори се за моје име.
Но Азок пролазе не зна, и залуд борба је љута,
Устани Касиме, дакле, и ти му отварај пута“.

2.

У равницама плодним, где Гангас весело тече,
И мирта сладосно шуми и чудно звездано вече,
Диже се Бенара гордо. Крај њених зидина славни
Свештена протиче река и плодне спавају равни.
Град многољудни овај кô бели лабуд се вије
Из густе, палмове шуме, што платна његова крије.
С базара његових шумних вечита вика се хори,
Све се ту жури, кличе, погађа и живо збори.
С далеких обала Нилских и дрвених Јапанских страна
К Бенари стизаху лађе и мноштво каравана.
На њима богате робе и слатког растиња има:
Кашмирских шалова, злата и трске шећерне с њима,

Но сад је у граду пустош. Базар је затворен давно,
И смех се не хори више, ни песма у вече тавно.
По улицама пустим купе се и блуде псине,
И тигар суморно рече и шакал из даљине.
Јер махараџа грозни смртном их обрече јаду,
И танке поквари луле што воду спроводе граду,
И, силни грађани некад, падаху клонулим телом,
Са онакаженим лицем и бледим, мртвачким челом.
Али се бораху јоште. Од градске капије свете
Већ трипут одбише они кржаве Будине чете.

У многољудноме граду још један кладенац оста,
Ал' вода нечиста беше, па и ње не беше доста,

Често се грађани жедни са стражом тукоше тамо,
Тражећи прљаве капи, да усне уквасе само —
И страже страдаху тако у мраку и долини,
И звонко падаху с главе бакарни шлемови њини.

Једног дана Азок нареди војинству своме,
Да секирама оштрим сву шуму секу и ломе.
За тим сагради лестве, да јуриш предузме главни,
И даде велику жртву у сутон, тихи и тавни.
У залуд пробаху с града да смету радове њине,
Тукући стрелама оштрим с капија и висине —
Јер мноштво лествица дугих спреми се још истога дана,
Да се на градска платна удари са свију страна.

Ноћ миришљава сађе и месец небеса краси,
Кад се с обала Ганга весели зачуше гласи.
То Азок приноси жртву Господу и Богу своме,
Да благослови војску и светло оружје с њоме,
У мору кандила сјајних блиста се свештена река...
Са лађа, с обала, с кула из близа и далека
Шарени фењери светле и рујне машале с њима,
А са жртвених места дижу се стубови дима.
На песку обала морских војинство пије и једе,
А Азок и мудре раце на хуму травном седе.

А кад румена зора озари високе горе,
И даљни претвори исток у сиње, пламено море,
У виду змајева, змија и грозних горгона, хала,
Војска се са страшном виком к Бенари кретати стала,
Већ коњаници први у трку бацаху стреле

На градска гвоздена врата, на платна и куле беле.
Но силна Брамина војска још страха и плашње нема,
У опсађеном граду крвави отпор се спрема.
Унутра, код главних врата, коњица стојаше ћутом,
А горе Миђанин варвар са ножем и праћком љутом.

И јуриш отпоче зором. Споља страшно се боре,
Да снажним рукама својим прикаче лествице горе.
А озго јуначка момчад, и жене, и храбри људи,
Сипају кључало уље и пале њихове груди.
Прште високе лестве, и кад се изврну с града,
Безбројно нападача са риком на земљу пада.
У грозним мукама гину са крвљу и пеном белом,
И грчевито шкрипе, и дух се растаје с телом.
Из разваљених уста потмули ропот се хори,
И груди широко дижу и коса њихова гори...

Страшно је беснео Азок, гледећи погибао своју,
И призва Господње име у љутом овоме боју.
И Господ саслуша њега, јер баш у часу томе,
Јави се Бен-Касим журно на бесном парипу своме,
Он се дохвати тајно бедема и тврда града,
И кресну балчаком кремен и базар запали тада.

Одбрана задрхта градска, јер тавни облаци дима
Покрише, у часу, небо и сунце огњено њима.
Кô страшан, огроман језик, пламен се под небо диже,
Љуто се повија, пршти и сјајне дворове лиже.
Силна се забуна деси и Азок развали врата,
Па с бујном дружином својом нагони у варош хата —
Залуд се Брамини боре и љуте њихове страже,

Све, с виком очајања, у тврде пагоде наже.
Но рука убиства хладног и ту их сустиже грозно.
Где с идолима својим падаху до у ноћ позно.

* * *

Тако разори Азок и сравни Бенару с прахом,
И целу Индију цветну испуни пакленим страхом,
И за тим освоји Делхи и цветни Караџи узе,
Сејући за собом пожар, убиства и многе сузе.

Много је времена прошло од како Бенара паде,
Кад на развале њене чудноват туђинац стаде,
Водећи за собом хата. Он је кроз сутон тавни
Бацио замишљен поглед на пусте и тихе равни.
Са русе његове косе башлик се спустио доле,
А бели, широки бурнус груди му покрио голе.
То беше Бен-Касим главом... Кô путник с далских мора
Он гледа у чудно вече с развала браминских двора,
И целу његову душу обузе суморна сета
Над спомеником мрачних, минулих и древних лета —
А сова с развала кличе и месец на небу сија,
И ветар суморно душе и црни кипарис нија.

ОБУЋАР И ЊЕГОВ СИН

У мрачној прљавој изби, у очи Лазаревог-дана,
Сеђаше обућар бедни за ниским и старим столом
Крпећи брижљиво нешто. Пламен је лојалне свеће
Озаравао бледо убоге и влажне куте,
Станиште нужде љуте.

А у буџаку једном, где мемла царује права,
Син жалоснога крпе на црним ритама спава,
И сања сутрашњи празник: кô лица анђелски чиста
Око Исуса Христа.

Многа се скупила деца. Зелене палмове гране,
И звекет звонца јасних свечаност казује њину,
И дете дисаше бурно, и у сну запева јасно:
Осана Давидовом суну!

И стари крпа се трже. Он речи појмио није,
Ни наду на лепши живот, која се у њима крије —
Али је певање чуо, и нежна туге га узе.
И кратки отури чекић и тврдом, жилавом руком
Обриса топле сузе.

МОЈОЈ МУЗИ

С небесне висине своје, кô светли ђеније мира,
Ти си ми пружила лиру. И колебљиви дух
Прену се од гласа твога, и гордо потресе лира
Мој очарани слух.

И препорођен тако, под заставом слободе
Мој дух се глупости смејо на њеном шареном трону
И грубој сокачкој луди, и робу салонске моде,
Нарцису фанфарону.

Векови минуше тако. Древни се идоли скрише,
А разврат једнако живи и груба сила с њим,
Ја се колебам с нова, и ја се не смејем више
Над смрадним гробом тим.

Спустивши клонулу главу на своје уморне руке,
На развалинама духа ја нађох изворе туге:
Но глуви за речи твоје, не чуше небесне звуке
Ни власници, ни слуге.

И сад не тужим више. Застор је подигнут свети,
И кип Саиса древног обнажен сад је тек:
Живот је оргија гнусна, над којом без трага лети
За веком мрачни век.

СОЛОМОНОВО ПРОКЛЕТСТВО

На царски, велики сабор, пред своје владарско лице
Соломон гласнике посла и позва безбројне тиге,
И тиге дођоше одмах. И већ се седница спрема,
Но ласте јоште нема.

И тако кад сабор скоро и царско весеље прође,
Уморна, са даљнег пута, и ластва пред цара дође,

И за трпезу седе. А кад се најела жита,
Онда је Соломон пита :

Где је толико била? А ласта овако рече:
„Тамо где вечно блага зорица освиће рана,
И бујна Палмира цвета и река весело тече
Под небом Суристана.

Тамо је пролеће вечно. По миру и самоћи
Ту звучна сантура звони у плавој, чудесној ноћи,
И многи фењери светле и бледа кандила горе,
Кô разнобојне искре, кô сиње огњено море.

*

Цару се учини криво и ласту осуди тада,
Да путник вечити буде у земље, где магла влада
И снег покрива равни. Кô весник топлијих дана,
Да вечно летети мора
Са древних Ливанских гора
И цветних, раскошних поља топлого Суристана —
У пуста и влажна поља, где киша јесења пада
И Бореј с леденог трона поноћним земљама влада.

ДАНАЈА

Некад је громовник, силно заљубљен, ишао теби
Са златном, обилном кишом. Но светла младост је прошла,
И ти снуждена стојиш на њеном обронку травном,
Јер старост већ је дошла.

Време је изрило боре по твојем чеоцу тавном —
И златне нестаде кише,
И громовника с њоме. На олтару љубави твоје
Ни бакар не пада више.

Л О Р А Л А Ј

Пре много тамних лета,
Где Рајне трепери сјај,
Где тихи Бахарах црета,
Живљаше Лора Лај.

Тајнама њених чари
Очаран беше тад
Многи калуђер стари
И многи војник млад.

У древној замку њеном
Порочни влада кâл,
Под замком с мутном пеном
Шумори бурни вал.

Лепотом женских дражи
Нудила сваком рај,
Ал' зато срце тражи
Вештица Лора Лај.

Из древног зато града,
Господар или роб,

Без срца оста тада
И срамни нађе гроб.

Символи своте тајне
За њу су симболи зла,
И вали тихе Рајне
Надежда вечног сна!

Невиност проли сузе,
И призва Божју власт,
И Господ онда узе
Од Лоре њезину страст :

Борама покри чело,
Раслаби њезин глас,
Исуши њено тело
И снегом покри влас.

Презрена, оде Лора
Где вали бију град,
И с града, одозгора,
У Рајну скочи тад. —

Ал' од тад сааке ноћи
С обала шуми вај :
То јеца у самоћи
Вештица Лора Лај.

ВЕЧЕ НА БРОДУ*)

Горе на равном крову, гомила Турска седи
И стари некакав дервиш. Он сетно у жице бије,
Тихо, суморно пева. Месеџ је изгрејо бледи
И тама обале крије.

Ено и Ада—Кале где празни чардаци стоје
Као скелети страшни. Крај платна сурваних давно,
Убоги рибари блуде и мреже бацају своје
Кад вече онеми тавно —

А брод се с тутњавом жури, и звуци суморно звоне
И песма премире тужно. Не схватам, не појмим речи,
Ал' с болном некаквом мишљу на душу падају оне,
Тако речито песма и тако сантура звечи!

БАБАКАЈ

Црн, растављен од пољана зрачних,
Ту се Дунав о кланце разбија,
Лаки чун се као перце нија
Изнад стене и провала мрачних.

Наваљене рукама титана,
Древне горе почивају с миром;
Мир је вечни окувао широм
Споменике изумрлих дана.

*) Ову је песму први пут штампао часопис „Мисао“ Св. за август 1922.

Ту ступаше у времена стара
Легионар преко мрког стења,
А у дане бурног пресељења
Страшне чете Хуна и Авара.

Изумрли древни великани,
Силне војске и војводе оне,
Од Кавказа до грозне Шалоне
Што им поља бејаху мегдани!

Вали брује... Но над хуком речном,
Што с грмљавом око њега стиже,
Сâм Бабакај суморно се диже —
Мрачан борац на бојишту вечном.

ТУРСКА

Кô изумрли давно, преда мном градови леже
И мирна, убога села. Са мрачних домова њини'
И древних, камених платна, вињага густа се вије,
Ил' шуми на висини,

И као прастаро гробље лиснатом мрежом их крије.
Ено на суром вису урвине вековне стоје
Кô страшан, огроман скелет... Кроз окна њихова пушта
Сањиво шумори ветар и ниче висока трава
Суморног заборава.

Изгледа, као да човек ни руком дотакô није,
Што су столећа бурна одбила у мрачном ходу
Са кула и платна градских. Ту гњездо јеина вије,
И змија одвратно мили и гуштер по травном поду.

ЈУТРО НА ХИСАРУ КОД ЛЕСКОВЦА

Са пустих, далеких поља јутарња магла се диже,
И хладни ђарлија ветар. У граду живот се буди:
Тамо убоги ужар износи мангале своје,
А тамо суморни турчин озбиљно ножеве нуди,
Или замишљен пуши;
На мушком његовом лицу мрачна се замрзла збиља
А бол у крепкој души.

Чуј! У долини тамној затутњи недељно звоно...
Јелен се у гори прену и журно подиже главу,
И пошто окрете поглед на зрачно пурпурни исток,
Он журно у скоку наже и оде у маглу плаву.

* * *

Плашљиво и мило лане, остави играчке своје
За жртву свештених пената...
О, ја разумем огањ, што груди загрева твоје,
И страх, који те хвата.

Ја знам шта будна сневаш у тихе, звездане ноћи,
Кад с ока твога бежи детињски, ведри сан,
И чије име с плашњом спомињеш у самоћи,
И зашто с тугом чекаш празнично светли дан.
Остави играчке своје. Лутке и лутка нека,
Не забављај се тиме.
Ах, зашто црвениш, лудо? Та лутак лепши те чека...
Но, ти му знаш већ име.

КОРИНТСКА ХЕТЕРА

Крилата божице моја, хајдемо у доба оно,
Кад Хелагабала Август владаше богатством Рима;
Хајдемо у цветне земље, где Тибар весело шуми
И седам подножја љуби, нежно се грлећи с њима.

Са равног Марсовог Поља, гонећи кочије златне,
Задоцњен жури се квирит и у град уморан стиже;
Фркћу уморни коњи и лаке кочије лете,
И по глаткоме друму вихор се прашине диже.

Поноћ је одавно пала и месец на небу светли,
А поморанца слатка мирише у самоћи —
И Рим почива мирно. По кашто бахат се чује,
То стража ликтора блуди и кличе по тавној ноћи.

Стубови Капитола и горди Пантеон с њима,
Кô црне, огромце масе дижу се у небо горе,

И Тибар јасније шуми. Но близу форума самог,
У храму Изиде бледе, звуци се весели хоре:

То Хелагабала Август саиску божицу слави,
И с њиме претори силни. Крај царског његовог трона,
На копља наслоњени, четири Сармата стоје,
Кô слике титана мрачних, кô тучне статуе Крона.

А ниже, крај царских ногу, под венцем питомих ружа,
На степеницама златним коринтска хетера седи;
Она је подигла очи и страсно Августа гледа,
И пламен љубави блиста са њених образа бледи'.

Веселе ври и бруји... Између стубова древних
Гомиле развратних жена са дивљим криком се вију,
Свилени пеплони њини по поду мраморним пали,
Што собом стидљивост чедну и женске лепоте крију.

Но ко је тај бледи младић, што тако усамљен седи
На пустој тераси храма? Он, жељан вечерњег мира,
Бледо, високо чело, на стуб је притискô хладни,
На коленима светли сребрна и звучна лира.

У цвету младости прве љубљаше Ипоник Хелу.
И јутро живота њиног радост је красила штедро;
На глас љубави њине оживе природа цела,
И сиње, дубоко море, и небо, плаво и ведро.

На цветној обали морској они су седели често
У светле вечери мајске. Са тавних коринстких гора

Ветар је мирисним дахом мрсио њихове власи,
И они слушаху с чежњом шуштање мирнога мора.

Кô црне њихове власи, тако се и жеље њине
Плетоше у један венац. Под буром детињске страсти,
Подобно мајскоме цвећу, они се свијаху дружно,
Пијући из златне чаше невине љубавне сласти,

Ах, никад небеска љубав не нађе за лице своје
Чистије огледало од њиних невиних душа:
Светло кô капи морске, а нежне кô слатки уздах,
Што га Психеја драга са тајним трепетом слуша.

Но свану и дан жалости. У тихи Корински Залив
СТИГОШЕ једнога дана синови гордога Рима
Са галијама својим. А кад се кретоше даље,
Узеше и лепу Хелу, и Хела отиде с њима!

Да је кипарис црни покрио огњиште њено,
Ипонику би било светлије и лакше тада;
Ал' он је пружао руке на сиње, далеко море,
Лијући на врели песак сузе љубавних јада.

Тамо, куда је некад са Хелом блудио сраћан,
Сада је с безумним болом клицао њезино име;
Он је седео самац на пустој обали мора,
Где је у светле ноћи и Хела седела с њиме.

Но ипак не беше самац. Погружен у болу своме,
Он звучној поклони лири све звуке младости вреле:

Он је прстима својим из њених сребних жица
Извио чаробну песму у славу невине Хеле —

И с лиром и тугом својом остави пољане родне;
И вале Јадранског Мора здравећи звуцима сетним,
И поник у Рим се крете. И, ево, усамљен сада
Он сања о даљној земљи и њеним пољима цветним.

У дому разврата гнусног он сања обале пусте,
Где стоје спомени вечни за ране његовој души,
Он чује потмули ропот Јегејског сињег мора.
И види галеба јато што над њим кликтањем кружи.

И струја љубави прве обузе његове груди,
И жарки, чудесни пламен запали његово лице,
Он диже високо чело и косе забаца бујне,
И страсно, несвесно, дивље удари у њене жице.

И звуци јекнуше благо и јаче и јаче грме,
И распршташе се силно под сводом мрачнога храма;
Зачуђен диже се Август и баца к тераси поглед,
Где звуци звоне и јече и бледа царује тама.

Престаде весели шапат између стубова древних,
И полупијане жене јурнуше до царског трона.
Јер грозни, пророчки звуци грмнуше над њима силно,
Кô тутуњ подземља мрачног, кô узвик гневнога Крона —

И затим, тише и тише, јецаху сребне струне,
И премираху болно и тихо њихови гласи,

Као молитва чиста, кô уздах невине душе,
Ил' ко последњи јаук, с животом који се гаси.

Хетере рукама крију све тајне лепота својих,
И као плашљиво стадо збиле се у густу таму,
Јер осећаху тада, у чудном овоме часу,
Присуство највишег оца у мрачном, развратном храму.

А када последњи удар огласи сводове хладне,
Женски, очајни врисак проломи тишину нему:
Коринтска хетера лепа угледа свирача бледог,
И по степеницама светлим безумно полете к њему.

Ипоник познаде Хелу. Крај кипа Изиде бледе
Она у болу паде... У храму тишина влада,
Четири Сармата снажна приђоше трупини њеној,
И бледо, мртвачко лице са тогом покрише тада.

*

Кличе весело галеб над плавом пучином мора,
И мирта сладосно шуми под небом жаркога југа —
И песма од некуд грмну. Уз удар сребрних струна,
Извесно левента неки поздравља срдечног друга.

ВЕКОВНИ СТРАЖАР

Код просека, древног града,
Где с тутњавом Вардар стиже,
Кô огромне развалине
Под небо се стење диже.

На висове стења тога
Не достижу живи људи,
Ту једино дивља коза
Кроз урвине мрачне блуди. —

У подножју Вардар шуми
И високо баца пене,
И с тутњавом ломи вале
О вечите, хладне стене.

Ал' над висом, штô се диже
Парајући магле плаве,
Живи један сведок стари
Српске снаге, српске славе.

Пет векова он стражари,
Без одмора и без смене,
Пет векова он стражари
С ове страшне, суре стене.

А тај вечни, сури стражар —
То је царски орô стари
Над суморним урвинама
Столећима што стражари.

Он облаке крилом туче
И огњене муње баца,
И кликтањем оглашава
Дивну славу праотаца.

И туђинац чује усклик,
Са висова што се хори,

И застрашен дуго блуди
По суморној, тавној гори.

А кроз кланце бурни Вардар
Са тутњавом баца пене,
И ломи се с мутним валом
О вечите, хладне стене.

СМРТ КАТОНОВА

Кад су пред царским мачем, код Тапсе и Фарсале,
Квиритске легије грозно са древном слободом пале
И тиран, под царским венцем, лукаво праштајућ' свима,
Сурово погази ногом свештене законе Рима —

Тада се на супрот њему подиже сенатор један.
Он презре лукаве молбе, слободе и правде жедан:
„Умрла слободо римска, тако ми квиритске среће,
Свет може дворити њега, ал' Катон грађанин неће!“

И Катон одржа клетву. На гозби код свога сина,
Он призва Корвуса храброг на пехар самоског вина,
И кад је Утику малу покрило суморно вече,
Он мач загрли тада и мрачно, с уздахом, рече:

„Буди ми још једном веран, о друже времена славни',
За славу врлине римске, што нагло у нама тавни;
Крвави диктатор Цезар, подобан мрачноме Богу,
Са својом бешчисти руком свештену грађанску тогу.

Ко ће да форум штити, кад часних грађана нема?
Кад храброст тирану служи, а сјајни Капитол дрема?
Кипарис гробницу крије и густа, зелена трава,
Где, с чистом љубављу к роду, праведни Тулије спава“.

Тако збораше Катон. Кад поноћ суморна дође,
Роб један упали факљу и Корвус са гозбе пође;
И Катон отпусти сина, што оде готово с плачем,
А за тим, разгнурв тогу, страшним се удари мачем.

И онесвешћен паде. Пробуђен у пустом трему,
Дигнувши над главом факљу, роб један прилете к њему,
А одмах, за робом својим, и син се Катонов трже,
И журно дошавши оцу, лекара доведе брже.

Силвије, чувени лекар, ученик мисирских мага,
Увеза пробијен трбух и насу мелема блага.
И свест се Катону врати и крвца преста да тече,
Он поглед обрати сину и сталним му гласом рече:

„Нека је проклет и презрен лукави избраник рода,
Што мирно пред собом гледа, кад земљи мре слобода,
Боље је презрети живот, у ропство који нас баца,
И, веран слободи, сићи у крило праотаца“.

Кад сврши разговор овај, он страшно изврши дело:
Раздерав завоје своје утробу дохвати смело,
И залуд прилете робље — утроба пуцати стаде,
И Катон завали главу, и мртав пред сина паде.

МРАМОРНИ УБИЦА

За време Анцела славног живљаше у древном Риму
Силвије, убоги вајар. Под кровом нужде и јада
Он је трајао дане, непознат и презрен често,
Смрт гладну гонећи мучно заслугом скромнога рада.
Међу светила римска запојен насладом таштом,
Силвије ступао није са својим издртим плаштом
И својом анђелском тугом. По какав пропали племић,
Ил' бекрија свирач, са шпадом и гитаром,
Друштво је његово било. Јер он је волео песме,
А њих је скитница свирач певао с љубавним жаром
Бијући у гитару. Тако је, у друштву с њима,
Пјанчио по кашто сву ноћ по крајњим крчмама Рима,
Забачен од целог света.

Сунце се гасило јасно,
Када се Силвије једном од куће подиже касно.
Вече је пролетње било. Под небом црне се ждрали.
О пусте обале реке ломе се румени вали,
И магла увија равни... У топлој његовој души
Звук тајне, нејасне среће зазвони болно и драго,
И вајар, несвесно чисто, у стару капелу уђе,
Из које молитва бруји уз пратњу оргуља благо.

Било је вечерње свето. У тами и тишини
Трептаху небесни звуци божанског Палестрини,
Кô усклик његове душе. Пред самим олтаром светим,
Са црним дугачким велом, клечаће некаква жена.
Плаве и сузне очи она је подигла горе,

Кô бледи анђео туге. Свилена одећа њена
У складним борама својим падаше по поду доле,
А њене скрштене руке бејаху до пола голе.

За ким плакаше тако? И ко је управо она?
То бедни, убоги вајар није ни знати могô,
Но он је дрхтао често. Од ове вечери чудне
Протече вечери доста и дана протече много —
А од ње ни трага више. Но туга, што здравље руши,
Учини од тада преврат у болној његовој души.
Силвије од ове ноћи сто пута осети јаче
Сву пустош живота бедног и ништавила свога!
Од сада је банчио чешће, кашто се по крчми тукô,
Хулећи одвратном псовком и људе и самог Бога.

Тако једаред пијан дохвати челично длето,
И поче резати мрамор, без мисли и без плана,
За неком несвесном тежњом. И слика чудесне жене
Из кладне, мраморне грудве искрсну једнога дана.
Силвије замишљен стаде. У помраченоме уму
Он је будио слике од ране младости своје,
Он се је сећао лица, што давно некада виде,
Ал' није дознати могô од куда то? и ко је?

Скрстивши уморне руке он дуго стајаше тако,
Тако га и равна поноћ пред ликом каменим нађе.
Напољу мртвачка тама ... Силвије безумно викну,
Кад страшна, чудесна слика с мраморног подножја сађе,
И тихо приступи њему.

„Чудиш се!“ ускликну она,
Слазећи нечујно чиста са свога мрачнога трона.

„Па ипак, давно се знамо. Од прве младости твоје
Ја живљах у души твојој, и лице небесно моје,
Твој вечити идеал, ево, оваплоћен је сада,
Идеал, што бићем твојим без твога пристанка влада.
Поносит пред целим светом ропски си служио мене
Кô слику чистоте рајске и вечно млађане жене —
Ал' ме видео ниси. Зато сам пред олтаром,
Изишла преда те једном са светим небесним жаром,
Кô сузна Ниобеја. Заклоњем у тишини,
Твој светли духовни поглед од тад је дражи ми био.
Твој живот рад мене беше. И ти ћеш умрети сада,
Јер ја сам чаробни лептир, а ти си чаура био.
Јест ти ћеш умрети сада. Сав позив живота твога
Свршен је с рађањем мојим, по вољи самога Бога;
Али ће Римљани сутра с дивљењем гледати мене
Кô образ врлине чедне, кô узôр најлепше жене“.

И страшна, мраморна жена рашири камене руке
И притиште га силно. На усне његове младе
Она ледене усне приљуби безумно, страсно,
И душу његову испи. Силвије на земљу паде,
И рука суморне смрти дотаче његове веђе,
А дивна статуа мирно на своје подножје пређе.

А В Г У Р

Под ударцима тешким падоше капије свете.
И с дивљом, помамном виком јурнуше хришћанске чете
Кроз древне улице Рима. У крви и прашини
Лежаху трибуни римски, од страшних мачева њини’,

И центуријони и горди легати с њима —
И огањ озари небо са седам хумова Рима.
Огромне, пламене руке он диже у небо горе
Кô страшан, огњени колос... Кроз бурно огњено море
Јахаше Аларик силни уз звуку звонаца јасни',
За хоругвама светим и хором отаца часни',
Те Деиш певају они носећи заставе свете,
Око њих шлемови, копља и мрачне хришћанске чете.
Гранчице зелених врба и јасних звонаца звука
Оглашаваху нежно освитак новог века
Над развалинама Рима. У страшном овоме боју
Препорођени дух је славио победу своју.

Дан се клонио ноћи. А спровод иђаше ближе
Кроз тесне улице градске где храм се Сатурнов диже.
Јасно су звонила звонцад по мраку и даљини,
И звекет мачева оштрих, и врисак жртава њиних
На степеницама сјајним. Између колона вити'
Очајно, последња борба помамно заче се бити.
Са кратким копљима својим, дигнувши штитове горе,
По дворанама мрачним страшни се хришћани боре.

Тада се на прагу храма великог Сатурна бога
Појави огроман авгур. Свештена његова тога
На левој његовој руци лежаше прибраним крајем,
А црне његове очи блистаху пророчким сјајем.
Као Сатурно вечни, он краљу приступи ближе,
Грудима препречи улаз и силну десницу диже.

„Стани, ускликну старац, победом опијен царе!
Поштеди крзавом руком богове и олtare,

Символе истине вечне. Кô заштитници Рима,
Векове трајаху они и ми се клањамо њима.
Док сулуд у њима види камене идоле само,
Мудрошћу муж украшен божанство налази тамо —
Које га истина води. И шта је истина сјајна,
Но тежња к доброту ићи, та вечна, небесна тајна?
Ради истине ове поштеди олтару свете,
И одби од храма овог крваве и дивље чете.
Не учи војинство своје да вечне богове руши.
Јер тако саблазан ниче у њиној суровој души,
Саблазан, где пуста маса добива навику холу,
Да бога измишља себи по своме произволу,
А маса болник је вечни. Њу питај од чега пати,
Ал' сама себе да лечи, то несмеш никада дати,
Јер мудрост богови шљау на своје избране главе,
Да воде народе собом и име њихово славе.
И ти, човече срећни, што своје победе бројиш,
Зар незнаш на чијем прагу кô сенка немоћна стојиш?
Праг је векова ово. Са њега Сатурно греде,
И своју сопствену децу у глади вечитој једе.
Он чељустима грозним прождире народе редом,
И нема божанства другог над главом његовом седом,
Осем истине једне, која се у њему скрива.
Над гробом таштине људске божанска воља је жива“.

Тако заврши авгур. Аларик удари хата,
Јаросно обори копље и јурну на главна врата,
Где стража храмовна стоји. И копље заблиста саде,
И седи, огромни авгур на степенице паде —
И метеж крви поче. Са буктињама сјајним

Јурнуше ритери духа по одајама тајним.
Крваво тоњаше сунце за даљне брегове Рима,
Где шуме хоругве свете и оци ступају с њима.
Те Деист певају они, носећи заставе свете,
Око њих шлемови, копља и мрачне хришћанске чете.

КРАЉ РИЧАРДО¹

У Товеру радост тече,
Краљ Ричардо гозбу прави.
Он победу сјајну слави,
Што код Јорка с братом доби,
Кад Ланкастре љуто поби
Још у бурне оне дане,
На обали мутне Кане.
У Товеру радост тече,
Све литаври, трубе јече;
Наоколо, око трона,
Поседале дворске даме,
Лепе као звезде саме —
И синови Албиона,
Све племићи и господа,
Од норманског, древна рода.

А над јоршњим долинама
Гавранови црни лете,
Где у општим гробницама

¹ Први пут је био натпис: *Le Roi s' amuse.*

Ланкастерске леже чете.
А суморне, мутне магле
У долине силно нагле.
Над Товером радост тече,
Све литаври, трубе јече.

Мир настао, нема рата,
Не удара брат на брата,
О рату се и не снива —
Све се топи и ужива.
Мач се носи од јордама,
На усладу дворских дама —
Ил' да диже само звуку,
Ил' њим да се нокти секу.

А баш тада на уласку
Владачке сјајне зграде
Ирски један витез паде
Са поруком, која гласи:
„Устај горе, господару,
Спаси себе, круну спаси!
На обале Албиона
Ричмондо је синоћ стиго
Он је дрско против трона
Бунтовнички барјак диго,
На њему су речи холе:
С тиранином гадним доле!
И пре него сване зора,
И пре него поноћ мине,
Затрештаће трубе њине

Са обала сињег мора.
Бунтовници, кô да ничу,
Под барјак се тако стичу“.

У Товеру песма стаде,
Занемеле цуре младе,
А Ричарду златни пехар
На степене трона паде...
Он загрми са свог трона:
„Ај на ноге, храбра децо
Слободнога Албијона!
Заиграјте добре коње,
И у помоћ хајте к нама!
Ти гласниче злога гласа,
Дозови ми овог часа
Племенитог Бекингама“.

А бсш тада на уласку
Владачке сјајне зграде
Други витез журно паде:
„Господару! Међу нама
Нестало је Бекингама.
Подли херцег, несмем крити,
На запад се с војском кренô,
С Ричмондом га данас ено.
Сутра може овде бити.
И он војну против реда
Отворено проповеда“.

Засијаше краљу очи,
А мрак уви гордо чело —

Задрхта му срце смело,
Он помамно с трона скочи:
„Нека бежи кукавица,
Наш мач ће га наћи свуда.
Тога дана задрхтаће
Од крвавог нашег суда!
Заповедам верна децо:
Нек се народ наш позове,
Да припреми војске нове —
Британија нека прене,
За државу и за мене“.

А баш тада на уласку
Владачке сјајне зграде
Трећи витез мрачан паде.
Глас му дрхти, чело гори,
Он Ричарду краљу збори:
„Британија сва се диже,
На западу и на југу...
Младом графу народ лети
Кô најбољам своме другу.
Сав се Валес усколебô,
А заставе бунтовника
Помрачиле само небо —
Све се дигло против реда,
Све издају проповеда“.

— „О неверна отаџбино,
За неверства гадна твоја
У прљаве твоје груди

Поломићу копља своја,
А за подлост према нама
Најстрашнија казна чека
Издајника Бекингама“.

У Товеру песме стале;
Литаври се већ не хоре —
Но убојне грме трубе
Кроз валијске мрачне горе.
Смрт се страшна тамо дели,
Краљ се више не весели.

На босвортским долинама
Већ гаврани с криком лете,
Где у општим гробницама
Ричардове леже чете —
Где слободна јече звона,
Где се хоре песме свете
Слободнога Албиона.

ПРАЗНИЧНО ЈУТРО

Освануло јутро красно,
Одлетио благи сан;
Са истока сунце јасно
Васкрсава светли дан —
По травици роса светли,
У даљини поје петли.

Осветљена црква стара,
Лелуја се лаки дим,
А молитве из олтара
У небеса лети сњим.
Све празничним духом дише,
Све је светло и мирише.

А анђели хранитељи
Невидовно шире лет,
Да у светлој обитељи
Благослови смерни свет.
Шум се чује с крила њини'
Са молитвом у висини.

Дан осваја... Магла плава
Лети, где и ноћни мрак;
Златно кубе озарава
Сјајног сунца топли зрак;
Роса пада, цвеће ниче,
И под небом шева кличе.

ПЛАЧ АФРОДИТЕ НАД АДОНИДОМ

О звезде на висини,
Чујете л' моју тугу?
Ја плачем у тишини...
О, Ехо, по даљини,
Поклони гласак другу,

Што блед и мртав лежи
У суморној долини.

Кô кедар оборени,
Кô цветак миришљави,
Он ћути... Тешко мени!
Његове бујне косе
Несташни ветри носе.
А руке, што су сретно
С дивљим се вепром биле,
Без моћи и без силе,
На тле су пале цветно.

Где сте ви, миле зоре,
И ви пролетњи дани,
Кад је божанском ногом
Блудио по пољани —
И звонким својим рогом
Гонио снажног вепра,
Суровог, страшног звера,
И лава и пантера?

О, источниче живи
Сребрне горске струје!
У жарко подне ту је
Тражио одмор благи
Мој нељубљени драги.
Ту сам, у тавне ноћи,
Мамила песмом њега,
И тужна, у самоћи,

Спустивши руке своје
На своја бела крила,
У твоје бистре вале
Бисерне сузе лила.

Ја ћу, без миле наде,
И од сад њега звати —
И с тугом спомињати
Његово слатко име.
Ја ћу, у ведре дане,
Блудети кроз пољане;
И у свом боном санку,
У ноћи и уранку,
Довека бићу с њиме.

Ви травне, вите стазе,
И ви пећине горске,
С прохладним, благим миром,
И ви обале морске,
Чувајте спомен друга.
Ти, Ехо, носи широм,
С мирисом и зефиром,
Са орошена луга
Адонидово име —
И сваки цветни кутак
Испуни само њиме.

Вече се спушта благо
С мирисом и мирином.
И ветар бије с гора,

И чајка тромо кружи
С обале сињег мора
Над равном површином.

Застани, сунце сјајно,
Буктињу још не гаси,
Да гледам чело бајно,
Да гледам густе власи.
О Фебе, бледи Фебе,
Ти светли у самоћи...
Сузама молим тебе:
Светли нам, бледи Фебе,
У брачној нашој ноћи.

Ви звезде на висини,
Видите л' моју тугу?
Ја плачем у тишини...
О, Ехо, по даљини,
Поклони гласак другу,
Што блед и мртав лежи
У суморној долини...

ЉУБАВНА ПРИЧА О ДОНУ НУНЕЦУ И ДОНА КЛАРИ

У Севиљи цвета ружа,
Удовица дона Клара,
А ту ружу жарко љуби
Дон Нунец од Алкантара.

Дон Нунец је млад хидалго
С мамузама и гитаром;
А волô је нежну дону
Свим млађаним својим жаром.

И на дану и у ноћи,
Он о њојзи само снива:
Он је зове тако нежно,
Ал' она се не одзива.

Већ две ноћи како пева
Дон Нунец од Алкантара,
Ал' кад паде треће вече
Смилова се дона Клара.

Она посла седог Мавра,
Да проведе младог дона
Кроз одаје њених двора
И редобе од колона.

Млади Нунец ишао је,
Где га позва лепа срећа;
Забацивши звучни гитар
На широка своја плећа.

Мамузе му ситно звече,
А мач звони о степене...
Он је дрхтô, кад је стигô
До мирисне собе њене.

Већ две ноћи и два дана
Како страстан заспô није;

Већ две ноћи и два дана
Како слатки отров пије.

А кад свану трећа зора,
Он пољуби дону Клару,
И забаци русе косе,
И удари у гитару:

„У Севиљи цвета ружа,
Удовица дона Клара,
А ту ружу жарко љуби
Дон Нунеџ од Алкантара.

И на дану и у ноћи,
Он о њојзи само снива.
Он је зове тако нежно,
Ал' она се не одзива!

Већ две ноћи како пева
Дон Нунеџ од Алкантара,
А кад паде треће вече,
Смилова се дона Клара.

Већ две ноћи и два дана
Како страстан заспô није;
Већ две ноћи и два дана
Како слатки отров пије.

А кад свану трећа зора,
Он пољуби дона Клару,

И забаци русе косе,
И удари у гитару:

Склопи очи, злато моје,
Одмори се, слатко лане,
Ја ћу стражар да ти будем,
Док румена зора сване“.

Тако пева младо момче
У љубавном своме жару,
Ал' и она сад се диже,
И удари у гитару:

„У Севиљи цвета ружа,
Удовица дона Клара,
Ал' ту ружу не познаје
Дон Нунец од Алкантара.

Он је слушô о лепоти,
Ал' јој није видô лица:
О, хидалго, о хидалго,
Ја сам њена собарица.“

Засмеја се несташница,
Насмеја се и он благо,
И прошапта љубећи је:
„Па најпослед, што му драго.“

ДОМОВИНИ

Нико се, канда, не жури више,
Да вида твоја скрхана крила —
Ни мача нема, ропство да збрише —
О земњо драга! О земљо мила!

На гробу твоје прошлости славне
Садашњост лежи распета, бледа:
Кроз густе вео поноћи тавне
Будућност чека, па зору гледа.

А време иде лаганим гредом,
Да тужном робу окове смрви:
Не часном борбом — већ гором бедом,
У бурно море рођачке крви.

И једног дана сунчеви зраци
Суморно пашће за плаве горе;
Укрстиће се пламени мачи
У сусрет, можда, светлије зоре;

Трепет и страва паклена, љута,
Покриће место крвавог боја —
И сваки јаук стократно пута
Преломиће се кроз недра твоја!

И сине л' зрачак слободе миле.
Ти опет нећеш слободна бити!
Зовне л' те спомен прошлости биле,
Ти ћеш се сама у гробље крити!

Јер никог нема на свету више,
Да вида твоја скрхана крила —
Ни мача нема, ропство да збрише —
О земљо драга! О земљо мила!...

ВОЈВОДА ЛАЗАР 1539

(МОНОЛОГ)

Над врхом крста златна
Сунашце тихо светли;
Будућа слава то је,
То весник среће лети,
Лети крај звезде бајне,
Да плете венце сјајне.
О славо лепа!
Како си дивна, мила,
Како ти лепо краси
Слободну главу слободна круна!
И земља, крви пуна,
Ено се прену, диже....
Суза ми сузу стиже
Из болног ока мога;
Радосни дани то су,
Нек прсне крвца моја!
Стамболе, врата твоја
Пропашће разорена,
Минаре пашће доле,

Пљуснуће Босфор-море,
Јекнуће слава стара,
Данак ће доћи бољи,
Никнуће зора рујна.
О теци, крви бујна
Војводе Лазара! —
Хај, како лепо светли
Знамење српских дана;
Ој, како крвца лети
Из мојих тешких рана,
А са њим уздах многи!
Гаврана јато врано
Грохотом гласа свога
Опело чате тужно
Врх царства сурванога.
И силни милиони
Дигнуће главе горе,
Српско ће пљуснут' море
Кô крвца што тече моја.
Турчине горди,
Пропашће слава твоја.

У НОЋИ

На мутном небу облаци се слећу,
Студен ветар душе кроз маглу и мрак;
А поноћне сѐни лагано се крећу,
Да нечистим дахом обесвете зрак. —

О, почивај, срце, спокојно и благо,
Жеђ праведних жеља у недрима кри',
Јер све, што је теби и мило и драго,
У дубоком санку почива и спи.

На попршту гордом праотачких снова
Хладна самрт коси лепоту и крас,
А јекну ли узвик и кроз поља ова,
Тушног роба то је умирући глас!
Ах, ал' нија труба што гробове буди,
Која крвцу пали, да пламти и ври,
Јер Бог вечне правде, векова и људи,
У дубоком санку почива и спи.

Само бледа звезда уздања и наде
Свод небески краси и расипа зрак,
Као чисти анђо што се у ноћ краде,
Да разгони таму и разбије мрак. —
А небо је мирно и милости нема,
Да слободној земљи запевамо ми,
Јор окован титан, што ужасе спрема,
У дубоком санку почива и спи!

Шта? Зар цветан венац, што јој чело краси,
Сипајући мирис заносљиви свој
На њезине миле девичанске власи,
Да мирисом плаћа подводнике њој?
Невестица тужна! Мутни теку дани,
И суморно с њима тужићемо ми,
Док обманут титан, што слободу брани,
У дубоком санку почива и спи.

МОМЕ ГАРИКУ¹

Гариче, мани занос драг,
Силази с твога трона.
Нек дрвен скиптар носи враг
И круну од картона!
Под скромном сенком дома мог
Спокојство леност пружа,
Где мирно дрема мали Бог
У жбуну мајских ружа.
Ту бурних жеља силна моћ
Не мори људске груди —
Спокојно овди пади ноћ,
Спокојно зора руди.

И ја, кô мирни, добри ђак
Жуковског и Пушкина,
Чим тихи, тајни падне мрак,
Спремићу доста вина.
И с мудрим збором, драги мој,
Обичај то је стари
Изменићемо поглед свој
На многе важне ствари.
И ако мудри овај збор
Неслоге дигне старе,
Утопићемо братски спор
У вино, у пехаре!

¹ Милораду Гавриловићу, члану Народног Позоришта у Београду; песма се тиче ондашњег управника позоришног, пок. Милорада П. Шапчанина.

Ал' ти се ломиш? Поглед твој
Талију само тражи;
Та цели живот дајеш њој,
И њен те немар дражи.
Ах, то је, збиља, живот лош,
Јер оркан често дува,
И то ме само теши још,
Наш ментор што је чува.
Он музу пази као кћер
И њојзи даћу спрема;
Тај човек има добар смер,
Штета, што мозга нема!

Поклоник музе, ради ње
Мамона који кади,
Све што је скромно гони, све,
Кресиду од ње гради.
И тако чува Ментор луд,
Теолог с важним видом,
Талије српске ведру ћуд,
Развратним својим зидом. —
И једног дана вила та,
Невино ово дете,
Презреће редом блага сва
За канкан и балете.

И круна твоја с чела твог
Талијом, драги, самом
Презрена бића дана тог,
Заједно с нашом драмом.

А њена мила, гола груд,
С барјаком срамне страсти,
Позваће к себи занос луд
За роба своје власти.
Јер прво поглед, после над,
За тим се пољуб даје —
А најзад... драги, то је јад,
Најзад се све продаје.

ПОЖАРНИЧКА ПЕСМА

Тиха поноћ земљу скрива,
Све спокојно снева сан
И милине рајске снива,
Док не сване бели дан. —
Ал' спокојство све док љуби,
Док царује ноћи крас,
Јасним гласом труба труби
И страшни се хори глас:
Тра-та-тра-та!

И у мирном часу тада
Засија се румен жар,
Дом се руши, стреха пада
Стресајући дим и гар.
Отимље се сила беса
И развија грозну моћ —

Јаук лети под небеса
Кроз суморну, бурну ноћ:
Ватра, ватра!

Држ'те лестве, воду амо,
У пламену варош ври,
Ал' док врисак лети само,
Ту је помоћ, ту смо ми!
И понова све се губи,
Малаксава адска моћ —
И још само труба труби
У дубоку, мирну ноћ:
Тра-та-тра-та!

ИЗГИНУЛИМ БОРЦИМА

(У СРПСКО-БУГАРСКОМ РАТУ, 1885. ГОД.)

Међ' далеким гробовима,
Што дигоше име наше;
Међ' јунаке оне старе,
Што падоше сатирући
И Татаре и Аваре —
Жртвовасте главе ваше;
Свој сте живот дали роду,
Умрли сте за слободу.

Кад с Витоша ветар дуне
И полети у дубине

Наше миле домовине,
Он ће мирис разносити
Жутог смиља и ковиља,
Што гробове ваше кити —
Од Балканских мрких гора,
До Јадранског сињег мора...

Почивајте вечни санак
У далеком гробљу своме,
Док не сване славни данак
Борбе нове, борбе свете,
Док не стигну наше чете —
Докле снажна српска рука
Не удари на капије
Од Видина и Софије!

ГРАЂАНСКА ВРЛИНА

Строг и узвишен преда ме је стао,
Оружан мачем и гранчицом крина...
Ах, познајем га, и пре сам га знао,
Са светла ума, правде и врлина.
Сталан кô стена, мудар као змија,
Он чува народ и брани слободу,
Чело му ведро, а поглед му сија
Кô јасна звезда на небеском своду —
Он тиранина мачем повргава,
Он белим крином роба увенчава.

У мудрому збору народних отаца
Разговор његов пристојно жубори;
Да, он је једнак и кад клетве баца,
И када речи благослова збори.
Он правду штити а неправду гони,
И срца има спрам бола и туге,
Он теши оног који сузе рони,
Јер су му равна господа и слуге.
А душман ако народу му прети,
Са мачем уме за народ умрети.

Ја га познајем пре много столећа,
Од како служи правди и врлини,
У дворанама државничких већа,
У древној Троји, Риму и Атини.
Видео сам га у мору пламеном,
Што горду Москву у пепео створи:
Он беше већи у пламену њеном,
Но цар велики са којим се бори, —
Његове трубе само успех звоне
Под заставама Марса и Белоне!

Он младост пази. И дарове неба
Очински нежно у душу јој сади,
Одважност лава и чистоћу Феба,
Украше сјајне у грађана млади',
Речју и делом он увек предњачи
У светој служби отаџбине своје;
Речју их крепи, а делом јуначи,
У страшне дане да одважно стоје —

Бранећи народ и његова права,
Кад бура бесни и кад игра глава.

Сутон се хвата... И нејасне сени
У танкој магли скривају се редом.
А он је тихо приступио мени,
Но туга беше на лицу му бледом.
Он никад није тако тужан био,
И нашто брига и бледоћа ова?
Ах, ја сам видѐ, макар да је крио,
Траг на рукама од хладних окова:
Изроди нек' се тога знака стиде,
Он, нема сумње, из Србије иде!

МАСКЕН БАЛ НА РУДНИКУ

И код нас овамо маскен-бал се гради,
Позвати су стари, позвати су млади —
И одбор је склопљен. И тећ ових дана
Позваћемо госте и са других страна.
Председник одбора о свему се стара,
Јер је он одређен да представља цара:
Имаће на грудма орден златног руна,
Али му на глави неће бити круна —
Него, место круне, чаков или капа;
Одборници биће гомила сатрапа.
Крај његових ногу скупиће се звери:
Медведи, мајмуни, мачке и пантери.

Госпођице лепе и госпође младе
Представљаће голе нимфе и најаде.
Та и сам ће Рудник, кад га смеј пробуди,
Од силнога смеја да развали груди.
За весеље такво и за љубав њину,
Сам начелник присто, да преставља свињу.
Једна лепа госпа, али доста стара,
Набавила руво од једног жандара.
Цар је на то пажњу обратио много,
Сваки свога „фаха“ да се држи строго:
Тако смо позвали и једног сељака,
Да представља собом хромога просјака.
Него ту се друштво забринуло цело:
Да ли сељак има просјачко одело?
Једна мудра глава реши збрку целу:
Та нек дође сељак у своме оделу.

*

Ето то је програм, нека свако види;
Пишите нам, Срби, како вам се свиди?

РУДНИКОВА ИСПОВЕСТ

1.

У снежноме руву своме, у времену зиме јаке,
Преда мном се Рудник диже и губи се у облаке.
Над његовом гордом главом двоглави се орб диже,
И кликтање снажног орла у подножје једва стиже —

Ал' не чује Рудник њега, јер он слуша друге звуке
Ти су звуци од окова, што витешке стежу руке.

2.

И он ми је приповедô : „Тамо горе, на висини,
Где двоглави орô кружи и губи се у даљини —
Беху некад сјајне куле. И у њима ведре лица
Владала је, све до скоро, моја лепа невестица :
Сад се тамо коров шири и сурване стоје стене,
И студени, зимски ветар корз одаје звижди њене.

3.

„Једном, кад сам тврдо спавô, задеси ме судба клета,
Њу зароби и одведе разбојничка једна чета.
Ја је зовем свеког дана, ја је зовем сваке ноћи,
Ал' мој узвик вечно тоне и губи се у самоћи.
Но, путниче непознати, када пођеш другом крају,
Ти се о њој разабери: њу *орлови* сви познају.

4.

„Него ово добро пази: овде живи једна тица,
Јејина је име њено, а ноћ јој је заштитница.
У сурване, сјајне куле, чим нестане драге моје,
Овај страшни измет ноћи савио је гнездо своје.
Она бодро пази на ме, да од себе недам јава,
И суморним својим криком мрачну поноћ оглашава.

5.

„Једанпут сам задрхтао са немила њена гласа,
И јуначке моје груди задрхташе од ужаса.

И мој уздах усколеба древне горе и долине,
И потмуло проломи се и одјекну у долине —
И Чачак се силно стресе, као врази да га муче,
И његова света црква по средини с треском пуче.“

6.

Тако сврши Рудник причу и уздахну с горких зала,
А дубока, вечна поноћ над њиме је царевала,
Он зарони горду главу у огромне своје руке,
И ја одох, да не гледам оне боле, оне муке,
А по мрачном, тешком путу истом нога да ми крочи,
Јекну јека... и преда мном засијаше страшне очи.

7.

О авети, гадна тицо, ја познајем очи твоје!
Ал' ти нећеш устрашити узбуђено срце моје:
Једног дана ја ћу звати из окола и даљине
Сва стрељачка наша друштва и њихове подружине,
И на тебе, гадна тицо, о измете вечног мрака,
Загрмеће страховито сложна ватра из пушака.

ОПРОШТАЈНИЦА

Још једна звезда с неба нам оде,
Још један светли утрну зрак,
Још један жених златне слободе
У вечни оде, у гробни мрак!

Скрушени ми смо крај њега стали,
Јер душу нашу потреса јад,
Но сузе наше сведок су мали,
Што душа наша осећа сад.

Зора се буди за српског роба,
Свештене борбе приступа век,
Слобода куца на двери гроба,
Ал' празна вечност одјече тек —

Одзива нема. Ах, смрт је јача
Од жеље што их гајимо сад:
С гусала јасних и бритка мача
Одјек јој неће грмнути тад.

На страшни усклик великих дана
Каћански неће подићи глас,
Кô негда што је са Србобрана
Тиртејским жаром грејао нас.

Ал' дух ће његов вечно да живи
И љубав према народу свом,
Потомак да се раздраган диви
Неустрашимом старцу том.

И та ће љубав, препуна жара,
Грејати топло нашу груд,
Од Србобрана па до Вардара
Гонећи мрачно ропство свуд.

СТЕВАН ВЛ. КАЋАНСКИ

(СА СЛИКОМ)

Кад се сунце за гором угаси,
Кад утрне и последњи зрак,
И звук звона вечерње огласи,
И над земљом зацари се мрак —
Мисо моја у вечности блуди
Над гробницом живота и људи.

Шта је вечно? Је ли жеља ташта,
Самољубље што је извор њен?
Та, ако је живот пуста машта,
Наша жеља то је празна сен.
Сен, која се са животом скрива,
Над гробницом где живот почива.

Ал' ко борбу за слободу бије,
Он за вечни жртвује се над;
Томе живот ништавило није,
Његов светли не пропада рад —
Јер народи и племена живе
И делима великим се диве.

Кад од тебе већ не буде јава,
О узоре, који крепиш нас!
Ни кипарис, ни зелена трава
Неће силни угушити глас —
Глас што грмну од Балканских гора,
До палата царског Петрибора.

Кô дух моћни Кратовца и Хуса,
Кô последник и ученик њин,
Под окриљем племенитих Руса
Бориће се Шумадије син,
Кô ти што си мучну борбу био
За слободу и крв своју лио...

И ако нас горке сузе гуше,
Под ударцем ненаднога зла,
Мирно спавај, племенити душе,
У пределу спокојства и сна:
Твоје име вечно ће да блиста,
Као звезда безгрешна и чиста!

Називна Глава

ПОЗИВ НА ЈУНАЧКУ ЗАБАВУ

Беше негда златно доба,
Кад с престола чиста злата
Цареваше братска слога
Измеђ' Срба и Хрвата.

Љубили се претци наши
И крепили љубав своју
И у послу, и при чаши,
И у миру, и у боју.

Са клобука мрких њини'
Вило се је густо перје,

А по сурој међедини
Алем-камен и бисерје.

Од исконских древних дана
Оцеви су били тића:
Племенитих Франкопана
И јуначких Обилића.

Колевка им била иста,
Једно поље и гробница —
Изнад којих слава блиста,
Сјајном сунцу споредница.

Ту потомак, сиње робље,
О слободи тужно снива,
Где витешко њино гробље
Маховина густа скрива.

Ој, Татранске мрачне горе,
Отворите груди своје,
Шуми, шуми, Сиње Море,
И сведоч'те ви обоје:

Колико су претци наши
Неговали љубав своју
И при послу, и при чаши,
И у миру, и у боју. —

Па још искре ако има
Од љубави, негда веље,

Нек драг позив буде свима
На јуначко на весеље.

Који уме, тај нек бије
Отровницом стрелом лако
Птицу ону за облаком,
Што над свима небо крије.

ДВЕ РОБИЊЕ

(НА СМРТ ПОПА СТОЈАНА)

Две робиње сузе лију,
Оплакују славу стару,
Једна лије на Миљацкој,
Друга лије на Вардару.

Столећима сузе лију
И проклињу ропске дане,
Две сестрице — робињице —
Тврдим ланцем оковане.

Једна зове Обилића,
Да је спасе ропских стега,
Друга зове, с горким плачем,
Јуначкога Скендер-бега;

Ал' на пољу Косовскоме
Мртвачко се диже биље,

Пусти ветри лелујају
Дивљу ружу и ковиље —

А суморно гавран гракће
Са развала града Кроје,
Што се дивно подизаше
У данима славе своје.

Само кадшто пуцањ јекне
И прах смрти замирише,
И на грудма робињица
Још је једна рана више!

Последња је страшна рана,
Јер крв паде крај олтара;
Последњи је грозни јаук,
Што загрми са Вардара:

Та се рана крвљу пере,
Другог њојзи нема лека.
Јер та рана живи срам је
За јунака и човека.

НА НОВУ ГОДИНУ

Срећно нек је ново лето,
Срећан празник свима вама.
Што трајете мучни живот
У невољи и сузама;

Што за кору сува хлеба
Под теретом умирете;
Ал' што васкрс чисте правде
Веровати ипак смете!

Срећан празник свима вама,
Тиранија које гони:
Ал' што сузе разумете
Које лију милиони —

Вама који против ропства
Подижете стег слободе;
Што славите рад и љубав,
Који општој срећи воде.

Срећан празник свима вама,
Мученици са свих страна,
Срећан празник, тужна браћо
Од Адрије до Балкана.

КОСОВСКИ СОКОЛОВИ

1.

„Соколи, соколи, одакле летите,
Са каквих пољана и од којих гора?
Носите ли поздрав нашој царској Жичи
Са Јадранског мора?”

2.

Ил' обале кршне остависте зором,
На којима славна прошлост се одмара?
Соколи, соколи, носите ли поздрав
С бујнога Вардара?

3.

„Ми летимо јутрос простоници старој,
Са којом се Србин вековима дичи;
А с Косова поља доносимо поздрав
Седмовратој Жичи.

4.

„Са гробница славних развили смо крила,
Где је пукло поље суморно и пусто...
Тамо ружа цвета и купина расте,
И ковиље густо.“

5.

Соколи, соколи, ви крилата браћо!
То је свето гробље, са којег сте пошли:
Спустите се, силни, за столове наше,
И добро нам дошли!

6.

Узмите у канце мачеве убојне,
Па станите ближе светоме олтару —
Ви будите снага и убојна гарда
Младоме владару.

НА ПРОСЛАВУ КОСОВСКЕ ПЕТСТОГОДИШЊИЦЕ

Као Христос на Голготи,
Кад га Јуде разапеше,
Векове је Србин страдао,
Ал' на крсту није клоно;
Јер му вера тврда беше,
Јер се Србин у спас надох.

Страдао је, трпео је,
Подносио смртне муке,
И гледао, с крста свога,
Издајнике, Бранковиће,
Где, ко Јуда, перу руке.

И када је уздахнуо,
Награда му синцир беше;
Но ако му одузеше
Царску славу и слободу,
Крепка воља опет оста,
И то њему беше доста.

Осташе му мрачне горе,
Где се Рудник небу пење
И под небом орли боре,
И остаде суро стање:
И ту спомен славе старе
Диже цркве и олтаре.

Пет столећа већ се бори
Мрачно ропство и слобода;

Ал' већ данас Србин слави
Васкрсење свога рода —
И око му нису овде
У Крушевцу, код олтара,
Искупљена браћа дивна,
Које гони судба кивна:
Врла браћа са Миљацке,
Са Неретве и Вардара.

Весели се, царски граде,
Престоницо Лазарева!
Скини знаке туге твоје,
Да јуначки запевамо
Најмилије песме своје:

Отаџбино, мајко мила!
Буди светла и виђена,
Кô и некад што си била
Још у царска у времена.

КРАЉЕВСКА МИЛОСТ

Свршена је светковина. И радост се вије широм,
И млађани краљ Србије помазан је светим миром.

Разлазе се мили гости, што дођоше из даљине,
Па и анђô, који дође, подиже се у висине.

Господ га је послô доле, на весеље нама свима,
Да пољуби младо чело, које свето миро прима,

А Господ му тада рече: „Испричај ми, дете моје,
Што ће теби цветак крина, и што светли лице твоје ?

„Је ли тебе раздрагао помен, који Срби чине,
Те анђелско срце твоје игра данас од милине?“

„О Господе — анђџо рече — јесте красан помен био,
Захвалничке, чисте сузе од слатке сам туге лио —

„Ал' ако су сузне очи, кроз сузе се опет смеше,
Што млађаног српског краља прво дело милост беше

„Зато светли зрочно чело небеснога твога сина,
Зато летим из Србије са гранчицом бела крина“.

СРБИН У РАЈУ

Умре један Србин, незна се од чега,
Али Господ прими у насеља њега,
И рече му Господ : „О љубазни сине!
Доспео си, ево, у рајске висине.

„Ево овде има блага свакојака,
И учених људи, и добрих јунака.
Нек те, дакле, брига и туга не гуши,
Но слободно ишти што ти драго души,“

А Србин ће њему; „О Господе јаки!
Ја бих жељно иско новина ма каки’,

У којима пише шта ли доле раде,
Какве нове сплетке пред изборе граде?“

Окрете се Господ анђелима редом,
И затресе тужно својом главом седом:
„Подајте му, — рече — а шта друго знамо?
Та то један Србин и разуме само“.

ЗАДОЦЊЕНИ ПУТНИК

Не дижу се више са шарених поља
Лагани лепири и свилена стада;
Све обави јесен магловитим велом,
И увело лисје на земљицу пада.

Одлетеле тице у далеке земље —
Само једна јоште путу се не спрема:
Лагана јој крилца поломили људи,
А без крила збора о полету нема!

И под хладним даждем, оборене главе,
Боно тиче снева своје миле сеје:
Како зраком лећу далеко, далеко,
Куда топло сунце целе зиме греје...

И у благом санку из прошлости давне
Болној тици тако протицаху дани;
Нит се из сна креће, нит очи отвара —
И снег тихо веје — да тиче сахрани...

ДОБАР ДРУГ

Ф. МИЛЕР

На зидању неком два друга бејаху,
Чекићима својим радили су рад;
Студени је ветар са севера дувô,
А далеко доле ширио се град.

Раденици пуки обоје су били,
Радили су рада, кад им даде ко;
Образи им беху измучени, бледи;
Сиротињско руво у ритама сво.

Богаташу једном градили су здање,
А помаман вихар витлао је све,
Љуљаху се даске; и сироти људи
Требали су доле да сиђу што пре;

Ал' је доцкан сада! — Припуцаше греде,
И полете с треском све у један ма' —
Само једна даска што под њима оста!...
Они зваху помоћ да им когод да.

О држ'те се само! Помоћ вам је блиска...
Али танка даска повија се тек,
Хладна пропаст зија... Један ветрић само,
Па ће да им сконча мученички век!

Тада рече први: Време дође мрети,
Не може нас даска одржати та,

Тек би једном могла сачувати главу,
Док не стигне когод, да му помоћ да, —

— Брате — рече други — на огњишту моме
Многа нејач чека хранитеља свог...
...Онда ја ћу доле; Бог нека те чува!
И, сети се кадгод и другара твог...

Рече — и у часу поскочио доле,
А гранитска стена прими крвав труп;
Како се је звао? Не умем вам касти:
Ал' је био веран и племенит друг!

КРАЈ МРТВЕ МАЈКЕ¹

ХЕБЕЛ

У сандуку лежи мати,
Лежи, да се не пробуди.
Крај сандука синчић стоји,
Дисати се чисто боји,
Милу мајку да не буди.

Њено тихо, бледо чело,
И свилене њене власи
Миришљаво цвеће краси —

¹) Под именом *Деше* штампана у *Зимзелену* 10 фебруара 1893. стр. 49.

И светлост је обасјава:
Мати спава, мати спава.

И синчић се тихо диже,
Па лагано, на прстима,
Обрте се на вратима;
Ал' се опет натраг врати,
Па с чуђењем чисто пита:
Зар још спава моја мати?

ТИЧИЦА
ТУМАНСКИ

Отворио сам тамницу
Ваздушној робињи,
И пустих малу тичицу
Слободи, родбини.

И она оде певајућ',
У горе зелене,
Кô да се небу дизајућ,
Мољаше за мене.

РАЗБОЈНИЧКА ПЕСМА

ПО РУСКОЈ НАРОДНОЈ ПЕСМИ

Ој не шуми, мајко, горице зелена!
Не узбуњуј моју уморену груд:
Жељно чека мене зорица румена,
Да ме води цару — на потоњи суд.

И цар ће ми рећи: — Чу ли, горски сине!
Истину ми кажи што те питам саде:
Док си жртве секо, док си благо теко,
Јеси л' имо друга у горици млад?

А ја ћу му рећи: — Царе, круно сјајна!
Казаћу ти право што ме питаш ти:
Осим горе *швоје* и деснице *моје*,
Имао сам, царе, верна друга три:

Први друг ми беше поноћ мрачна, нема,
— Она ме ја крила у црн покров њен —
Други верни другар гавран ми је био,
С њим сам увек братски раздељиво плен;

А послењи другар беше оштра сабља —
Њом сам стеко блага и јуначки глас;
Њом сам страха задô на четири стране,
Да задрхти свако, кад се сети нас!

Ој не тужи, мајко, горице зелена!
Не узбуњуј моју уморену груд:
Жељно чека мене зорица румена,
Да ме води цару — на потоњи суд.

ВЕЧЕ НА СЕЛУ

ПО РУСКОМ

Сунашце се јарко у ноћиште скрива,
И вечерњи сутон сеоце покрива:
Све се клони ноћи, увија се мраком,
Још црквица само што се сија зраком.

А с црквице звонца кроз сутон се хоре:
Одмор стиже сутра за све што се море,
Са благим вам миром недељица леће!
И радник се с поља у сеоце креће.

И црква је пуна, сви се Богу моле,
И свећица неброј трепере и горе;
Светиња се шири по светоме храму,
И вечерња песма хори се кроз таму.

А у чистој соби млада мати пева,
Успављује чедо, па чеду припева:
Пред блаженим санком склопи младе очи,
Сутра ваља, чедо, у црквицу поћи:

Молити се Богу и Бог ће нас чути,
Те ће росну кишу по пољу просути,
Сазреће нам жито, кад му стигну дани,
И њиме ћи мајка чедо да захрани.

ЦАР И АБАТ
СТАРА ЕНГЛЕСКА БАЛАДА

Још у старо доба она,
На престолу Албиона,
Ћудљив, љут и сед, и стар,
Владао је Јован цар.

И за владе ове звери,
У пределу Кентербери,
Где се лије сласт и мед,
Живео је абат сед.

Глас његове чудне среће
До цара је стиго веће,
И жељан га узео плам,
Да абата види сам.

„Но мој драги,“ он му рече,
„Ко толико блага стече,
Непоштељем он је знај,
Заслужио цео сјај!

Грабио си што си мого,
Сјајних слугу имаш много!
Та ти море, сед и стар,
Боље живиш него цар!“

„Господару“ абат на то,
„Храним слуге, трошим злато,
С блаџословом Бога мог,
Све у славу цара свог!“

„Не, не, оче! Благо твоје
У ризнице пашће моје,
Ако овог часа ти
Одговора не даш три.

Прво, реци, оча седи,
Колико ти владар вреди,
Кад на мојој глави сја
Освећена круна та?

Друго ћеш ми одмах рећи,
За колико могу прећи
Цео овај бели свет,
Ал' најкраћи да је лет?

Треће, пази шта ти велим!
Ја одговор одма желим,
Ил' ће с тобом бити јад:
Шта ја, оче, мислим сад?“

„О господи, сило јака!
Од куд мени памет така?
Дај ми, царе рока ти,
За недеље само три!“

„Три недеља? Даћу ето,
Ал' нека је као свето:
Не будеш ли спреман ,знај,
Твом животу биће крај!“

И смућен се абат диже,
И у Кембриџ тужан стиже,

И предузе даљи пут
И у Оксфорт стиже љут.

И сотон је падô меки,
Кад га сретe свињар неки.
И запита узгред то:
„Да л' се чује ново што?“

„Ах, чује се!“ абат на то,
„Не питај ме више за то!
Јер за четир дана тек,
Па је прошô и мој век.

Цар то рече, шале није,
Ако, синко, не добије,
На питање жеља зли'
Одговора моја три.

Прво рече: Оче седи,
Колико ти владар вреди,
Кад на мојој глави сја,
Освећена круна та?

Друго морам одмах рећи,
За колико може прећи
Цео овај бели свет,
Ал' најкраћи да је лêt?

А треће ми строго вели,
Да одговор одмах жели,

Ил' ће са мнош бити јад:
Шта владалац мисли сад?

Сад се мучим и пребијам,
Ал' се ничем не довијам;
Та ту једва ђаво зна,
Да одговор прâви дâ!“

„Не бри'нте се, свети оче,
Мудрог често луде уче;
Мантију ми дајте ту,
И дајте ми свиту сву.

И свињар ће можда знати
Одговора мудрог дати;
Буди само на то склон,
А познати неће он“.

„Чудна посла, смешно дело!
Узми свиту и одело,
Јер смо, збиља, слични ми,
Јер на мене личиш ти“,

И са свитом свињар пође,
И у Лондон весô дође,
И краљ диже поздрав свој:
„Добро дошô, оче мој!

Јеси л' спреман, хоћеш знати
Одговора мудрог дати?

Ил иначе, биће зло,
Ја узимљем благо сво.

Прво реци, оче седи,
Колико ти владар вреди,
Кад на мојој глави сја,
Освећена круна та?“

„Кад је продан неба дика,
За тридесет сребрника —
Наш побожни, светли цар,
Дваестдевет вреди бар!“

Цар се на то у смеј дао:
„Но, то видиш нисам знао!
А и ко ће то да зна,
Да сам тако јевтин ја!

Но ал' сад ми мораш рећи!
За колико могу прећи
Цео овај бели свет,
Ал' најкраћи да је лѐт?“

„Јаш'те сунце место хата,
И за дваесчетир сата
Проћи ћете земљу сву,
И бићете с нова ту“.

„Врло добро!“ цар му рече,
„Један дан и једно вече,

То је, збиља, кратак лѐт,
За широки овај свет!

Ал' сад пази што ти велим,
Ја одговор одмах желим,
Ил' ће с тобом бити јад:
Шта ја, оче, мислим сад?"

„Ти сад мислиш: поп се зноји,
А пред тобом свињар стоји;
С опроштењем нек се зна:
Код абата служим ја!“

Цару ово смешно паде,
И слатко се смејат' стаде:
Па је весо, па је рад,
И абату прашта сад.

А свињару, што је лагô,
У награду даје благо:
Јер ко ведру шалу зна,
Заслужује блага сва!

ИСПОВЕСТ КРАЉИЦЕ ЛЕОНОРЕ

ЕНГЛЕСКА НАРОДНА БАЛАДА

Седам дана у пучини јада
Болна лежи Леонора млада;
Умрла би — но да грехе зблажи,
Два монаха из Француске тражи.

Краљ дозивље своју свиту сјајну.
„Чујте — вели — чудновату тајну:
Нека сумња ђаволски ме дражи,
Што туђинце Леонора тражи.

То је чудно; па већ кад је тако,
Њену тајну напишаћу лако:
Као монах у двор ћу се дићи —
И граф-маршал уза ме ће ићи“.

И с ужаса, што је душу сламô,
Граф-маршал се узневери само;
Така мисô, кад се слабо нада,
Беше доста, да му кураж свлада!

И непокој да би како скрио,
Главу диже, па прошапта ти'о:
„То је красно, преко мере красно!
Но, чујте ме, док још није касно:

Мене плаши њена света тајна,
Јако плаши, круно моја сјајна:
Зато чујте и у напред знајте,
Реч вам иштем, заклетву ми дајте

Да неможе омрзнути мене
Света тајна исповести њене;
Јер у свету збивају се чуда,
Кô у мору сплетака и Јуда“.

„Граф-маршале, не стрепите јако,
Реч вам дајем — и остаје тако.

Ма шта рекла, погинути пре њу,
Тврду веру погазити нећу!“

И кад вече полагаано дође,
Краљ с маршалом Леонори пође;
И њихово увијаше тело
Калуђерско побожно одело.

И к постељи, у засенку бледом,
Леонори приступише редом.
И рекоше, да су оци седи,
Тешиоци у болу и беди.

„О, ако сте из Француске збиља,
Ја се топим од среће и миља;
Ал' ако је Енглеска вас дала,
Онда ид'те — ја вас нисам звала!“

„Не, госпође! Преко сињег мора,
Од Француске до овога двора,
Ми божански мољасмо пастира,
Твојој души да пошаље мира!“

„Онда чујте, и молите Бога.
Грех је први: поред мужа свога,
Ком сам клетву пред олтаром дала,
Љубила сам и грофа-маршала“.

„Грех је велик!“ краљ ће рећи на то.
„Бог нек' пошље опроштаја за то!“

„Амин!“ маршал полагано збори,
А чело му у пламену гори.

„Грех је други, што ми образ каља,
Спремала сам да отрујем краља;
Но несрећом срећни су што греше,
Те план овај осујећен беше“.

„Грех је велик! краљ ће рећи на то.
„Бог нек’ пошље опроштаја за то!“
„Амин!“ маршал полагано збори,
А лице му у пламену гори.

„Трећи грех је, што ми душу пали,
Тај смо отров Розамунди дали
У Вудстоку, кад је с нама била,
Мирно чедо, Розамунда мила“.

„Грех је велик!“ краљ ће рећи на то.
„Бог нек’ пошље опроштаја за то!“
„Амин!“ маршал муцајући збори,
А све тело у огњу му гори.

„Свети оци, погледајте само,
На дворишту играју се тамо
Два дерана као јагњад мала:
Онај лепи — то је син маршала.

Онај други — то је сабласт права.
Шта је котô? Већа му је глава!

Па тек уши — управ' према глави;
Једном речи: магарац је прави!

И то чудо, и наказу таку,
У законом родила сам браку —
То је пород у часима брзим,
Ја га мрзим, као жабу мрзим!“

„Ја га волим!“ краљ који је ћутô,
Сад се трже и повика љуто.
И краљица, кад осети јаде,
Занесе се, издахну — и паде.

И краљ упре поглед у маршала,
Кад је љуба умирући пала.
„Граф-маршале,“ још му вели зао,
„Благо вама, што сам клетву дао!“

ПРОЛЕТЊА ЗОРА

На истску плавом рујна зора руди;
Дижите се, децо, дижите се, људи.

Устале су пчеле, подигло се цвеће,
Са далеких гора поветарац леће;

У мирису цвећа, у бисерној роси
Он вам свако здравље и весеље носи.

По пољима травним разлеже се јека,
Одјекује небо и гора далека.

И кроз тихе равни поточић кривуда,
А песме и свирке разлежу се свуда...

Од здравља и среће надимљу се груди,
Устаните, децо, рујна зора руди.

Р О Д О Љ У Б

Ја сам путник са Вардара,
Где је Српство без слободе;
Ал' сам чуо тужан жубор
И Миљацке, бистре воде.
Видео сам реке обе,
Мој Србине, сужњи робе!

Не хоре се песме тамо
Са лаганих тамбурица,
Суморне су песме њине
И суморна њина лица.
Ал' им језик слатко звони,
Којим зборе милиони.

Оништују обичаје.
Али прошлост више свега,

А уз гусле прослављују
Обилића, Скендербега
И Косовско, поље равно,
Где нам паде царство славно.

Надају се и чекају
На минулу славу стару,
Да завришти српски коњиц
На Миљацкој и Вардару —
Надају се, српски сине:
Не превари наде њине!

МОЈА МУЗА

А. Н. Плещеевъ

Страдање и туга твоје груди ломе,
Ал' још краја нема путовању твојем.
А знаш, шта те чека у родноме крају?
Хиљадама руку да те каменају,
Зато што си речју, огњено и смело,
Жиг утиснѐ вечни на ропско им чело;
Што овету шаљеш, место подла смеха,
Робовима мрака, лености и греха,
Које братски јаук у тугу не баца,
Којима је закон — закон праотаца.
Но, не бој се зато. Ја, која те пратим,

Ударце ћу њине на њих да одвратим.
Допаднеш ли ропства — не клони у вери,
Тавничке ћу твоје отворити двери,
И слободан ти ћеш, у слободном роду,
Прослављати љубав, братство и слободу.
Јер љубави зрно, које бацаш сада,
Проклијаће свеже и понићи тада.
Засијаће зора будућности сјајне,
Просвећена духом љубави бескрајне.
Ено, исток светли! То истина блиста,
Сјајна као сунце, као роса чиста!
Иди с вером твојом. А, с пута далека,
На мојим те грудма вечни одмор чека.

НАПРЕД!

— А. Н. Плещеевъ. —

2. Пријатељи, амо руке смело,
И здружени кренимо се тада,
Судба зове на велико дело:
Под заставу науке и рада!
3. Свештенике порока и лажи
Реч истине поразиће грозно —
А ми бодри и на вечној стражи
Бићемо се за потомство позно.

4, Не служећи лажљиво кумире,
Ни са земље, ни с висине плаве,
Горде своје не свијамо главе,
Уз ударце поткупљене лире.

— — — — —

7. Путовођа наших милиона
Нек Истина непоречна буде,
И наш глас ће пробудити људе,
Као страшна труба Јерихона.

— — — — —

С Е Т А

— А. Н. Плещеевъ. —

— — — — —

Нигде зоре нема, кô да сванут' неће,
Ноћ суморна стоји без топлога зрака...
Прохујали дани младости и среће,
Ко што звезде тону у пучину мрака.

А како су мало радости ми дали
Дани моје вере и младости свеже!
Под суморним дахом од мразева рâни'
Најдражи бокори по земљи ми леже.

И намера светлих, и надежда мили'
На путу живота сатро сам много.
А у мучној борби, што смо досад били,
Чиме сам губитке заменити мого?

Ах, уморан тешко, обманут међ' људма,
И мој дух уморни већ савија крила;
А опака вера буди се у грудма:
Да је цела борба узалудна била.

У Л О В

ШПАНСКА РОМАНСА

У лов, у лов, господару!
Ту су слуге и огари...
Слушај, како пашчад кевће;
Како звижде господари.

Рог се хори, гора бруји,
По планини нагде звери —
Зечеви се већ предају
Као подли карактери.

Само пази, господару,
Поред твоје страже јаке,

Да не банеш у заносу
На тигрсьве и курјаке.

У лов, у лов, господару!
Ту су слуге и огари,
Слушуј како пашчад кевће,
Како звижде господари!...

ПЕСНИКУ

Мој парнаски драги брате!
Ако ти је ведре душа,
Као што је ведро лице,
Нека грме твоје жице
Као громка света звона,
У весељу и радости,
И у тузи и жалости
Понижених милиона.

Твоје речи, увек смеле,
Нек пламене буду стреле,
Које порок бију широм,
Па ма био заогрнут
И ритама и порфиром!

А кад спазиш у колеби
На умору мајку стару —

Да је очај сатрô не би —
Ти је теши слатком надом;
Али њеном сину младом
Пламеного подај мача,
И покажи руком својом
На гомиле угњатача.

* * *

Са погледом угашеним,
С прекрштеним рукама,
На мртвачком одру свом
Лежао сам међу вама.

Ви сте моје бледо лице
Росним венцем облили,
И о мојим боловима
Са уздахом зборили.

Ја сам слушао речи ваше
С њиним слатким отровом,
И горко сам насмејо се
Под мртвачким покровом.

(Крај прве књиге)

С А Д Р Ж А Ј:

	Страна
ПОЕЗИЈА ВОЈИСЛАВА ИЛИЋА. Предговор од Симе Пан-	
дуровића	III
1. Идол (октобра 1881)	23
2. Љубав (ноембра 1881)	24
3. Вартоломејска ноћ (септембра 1881)	25
4. Звоните звуци (октобра 1881)	26
5. На дну реке (октобра 1881)	27
6. Пастир (августа 1880)	28
7. Љубим те душо (августа 1880)	29
8. Елегија (августа 1880)	30
9. Увео цвет (септембра 1880)	31
10. Finis Poloniae (1880)	31
11. Цветак (маја 1881)	33
12. Опомена (ноембра 1881)	34
13. Старчева туга (децембра 1881)	34
14. Поздрав (оецембра 1881)	38
15. Љиљан (децембра 1882)	38
16. Глас гусала (децембра 1882)	39
17. Младост (децембра 1882)	43
18. На Дрини (1882)	44
19. Жртва (јануара 1883)	44
20. Једна ноћ (фебруара 1883)	45
21. Тибуло (марта 1883)	46
22. Пролеће (априла 1883)	46
23. Последња ноћ у Тамплу (ноембра 1881)	47
24. Привиђење (децембра 1881)	50
25. Нарцис (јануара 1882)	50

	Страна
26. На растанку (фебруара 1882)	53
27. Љељо (марта 1882)	54
28. Молитва (јула 1880)	54
29. Над Београдом (јула 1880)	55
30. Моме Милораду (маја 1881)	56
31. Звезда (јуна 1881)	57
32. Старац (јуна 1881)	58
33. Љубичица (марта 1882)	59
34. Дух прошлости (априла 1882)	59
35. Слутња (јула 1882)	60
36. Неверство (септембра 1882)	61
37. 20-ог јула 1881 године (октобра 1882)	62
38. Последњи дан (октобра 1882)	63
39. Вече (октобра 1883)	64
40. Исповест (ноембра 1883)	64
41. Грм (ноембра 1883)	69
42. Песма (децембра 1883)	69
43. У борби (септембра 1884)	70
44. Последња ружа (октобра 1884)	71
45. Ластавице (марта 1886)	72
46. Први снег (ноембра 1884)	73
47. Анђео мира (ноембра 1884)	73
48. На нову годину (децембра 1884)	74
49. На стени (марта 1885)	75
50. Путник (марта 1885)	75
51. Елегија (априла 1885)	76
52. У ноћи (маја 1885)	77
53. Запис (јуна 1885)	78
54. Љељо (јуна 1885)	78
55. Лада (августа 1885)	79
56. Српкињица (октобра 1885)	82
57. Школско звонце (ноембра 1885)	83
58. Последњи гост (ноембра 1885)	84
59. Т* (ноембра 1885)	85
60. Лаку ноћ (јануара 1886)	86
61. На слици Тијаниној (фебруара 1886)	87

	Страна
62. Госпођици Н. (марта 1886)	87
63. Светковина Ладе (августа 1886)	90
64. На Тичару (септембра 1885)	91
65. * * * (Остави ме) (септембра 1886)	92
66. * * * (Остави ме) (септембра 1886)	93
67. Госпођици Н. (септембра 1886)	97
68. * * * (Сиво, суморно небо) (октобра 1886)	97
69. * * * (То је било) (октобра 1886)	97
70. * * * (Вече је одавно прошло) (новембра 1886)	98
71. * * * (Вече је одавно прошло) (новембра 1886)	99
72. Словенски кнез (децембра 1886)	101
73. Сумња (децембра 1886)	102
74. У зору (јануара 1887)	102
75. Мојим пријатељима (децембра 1886)	102
76. * * * (Збогом!) (јануара 1887)	104
77. * * * (Збогом!) (јануара 1887)	104
78. Елегија (јануара 1887)	104
79. Посланица пријатељу (јануара 1887)	105
80. Пећина на Руднику (марта 1887)	107
81. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	107
82. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	111
83. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	111
84. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	112
85. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	112
86. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	114
87. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	114
88. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	116
89. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	116
90. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	117
91. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	117
92. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	117
93. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	119
94. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	119
95. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	120
96. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	120
97. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	121
98. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	121
99. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	122
100. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	122
101. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	123
102. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	123
103. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	124
104. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	124
105. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	125
106. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	125
107. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	125
108. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	125
109. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	126
110. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	126
111. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	130
112. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	130
113. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	131
114. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	131
115. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	132
116. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	132
117. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	133
118. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	133
119. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	133
120. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	134
121. * * * (Под ногама) (септембра 1887)	134

	Страна
98. Ниоба (октобра 1892)	135
99. Гласник слободе (децембра 1892)	136
100. После туге (јануара 1893)	137
101. Шпанска посла (марта 1893)	138
102. * * * (Хтедох да певам) (априла 1893)	139
103. Елегија (јуна 1893)	139
104. * * * (Кад се угаси сунце) (децембра 1893)	140
105. Муратово тулбе (јануара 1894)	141
106. * * * (Ја не тражим)	141
107. Праведник (маја 1890)	142
108. Пријатељу (јуна 1890)	144
109. Разговор мале Србадије са отаџбином (септ. 1889)	144
110. Босански бегунци (новембра 1889)	146
111. Свети Сава (децембра 1889)	147
112. Поменак	148
113. Зимска идила	149
114. У позну јесен	151
115. Правоверни	152
116. Весник Пролећа (јануара 1890)	153
117. На мору јегејскоме (фебруара 1889)	154
118. Арнаутка (марта 1889)	156
119. Петрарки (марта 1889)	156
120. Песник (марта) 1889)	157
121. У пролеће (марта 1889)	158
122. Другу (марта 1889)	159
123. Лелек (априла 1889)	159
124. Христос воскрес! (априла 1889)	160
125. Вечита хармонија (јула 1888)	161
126. Нимфа (августа 1888)	162
127. Пред Тројом (децембра 1888)	162
128. Овидије (децембра 1888)	163
129. Данијел (децембра 1888)	164
130. На Вардару (јануара 1889)	165
131. Са форума (јануара 1889)	165
132. * * * (Подигни завесе тешке) (јануара 1889)	166
133. Ноћни гласови (фебруара 1889)	167

	Страна
134. Из бележника (априла 1888)	168
135. У споменицу (другу Вл. С. Џонићу)	171
136. Рајски цветак (маја 1888)	172
137. Опроштај са Шајкашком (маја 1888)	172
138. На чарди (јуна 1888)	173
139. Увелој ружи (маја 1886)	174
140. Суморни дан (јуна 1886)	175
141. Стара књига (августа 1886)	176
142. Под љупким небом (1883)	177
143. Српчићима (децембра 1883)	178
144. Свети Сава (јануара 1884)	179
145. Зимско јутро (фебруара 1884)	181
146. Бахус и Купидон (марта 1884)	181
147. Јулија (априла 1884)	187
148. Асфирова заповест (јула 1884)	187
149. Спомен (јуна 1883)	194
150. Бродар (јуна 1883)	196
151. На весељу (јуна 1883)	197
152. * * * (Преко плоча и гробова људи) (августа 1883) .	201
153. * (Пред старим, исконским градом) (августа 1883) .	205
154. Сан (августа 1883)	206
155. Небесни звуци (августа 1883)	208
156. Тамара (августа 1883)	209
157. Тасов опроштај (октобра 1883)	211
158. Јесен (септембра 1883)	216
159. Љубавна писма (априла 1879)	217
160. Чекање (маја 1889)	218
161. На гробу војводе Дојчина у Солуну (јула 1883) . .	218
162. Опсада Бенаре (октобра 1889)	220
163. Обућар и његов син (јула 1890)	226
164. Мојој музи (августа 1890)	226
165. Соломоново проклетство (августа 1890)	227
166. Данаја (септембра 1890)	228
167. Лора Лај (октобра 1890)	229
168. Вече на броду (штампано први пут у часопису „Ми- сао“ 1922)	231

	Страна
169. Бабакај (јуна 1892)	231
170. Турска (фeбруара 1890)	232
171. Јутро на Хисару код Лесковца (фeбруара 1890)	233
172. * * * (Плашљиво и мило лане) (јуна 1888)	233
173. Коринтска хетера (априла 1889)	234
174. Вековни стражар (фeбруара 1890)	238
175. Смрт Катонова (фeбруара 1890)	240
176. Мраморни убица (марта 1890)	242
177. Аргур (јула 1890)	244
178. Краљ Ричардо (марта 1887)	247
179. Празнично јутро (априла 1890)	251
180. Плач Афродите над Адонидом (јуна 1888)	252
181. Љубавна прича о дону Нунецу и дона Клари (јуна 1888)	255
182. Домовини (јула 1880)	259
183. Војвода Лазар (јула 1880)	260
184. У ноћи (новембра 1882)	261
185. Моме Гарику (марта 1883)	263
186. Пожарничка песма (марта 1884)	265
187. Изгинулим борцима (јула 1886)	266
188. Грађанска врлина (октобра 1886)	267
189. Маскен бал на Руднику (јануара 1887)	269
190. Рудникова исповест (фeбруара 1887)	270
191. Опроштајница (маја 1890)	272
192. Стеван Вл. Каћански (маја 1890)	274
193. Позив на јуначку забаву (јула 1890)	275
194. Две робиње (новембра 1890)	277
195. На нову годину (1891)	278
196. Косовски соколови (маја 1889)	279
197. На прославу косовске петстогодишњице (јуна 1889)	281
198. Краљевска милост (јуна 1889)	282
199. Србин у рају (априла 1890)	283
200. Задокњени путник (марта 1880)	284
201. Добар друг (маја 1880)	285
202. Крај мртве мајке (фeбруара 1890)	386
203. Тичица (октобра 1879)	287
204. Разбојничка песма (јуна 1880)	288

